

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑ ΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΝΟΡΙΑΚΟΥ ΚΛΗΡΟΥ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΙΣΤ | ΑΘΗΝΑΙ, ΑΓ. ΦΙΛΟΘΕΗΣ 19 | 15 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1967 | ΑΡΙΘ. 4

Η ΠΕΡΙ ΜΟΡΦΩΣΕΩΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ ΤΗΣ ΚΑΠΠΑΔΟΚΙΑΣ

Β'.

Πάντες οί μεγάλοι Καππαδόκαιοι πατέρες εἶχον τὴν βαθεῖαν πεποιθῆσιν, ὅτι ἡ ἀληθὴς μὀρφωσις τοῦ ἀνθρώπου πραγματοποιεῖται μόνον διὰ τῆς ζωῆς ἐπαφῆς μετὰ τοῦ Θεοῦ. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ σημερινὰ ἀθεῖστικά «οὐμανιστικά» καὶ παιδαγωγικά συστήματα, τὰ ὁποῖα καταπνίγουν θεμελιώδη ιδιότητες τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, τὴν ροπὴν πρὸς τὸ Θεῖον καὶ τοιοῦτοτρόπως ἀρνοῦνται ρητῶς τὰς πνευματικὰς συναρτήσεις τοῦ ἀνθρώπου πρὸς οἰαυδῆποτε ὑπερβατικὴν καὶ θεῖαν πραγματικότητα, διεπόμενα ὑπὸ ἐνδοκοσμικοῦ ἀνθρωποκεντρισμοῦ, τοποθετοῦντα τὸν ἀνθρωπον εἰς τὸ κέντρον τοῦ παντὸς καὶ ἐκφυλιζόμενα εἰς τὸν ὕλισμόν, τὸν σχετικισμόν, τὸν ὑποκειμενισμόν καὶ τὸν μονομερῆ ἀτομισμόν—ἐν ἀντιθέσει λοιπὸν πρὸς τὰ συστήματα ταῦτα οἱ περὶ ὧν ὁ λόγος Πατέρες πιστεύουν, ὅτι αἱ βαθύτεραι νοσταλγίαι καὶ οἱ πλέον ἐνδόμυχοι παλμοὶ τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας στρέφονται πάντοτε πρὸς τὸν Δημιουργόν. Ὁ Μέγας Βασίλειος ἐρωτᾷ χαρακτηριστικῶς: «Ποῖος πόθος ψυχῆς οὕτω δριμύς καὶ ἀφόρητος, ὡς ὁ ἀπὸ Θεοῦ ἐγγινόμενος τῇ ἀπὸ πάσης κακίας κεκαθαυμένη ψυχῇ καὶ ἀπὸ ἀληθινῆς διαθέσεως λεγοσῆ ὅτι «τετραμένη ἀγάπης ἐγὼ εἰμι» (Ἔμα ἄσμάτων β', 5)? Οἱ λόγοι οὗτοι ὑπομιμνήσκουν τοὺς λόγους τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν «Ἐξομολογήσεών» του: «Διὰ Σέ, ὦ Θεέ, μᾶς ἐδημιούργησες· καὶ εἶναι ἀνήσυχος ἡ καρδία μας μέχρι οὗ ἀναπαυθῆ εἰς Σέ»⁷. Ἐπομένως ἡ μὀρφωσις τοῦ ἀνθρώπου πρέπει νὰ ἱκανοποιῆ καὶ ἀξιοποιῆ τὸν βαθύτερον αὐτὸν πόθον τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Καὶ τοῦτο θὰ ἐπιτευχθῆ κατ' ἀπαράμιλλον

7. Μεγάλου Βασιλείου, αὐτόθι, ἀπόκρισις β' § 1 ἐν Migne 'E. Π. 31, 909.

8. Εὐαγγέλου Θεοδώρου, Ἡ αἰωνία ἀλήθεια, Ἀθῆναι, 1960, σ. 144-145.

τρόπον μόνον διὰ τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς. Κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Μ. Βασιλείου, ἀδεῖ σκοπὸν προκειῖσθαι τῷ διδάσκοντι, πάντας εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ καταρτίσαι»⁹.

Ἡ Χριστοκεντρικὴ αὐτὴ ζωὴ φθάνει εἰς τὸ κορυφωμὰ της ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς ὀρθοδόξου λατρείας. Ἡ ἐνεργὸς συμμετοχὴ εἰς τὰς λατρευτικὰς ἐκδηλώσεις ἔχει τοσαύτην σημασίαν διὰ τὸν πνευματικὸν βίον, ὥστε οἱ Καππαδόκαι ἐπαινοῦν τοὺς ὀρθοδόξους, οἵτινες, ὅταν οἱ ἄρειανοὶ εἶχον κυριαρχήσει καὶ εἶχον ἀφαιρέσει ἐξ αὐτῶν τοὺς ναοὺς, κατέφειγον εἰς τὰς ἐρημίαις, διὰ νὰ πραγματοποιήσουν τὰς λατρευτικὰς των συνάξεις: «Γυναῖκες καὶ παιδιά καὶ γέροντες καὶ οἱ ἄλλως ἀσθενεῖς, ἐν ὄμβροις λαβροτάτοις καὶ νιφετοῖς καὶ ἀνέμοις καὶ παγετῶ τοῦ χειμῶνος, ὁμοίως δὲ καὶ ἐν θέρει ὑπὸ τὴν φλόγα τοῦ ἡλίου ἐν τῷ ὑπαίθρῳ»¹⁰ ἔσπευδον εἰς τὴν Θεῖαν Λειτουργίαν, διὰ νὰ παρακάθηνται εἰς τὴν ψυχοτρόφον τράπεζαν καὶ νὰ γίνωνται «κοινωνοὶ θείας φύσεως»¹¹.

Οἱ Καππαδόκαι πατέρες συνιστοῦν εἰς τοὺς Χριστιανοὺς τὴν συγνήν Θεῖαν Κοινωνίαν: «Καὶ τὸ κοινωνεῖν δὲ καθ' ἑκάστην ἡμέραν καὶ μεταλαμβάνειν τοῦ ἁγίου σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, καλὸν καὶ ἐπωφελές... Ἡμεῖς μέντοιγε τέταρτον καθ' ἑκάστην ἔβδουμάδα κοινωνοῦμεν, ἐν τῇ Κυριακῇ, ἐν τῇ Τετράδι καὶ ἐν τῇ Παρασκευῇ καὶ τῷ Σαββάτῳ καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἡμέραις, ἐὰν ἦ μνήμη ἁγίου τινός»¹².

Πάντες οἱ Καππαδόκαι πατέρες συχνάκις τονίζουσι τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ μετέχουν τὰ παιδιά ἐνεργῶς τῶν λατρευτικῶν συνάξεων, συμβοῶντα ἐν αὐταῖς εἰς τὰς προσευχὰς καὶ συμπάλλοντα¹³. Μάλιστα ὁ Γρηγόριος Νύσσης ἐν ἐνὶ λόγῳ του εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα περιγράφει ὠραιότατα πῶς ἡ λειτουργικὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας διαποτίζει, ἐξωραΐζει καὶ ἀνυψοῖ εἰς ἑορταστικὰς σφαίρας τὴν ζωὴν τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας¹⁴.

Πάντες οἱ Καππαδόκαι πιστεύουν, ὅτι ἡ λειτουργικὴ ζωὴ

9. Μεγάλου Βασιλείου, Ἀρχὴ τῶν Ἠθικῶν, ἕρος Ο', κεφ. λ' ἐν Migne Ἐ. Π. 31, 841.

10. Μεγάλου Βασιλείου, Ἐπιστολὴ σμβ' τοῖς δυτικοῖς, § 2, Migne Ἐ. Π. 32, 901.

11. Πρβλ. Εὐαγγέλιου Θεοδώρου, Ἡ μορφωτικὴ ἀξία τοῦ ἰσχύοντος Τριωδίου, ἐν Ἀθήναις 1958, σελ. 140-141.

12. Μεγάλου Βασιλείου, Ἐπιστολὴ σγ' πρὸς Καισαρίαν πατρικίαν περὶ κοινωνίας ἐν Migne Ἐ. Π. 32, 484.

13. Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ, Λόγος ις' εἰς τὸν πατέρα σιωπῶντα διὰ τὴν πληγὴν τῆς χαλάζης, § 13 ἐν Migne Ἐ. Π. 35, 952. Πρβλ. Μεγάλου Βασιλείου, Ὁμιλία ἐν λιμῷ καὶ αὐχμῷ 31, 304 ἐξ.

14. Γρηγορίου Νύσσης, Λόγος γ' εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα, Migne Ἐ. Π. 46, 657.

ὁδηγεῖ εἰς ζῶσαν ἐπαφήν μετὰ τοῦ Ἁγίου, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι μόνον τὸ ἀπόλυτον ὄν, ἡ ὑψίστη ὄντολογικὴ πραγματικότης, ἀλλ' εἶναι συγχρόνως καὶ ἡ ὑψίστη ἀξιολογικὴ πραγματικότης, ἡ ἀξία τῶν ἀξιῶν. Τοιουτοτρόπως ἡ ζῶσα ἐπαφή μετὰ τοῦ Ἁγίου σημαίνει αὐτομάτως ἐπαφήν μετὰ τοῦ πληρώματος τῶν μορφωτικῶν ἀξιῶν, ἀφοῦ πᾶσαι αὗται εἶναι οἰονεὶ «ἀνταύγειαι τῶν μαρμαριγῶν» καὶ «ἀπειροπληθεῖς τὸν χρωματισμὸν διαθλάσεις τοῦ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐκπεμπομένου αἰωνίου φωτός, ὅπερ διεισδύον εἰς τὸν κόσμον καταυγάζει τοῦτον δι' αὐτῶν»¹⁵. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς ὁ ὑγιῆς Χριστοκεντρικὸς μυστικισμὸς, τὸν ὁποῖον προβάλλουν οἱ Καππαδόκιοι, συντελεῖ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν πάντων τῶν ἐμφύτων καὶ εὐγενῶν ἀξιολογικῶν πόνων τῆς ψυχῆς. Τοῦτο ἐξηγεῖ διατὶ τὸ μορφωτικὸν ἰδεῶδες τῶν Καππαδοκῶν ὑποβοηθεῖ τὴν ἁρμονικὴν κατάφασιν καὶ βίωσιν ἢ πραγματοποιήσιν πασῶν τῶν ἀξιῶν κατὰ τρόπον σύμμετρον πρὸς τὴν ἀντικειμενικὴν ἱεραρχικὴν κλίμακα καὶ διαβάθμισιν τῶν¹⁶.

✱

Χαρακτηριστικὸν εἶναι, ὅτι αὗται αἱ ὕ λ ι κ αὶ ἀ ξ ί α ι καὶ τὰ ὕ λ ι κ ἄ ἀ γ α θ ἄ θεωροῦνται ὑπὸ τῶν Καππαδοκῶν ὡς εὐλογία τοῦ Θεοῦ. Τὰ ἔργα τῶν εἶναι ἡ πλέον ἀποστομωτικὴ ἀπάντησις εἰς τοὺς ἰσχυρισμοὺς, ὅτι δῆθεν οἱ βυζαντινοὶ χρόνοι, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἐποχὴν τῆς «Ἀναγεννήσεως», εἶχον ἐχθρικὴν στάσιν ἐναντι τῆς φύσεως καὶ τῶν ὕλικῶν ἀξιῶν.

Πάντες οἱ Καππαδόκιοι, ἀντιτιθέμενοι εἰς τὴν δυαλιστικὴν καὶ πλατωνίζουσαν ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν, οὐδόλως ἔχουν τὴν ἀντίληψιν, ὅτι ἡ ὕλικὴ κτίσις εἶναι τι κακὸν [καὶ ἄξιον περιφρονήσεως. Ἀντιθέτως διδάσκουν, ὅτι αὕτη ἔχει προορισμὸν νὰ «ἐλευθερωθῇ ἐκ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς» (Ρωμ. γ', 21), νὰ ἀνακαινισθῇ καὶ ἀφθαρτοποιηθῇ¹⁷. Οἱ πατέρες τῆς Καππαδοκίας βλέπουν μετὰ συμπαιθείας τὴν φύσιν καὶ ἀπολαύουν αὐτῆς μετὰ γνησίας καλλιτεχνικῆς διαθέσεως. Τὴν ζωγραφίζουσι μὲ τὸν ἀπαραμίλλου χρωστικῆς τῶν καὶ τὴν προβάλλουσι μὲ θαυμάσια χρώματα εἰς πίνακας κλασσικοῦς¹⁸.

(Συνεχίζεται)

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

15. Ν. Λούβαρι, Νοσταλγικαὶ περιπλανήσεις, Ἀθήναι 1937, σ. 68. Εὐαγγέλου Θεοδώρου, Χριστιανικὸς Ἀνθρωπισμὸς, ἐν Ἀθήναις 1951, σ. 48.

16. Εὐαγγέλου Θεοδώρου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 50 ἐξ.

17. Πρβλ. Εὐαγγέλου Θεοδώρου, Ἡ μορφωτικὴ ἀξία τοῦ ἰσχύοντος τριφδίου, σελ. 94.

18. Ἡλία Μαστρογιαννοπούλου, Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὁ ἄνθρωπος, Ἀθήναι 1966, σελ. 357.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΟΥ
ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ
ΤΟΥ ΝΑΖΙΑΝΖΗΝΟΥ

Ο ΠΕΡΙ ΙΕΡΩΣΥΝΗΣ ΛΟΓΟΣ

ΑΡΧΑΙΟΝ ΚΕΙΜΕΝΟΝ

ΙΣΤ' Τριῶν γὰρ ὄντων τῶν νῦν περὶ τὴν Θεολογίαν ἀρρωστημάτων, ἀθεΐας, καὶ Ἰουδαϊσμοῦ, καὶ πολυθεΐας, ὧν τῆς μὲν Σαβέλλιος προστάτης ὁ Λίβυς ἐγένετο, τῆς δὲ Ἄρειος ὁ Ἀλεξανδρεὺς τῆς δέ, τινὲς τῶν ἄγαν παρ' ἡμῖν ὀρθοδόξων, τὶς ὁ ἐμὸς λόγος; Τῶν τριῶν ὅσον ἐστὶ βλαβερὸν διαφυγόντας, ἐν ὅροις μένειν τῆς εὐσεβείας, καὶ μήτε πρὸς τὴν Σαβελλίου ἀθεΐαν ἐκ τῆς καινῆς ταύτης ἀναλύσεως, ἢ συνθέσεως ὑπαχθῆναι, μὴ μᾶλλον ἐν τὰ πάντα, ἢ μηδὲν ἕκαστον εἶναι ὀριζομένους. Φεύγει γὰρ εἶναι ὅπερ ἔστιν εἰς ἄλληλα μεταχωροῦντα καὶ μεταβαίνοντα, ἢ σύνθετόν τινα καὶ ἄτοπον ἡμῖν Θεόν, ὡσπερ τὰ μυθώδη τῶν ζώων σκιαγραφοῦντας,

— Σαβέλλιος.

Περιβόητος αἰρετικός, ἀπὸ τὴν Πτολεμαῖδα τῆς Λιβύης, ποὺ ἐσύγχιζε τὶς τρεῖς ὑποστάσεις τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ ὑποστήριξε, πῶς, μαζὶ μὲ τὸν θάνατο τοῦ Υἱοῦ καὶ κατὰ τὴν τριήμερη ταφή του, συναπόθαναν καὶ ὁ Πατέρας καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα.

— Ἄρειος ὁ Ἀλεξανδρεὺς.

Μεγάλος αἰρεσιάρχης, ποὺ συνετάραξε τὴν Ἐκκλησία καὶ τὴν Βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν καὶ γίνηκεν αἰρετικός, ἐπειδὴ δὲν ἐπέτρυχε νὰ γίνῃ αὐτὸς διάδοχος τοῦ Πατριάρχου τῆς Ἀλεξάνδρειας Ἀχιλλᾶ. Σύμφωνα μὲ τὴν αἵρεσίν του, ὁ Χριστὸς δὲν ἦταν Θεὸς συναΐδιος μὲ τὸν Πατέρα, ἀλλὰ κτίσμα ἀγνότατο τοῦ Θεοῦ. Καὶ μόνο στὸν ἀγέννητο Πατέρα περιέγραψε τὴν Θεότητα. Πρὸς ἀπόκρουση δὲ τῆς αἵρεσῆς του γίνηκεν ἡ πρώτη Σύνοδος τῶν θεοφόρων Πατέρων στὴ Νίκαια.

— Τῶν ἄγαν παρ' ἡμῖν Ὀρθοδόξων.

Ἐννοεῖ τοὺς ὑπερβολικοὺς Ζηλωτῆς, ποὺ, ἀπὸ ὑπερβολικὴν εὐσέβεια ἐξίσωναν τὸν Πατέρα, τὸν Υἱὸν καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα καὶ κατανοοῦσαν ἔτσι στὴν Ἑλληνικὴ πολυθεΐα.

— Ὡσπερ τὰ μυθώδη τῶν ζώων.

Ὅπως ἡ Χίμαιρα, ποὺ ἦταν, κατὰ τὴν μυθολογία, τέρας φοβερὸ καὶ ἀκαταμάχητο καὶ ποὺ ἡ κεφαλὴ τῆς καὶ τὸ μισό της σῶμα ἦταν λεονταριοῦ, τὸ δὲ ὑπόλοιπο σῶμά της φιδιοῦ. Ἐπίσης ὁ Γηρυνόης, ποὺ ἦταν ἕνα τέρας γιγάντιο καὶ τρικέφαλο, καὶ ποὺ τὸν ἐσκότωσεν ὁ Ἡρακλῆς, γιὰ νὰ τοῦ πάρῃ τὴν ἀγέλη ἀπὸ τὰ βόδια του.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΙΣΤ' Γιατί τρεῖς εἶναι σήμερα οἱ πλάνες γύρω ἀπὸ τὴ Θεολογία· ἡ ἀθεΐα, ὁ Ἰουδαϊσμός καὶ ἡ πολυθεΐα. Ἀπ' αὐτές, τῆς μὲν πρώτης ἀρχηγὸς ἐγένηκεν ὁ Σαβέλλιος· τῆς δευτέρας ὁ Ἄρειος ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρεια· καὶ τῆς τρίτης μερικοὶ ἀπὸ μᾶς, ποὺ κἀνουν τὸν ὑπερρθόδοξο.

Καὶ τί λοιπὸν ὑποστηρίζω ἐγώ; Ἀποφεύγοντας κι' ἀπὸ τὰ τρία αὐτὰ τὸ καθετὶ ποὺ εἶναι βλαβερό, νὰ μένωμε μέσα στὰ ὅρια τῆς εὐσέβειας. Καὶ μήτε στὴν ἀθεΐα τοῦ Σαβέλλιου νὰ ξεπέσωμε ἀπὸ τὴν καινούργια σύνθεση κι' ἀνάλυση ποὺ κἀνει (τῆς θεότητος) μὲ τὸ νὰ ὀρίζωμε, πὼς τὸ ἴδιο σημαίνει τὸ νᾶναι ἓνα τὰ πάντα, ἢ μηδὲν τὸ καθένα χωριστά· γιατί παύουν νᾶναι αὐτὸ ποὺ πραγματικὰ εἶναι, ὅταν συναλλάξουν μεταξύ τους καὶ παίρνει τὸ ἓνα τὴν θέση τοῦ ἄλλου, ἢ ὅταν μᾶς σκιαγραφοῦν καὶ μᾶς ἀναπλάττουν ἓνα Θεὸ σύνθετο καὶ παράδοξο, ὅπως τὰ ζῶα ποὺ ἀναφέρουν οἱ μῦθοι. Μήτε πάλιν, μὲ τὸ νὰ διαχωρίζωμε τίς δύο φύσεις κατὰ τὴν τρέλλα, ὅπως πολὺ ὠραῖα τὴν εἶπανε τοῦ Ἄρειου, νὰ φυλακισθοῦμε μέσα στὴν Ἑβραϊκὴ στενοκεφαλιά, καὶ νὰ παρουσιάζωμε σὰν φθονερὴ τὴν φύση τοῦ Θεοῦ· στολιζόντας μὲ τὴν θεότητα μονάχα τὸν ἀγέννητο· σὰν νὰ φοβούμαστε, μήπως ἐμειώναμε τὸν Θεό, μὲ τὸ νᾶναι πατέρας ἀληθινοῦ καὶ ἰσότιμου στὴν ὑπόστασή του Θεοῦ.

Μήτε πάλιν, μὲ τὸ ν' ἀντιθέτωμε καὶ νὰ συντάζωμε τρεῖς ἐξουσίες μεταξύ τους, νὰ ξαναφέρωμε τὴν Ἑλληνικὴ πολυαρχία, ποὺ ἀπαλλαγίσαμε ἀπ' αὐτήν. Καὶ τὸ σωστὸ εἶναι, μήτε ν' ἀγαπᾶνε μερικοὶ σὲ τέτοιο βαθμὸ τὸν Πατέρα, ὥστε νὰ φθάνουν κι' ὡς τὸ σημεῖο νὰ τὸν καταργοῦνε ἀπὸ Πατέρα! Γιατί τίνας θὰ μπορούσε νᾶτανε πατέρας, ἂν ὁ Υἱὸς ὡς πρὸς τὴν φύση του ἦτανε χωρισμένος κι' ἀποξενωμένος, μαζὶ μ' ὅλη τὴν ἄλλη Κτίσις; Γιατί δὲν μπορεῖ νᾶναι υἱὸς αὐτὸ ποὺ ἔχει διαφορετικὴν ὑπόστασις· ἢ ἂν συναλλάξῃ κι' ἂν ταυτίζεται μὲ τὸν πατέρα, ποὺ εἶναι τὸ ἴδιο σὰν νὰ λέμε πὼς τὸν καταργεῖ.

ΑΡΧΑΙΟΝ ΚΕΙΜΕΝΟΝ

καὶ ἀναπλάττοντας. Μήτε τὰς φύσεις τέμνοντας κατὰ τὴν Ἀρείου καλῶς ὀνομασθεῖσαν μανίαν, εἰς Ἰουδαϊκὴν πενίαν κατακλεισθῆναι καὶ φθόνον ἐπεισάγειν τῇ θείᾳ φύσει, μόνῳ τῷ ἀγεννήτῳ τὴν θεότητα περιγράφοντας, ὡσπερ δεδοικότας μὴ διαφθείροιο ἡμῖν ὁ Θεός, Θεοῦ πατὴρ ὢν ἀληθινοῦ καὶ ὁμοτίμου τὴν φύσιν. Μήτε τρεῖς ἀρχὰς ἀλλήλαις ἀντεπεξάγοντας, ἢ συντάσσοντας, πολυαρχίαν εἰσαγαγεῖν Ἑλληνικὴν, ἣν πεφεύγαμεν. Δέον μὴτε οὕτως εἶναι τινὰς φιλοπάτορας, ὡς καὶ τὸ εἶναι πατέρα περιαιρεῖν· τίνας γὰρ ἂν καὶ εἴη πατήρ, τοῦ υἱοῦ τὴν φύσιν κεχωρισμένου καὶ ἀπεξενωμένου μετὰ τῆς κτίσεως; Οὐ γὰρ τοῦτο υἱός, τὸ ἀλλότριον. Ἡ συναλοιφομένου πρὸς τὸν πατέρα, καὶ συγχεομένου· ἴσον δὲ εἶπεῖν, καὶ συγγέοντος; Μήτε τοσοῦτον φιλοχρίστους, ὡς μὴτε, τούτῳ φυλάττειν τὸ εἶναι υἱῷ· τίνας γὰρ ἂν καὶ εἴη, μὴ πρὸς ἀρχὴν ἀναφερόμενος τὸν πατέρα; Μήτε τῷ πατρὶ τὸ τῆς ἀρχῆς ἀξίωμα, τῆς ὡς πατρὶ καὶ γεννήτορι. Μικρῶν γὰρ ἂν εἴη καὶ ἀναξίων ἀρχή· μᾶλλον δὲ μικρῶς τε καὶ ἀναξίως, μὴ θεότητος ὢν ἀρχὴ καὶ ἀγαθότητος, τῆς ἐν υἱῷ καὶ πνεύματι θεωρουμένης· τῷ μὲν ὡς υἱῷ καὶ λόγῳ, τῷ δὲ ὡς προόδῳ καὶ οὐ διαλύτῳ πνεύματι. Ἐπειδὴ γε ἀναγκαῖον καὶ τὸν ἕνα Θεὸν τηρεῖν, καὶ τὰς τρεῖς ὑποστάσεις ὁμολογεῖν, καὶ ἐκάστην μετὰ τῆς ἰδιότητος.

ΙΖ' Ταῦτ' οὖν μακροτέρου μὲν ἢ κατὰ τὸν παρόντα καιρὸν, οἶμαι δέ, καὶ βίον τοῦ λόγου, καὶ νοῆσαι καὶ παραστήσαι ἰκανῶς τε καὶ ὅσον ἄξιον. Μᾶλλον δὲ καὶ νῦν καὶ ἀεὶ τοῦ πνεύματος, ᾧ μόνῳ Θεὸς καὶ νοεῖται καὶ ἐρμηνεύεται, καὶ ἀκούεται· καθαρῶ γὰρ μόνον ἀπτόεν τοῦ καθαροῦ καὶ ὡσαύτως ἔχοντος.

— Μετὰ τῆς ἰδιότητος.

Μία θεότητα τρισυπόστατη. Καὶ ἰδιότητα μὲν τοῦ Πατέρα εἶναι, κατὰ τὸν σχολιαστὴ Βασίλειο, τὸ νὰ γενῆ καὶ τὸ νὰ ἐκπορεύῃ. Τοῦ Υἱοῦ δέ, τὸ νὰ γενῆται ἀπὸ τὸν Πατέρα. Τοῦ δὲ Πνεύματος τὸ νὰ ἐπορεύεται ἀπὸ τὸν Πατέρα.

— Τοῦ Πνεύματος.

Τὸ «νοῆσαι καὶ παραστήσαι ἰκανῶς, καὶ ὅσον ἄξιον» εἶναι ἰδιότητα τοῦ φωτισμοῦ τοῦ νοῦ ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα...

Μὰ οὔτε καὶ νάμαστε τόσο φιλόχριστοι, ὥστε μήτε κι' αὐτὸ νὰ τοῦ ἐξασφαλίζουμε, τὸ νᾶναι δηλαδὴ υἱός. Γιατὶ τίνος θᾶτανε υἱός, ἂν δὲν ἔχη τὴν ἀρχικὴ του ἀναφορὰ πρὸς τὸν πατέρα· κι' ἂν δὲν ὤφειλε στὸν πατέρα, σὰν γεννήτορά του καὶ σὰν πατέρα του, τὸ ἀξίωμα τῆς ἐξουσίας του; Γιατὶ θᾶτανε ἐξουσία μηδαμινῶν κι' ἀνάξιων λόγου πραγμάτων· ἢ καλύτερα θ' ἀσκοῦσε μιὰν ἐξουσία, κατὰ τρόπον ἀσήμαντο κι' ἀνάξιο, ἀφοῦ δὲν θᾶτανε ἐξουσία θεότητος κι' ἀγαθότητος, ποὺ τὶς στοχαζόμαστε πὼς εἶναι συνυφασμένες μὲ τὸν Υἱὸ καὶ μὲ τ' ἅγιο Πνεῦμα. Μ' ἐκεῖνο μὲν, σὰν Υἱὸ καὶ σὰν Λόγο· μ' αὐτὸ δέ, σὰν ἀκατάλυτη δημιουργικὴ πνοή. Γι' αὐτὸ καὶ εἶναι ἀπαραίτητο, καὶ τὸν ἕνα Θεὸ νὰ ὁμολογοῦμε, καὶ τὶς ὑποστάσεις του νὰ παραδεχώμαστε· καὶ τὴν καθεμιὰ μὲ τὶς ξεχωριστὲς τῆς ιδιότητες.

ΙΖ' Αὐτὰ ὅμως καὶ γιὰ νὰ τὰ καταλάβῃ κανεὶς καὶ γιὰ νὰ τὰ παρουσιάσῃ ἱκανοποιητικὰ κι' ὅπως ἀξίζει, χρειάζονται μακρότερην ἀνάπτυξη ἀπὸ αὐτὴ ποὺ διαθέτομε σήμερα· κατὰ τὴν γνώμη μου δὲ κι' ὀλόκληρη ζωή. Μᾶλλον δέ, καὶ τώρα καὶ πάντα, τὴ φώτιση τοῦ νοῦ ἀπὸ τ' ἅγιο Πνεῦμα, ποὺ μ' αὐτὸ μονάχα κατανοεῖται κι' ἐξηγεῖται κι' ὀνοματίζεται ὁ Θεός. Γιατὶ μονάχα μ' ὀλοκάθαρο νοῦ πρέπει ν' ἀγγίζουμε τὸ καθετὶ ποὺ εἶναι καθαρὸ καὶ ποὺ ἔχει παρόμοια φύση.

Ἀπόδοση ΘΕΟΔΟΣΗ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ

Δι' ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὸν («Ἐφημέριον») ἀπευθυντέον :
Πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τοῦ Περιοδικοῦ ΕΚΚΛΗΣΙΑ
᾽Οδὸς Φιλοθέης 19, ᾽Αθῆναι - Τηλέφ. 227.689.

Ἡ ἀγωνία ἐνὸς ἱερέως

ΟΙ ΑΔΕΛΦΟΙ ΜΟΥ ΟΙ ΠΙΣΤΟΙ

Μὲ συνοδεύουν, καθὼς ἀνεβαίνω τὰ σκαλοπάτια τοῦ ναοῦ σου. Μὲ παραπέμπουν στὰ ἄδυστα.

Ὁ λαός, πού γεμίζει τὸ ναό, δὲν μοῦ εἶναι ξένος. Εἶναι τὰ πιστά σου παιδιά. Εἶναι οἱ ἀδελφοί μου. Κι' ἔρχονται νὰ προσευχηθοῦν μαζί μου. Σὰν μιὰ σφιχτὰ δεμένη κοινότης, σὰν ἓνα σῶμα, νὰ προσφέρουμε στὴν ἀγάπη σου θυσία καὶ λατρεία.

Μὲ πιέζει ἓνα βᾶρος.

Ἐπῆρξαν ἐποχὲς—καὶ μιὰ τέτοια εἶναι κι' ἡ ἐποχὴ μου— πού μεῖς οἱ λειτουργοί σου κυττάξαμε ἄλλοτε φοβισμένα κι' ἄλλοτε περιφρονητικά τοὺς λαϊκοὺς ἀδελφούς μας. Μονοπωλήσαμε τὴν Ἐκκλησία σου. Τὴν ταυτίσαμε μὲ τὸ ἱερατεῖο. Μὲ τὸν ἑαυτό μας. Πιστέψαμε, πὼς ἡ Ἐκκλησία εἶναι ὁ ἐπίσκοπος, ἢ οἱ ἐπίσκοποι μὲ τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τοὺς διακόνους, πού τοὺς περιβάλλουν.

Ἱεροκρατία.

Πνεῦμα, πού δὲν συμφωνεῖ μὲ τὴν πραγματικότητα, μὲ τὸ δικό σου θέλημα, μὲ τὴν ἱερὴ παράδοσι, πού ἀπὸ σένα καὶ τοὺς ἀποστόλους σου κληροδοτήθηκε στὶς γενεές τῶν πιστῶν.

Ὁ λαός εἶναι ἀδέλφια μου. Ἐγὼ ὁ ἴδιος βγῆκα ἀπ' τὴν ἀγκαλιά τους. Μέχρι μιὰ ἐποχὴ συμπροσευχόμενα μαζί τους. Καὶ μετὰ μὲ προέπεμψαν, γιὰ νὰ τοὺς ἐκπροσωπήσω στὸ ἱερό σου θυσιαστήριο.

Σήμερα μὲ χωρίζει τὸ τέμπλο. Ὑψωμένο πολὺ. Ἀληθινὸ φράγμα. Ὑλοποίησι τῆς νοοτροπίας μας, νὰ δημιουργοῦμε ὑψηλὸ φράγμα ἀνάμεσα στὸ ἱερατεῖο καὶ στὸ λαό. Στὴν παλιὰ ἐποχὴ, οἱ πρῶτες γενεές τῶν λειτουργῶν σου τοποθετοῦσαν ἓνα χαμηλὸ κιγκιλίδωμα. Χώριζε καὶ ταυτόχρονα ἔνωε. Ἀνάγκαζε νὰ γίνῃ σεβαστὴ ἢ διάκρισι ἀνάμεσα στὸ ἱερατεῖο, τὸ προικισμένο μὲ τὸ εἰδικὸ χάρισμα τῆς ἱερωσύνης καὶ στὴν προσευχομένη κοινότητα. Καὶ ἐπέτρεπε νάρθη σὲ στενὴ ἐπαφὴ ὁ λαός, ἀκουστικὴ κι' ὀπτικὴ, μὲ τὸν ἐκπρόσωπό του, τὸν ἱερέα. Ἐβλεπαν ὅλες του τίς κινήσεις. Ἀκουγὰν τίς προσευχές του. Τὸν ἔνοιωθαν χωρισμένο ἀπ' αὐτούς, καί... πάρα πολὺ κοντὰ τους.

Τὸ τέμπλο, πού ὑψώθηκε σήμερα, ἐμποδίζει τὴν ἐπικοινωνία. Μ' αὐτὸ ὅμως δὲν σημαίνει πὼς ἀλλάξε τὴ θεμελιακὴ σχέσι τῶν πιστῶν μὲ τὸν ἱερέα τους. Οἱ λαϊκοὶ εἶναι μέλη τοῦ σώματός σου. Ὅπως καὶ μεῖς οἱ λειτουργοί σου. Ἀποτελοῦμε ὅλοι μαζί τὴν Ἐκκλησία σου.

Σ' ἓνα ἀρχαῖο κείμενο, πού ἐκπροσωπεῖ τίς ἀντιλήψεις τῆς

μαρτυρικῆς Ἐκκλησίας σου, διαβάζω μιὰ ἀποστροφὴν» πρὸς τὰ λαϊκὰ μέλη τοῦ μυστικοῦ σώματός σου. Σ' αὐτὴ βρίσκω λαμπικαρισμένη ἀντίληψιν. «Ἀκούσατε ταῦτα καὶ ὑμεῖς, οἱ λαϊκοί, ἡ ἐκλεκτὴ ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ· καὶ γὰρ ὁ λαὸς πρότερον «Θεοῦ λαὸς καὶ ἔθνος ἅγιον» (Ἐξόδ. ιθ' 5, 6) ὀνομάζετο, καὶ ὑμεῖς οὖν ἐστὲ ἀγία τοῦ Θεοῦ ἱερά ἐκκλησία «ἀπογεγραμμένη ἐν οὐρανῷ, βασιλειον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον, λαὸς εἰς περιποίησιν, νύμφη κεκαλλωπισμένη» κυρίῳ τῷ Θεῷ...»¹.

Εἶναι οἱ λαϊκοὶ ζωντανὸ κομμάτι τῆς ζωντανῆς Ἐκκλησίας σου. Εἶναι ὁ λαὸς σου. Ποῦ ποτίζεται μετὰ τῆς θείας Χάρει. Τρέφεται μετὰ τὸ σῶμα σου. Ἀγιάζεται.

*
*
*

Οἱ ἀδελφοί μου οἱ πιστοί!

Εἶναι βαπτισμένοι. Ὅπως κι' ἐγὼ καὶ ὅλοι οἱ συλλειτουργοί μου.

Μετὰ τὸ βάπτισμα πολιτογραφήθησαν στὸ γήινο βασίλειό σου, στὴν Ἐκκλησία σου. Φέρουν στὸ μέτωπο τὸ στέμμα, τὴν τιμημένην σφραγίδα.

Σε μᾶς τοὺς λειτουργοὺς σου χάρισες μιὰ πρόσθετη χάρι. Γιὰ νὰ σὲ ἐκπροσωποῦμε στὸ λαό. Καὶ νὰ ἐκπροσωποῦμε τὸ λαὸ στὸ θρόνο σου. Αὐτὸ ὅμως δὲν μᾶς δίνει τὸ δικαίωμα νὰ ἐξορίσουμε ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία σου τοὺς πιστοὺς σου. Οὔτε νὰ τοὺς ὑποβιβάσουμε καὶ ν' ἀξιώσουμε ἀπέναντί μας μιὰ δουλικὴ συμπεριφορά.

Στὴν Ἐκκλησία σου οὐκ ἔστιν ἀρχόντων τύφος οὐδὲ ἀρχομένων δουλοπρέπεια, ἀλλὰ ἀρχὴ πνευματικὴ, τοῦτω μᾶλλον πλεονεκτοῦσα, τῷ τὸ πλέον τῶν πόνων»². Ἐκεῖνο, ποῦ πρέπει νὰ μᾶς διακρίνη ἀπ' αὐτοὺς, εἶναι ἡ προθυμία γιὰ κόπους κι' ὀλοπρόθυμη προσφορά.

Κι' ὅσοι ἔχουμε τὴν ἀποστολὴ νὰ ποιμαίνουμε, κι' ὁ λαὸς ποῦ ποιμαίνεται ἀποτελοῦνε μιὰ ἱερὴ κοινότητα. Λογικὴ. Ἀγία. Ποῦ ἀπαιτεῖ σὰν συνδετικὸ κρίκο τὸν ἀλληλοσεβασμὸ καὶ τὴν ἀγάπην. Ὡς μίαν οἰκίαν δεῖ τὴν Ἐκκλησίαν οἰκεῖν, ὡς σῶμα ἐν οὗτω διακεῖσθαι τοὺς πάντας· ὡσπερ οὖν καὶ βάπτισμα ἐν ἐστὶ καὶ τράπεζα μία καὶ πηγὴ μία καὶ κτίσις μία καὶ Πατὴρ εἷς»³.

Ἡ ἀγάπη εἶναι ὁ συνδετικὸς δεσμὸς στὴν Ἐκκλησία σου. Ποῦ θὰ ἐνώνη ἐμένα καὶ τὸ λαό. Καὶ τὰ λαϊκὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας

1. Διαταγαὶ Ἀποστόλων B' XXVI.

2. Ἰωάν. Χουσοστ. ὁμιλ. XVIII εἰς τὴν πρὸς Κορινθ § 3.

3. Ἰωάν. Χουσοστ. ὁμιλ. XVIII εἰς B' πρὸς Κορινθ. § 3.

σου ἀναμεταξύ τους. Θὰ μᾶς κἀνη ἓνα συμπαγὲς ἀρμονικὸ σῶμα, τὸ σῶμα σου.

Δὲν ἔχω δικαίωμα νὰ τὴν ζητῶ. Νὰ τὴν προσφέρω πρέπει. Νὰ δημιουργῶ ἀτμόσφαιρα.

Ἡ θέσι μου στὴν Ἐκκλησίᾳ σου εἶναι ἰδιότυπη. Εἶμαι ὑποχρεωμένος ν' ἀνοίγω δρόμους. Νὰ ἐμπνέω.

Οἱ λαϊκοὶ συνήθισαν νὰ μὲ προσφωνοῦν «πάτερ». Βαρὺς ὁ τίτλος. Μοῦ θυμίζει τὸ μεγάλο χρέος. Νὰ δημιουργῶ ἀτμόσφαιρα οἰκογενειακῆς ἀγάπης στὴν ἱερῇ κοινότητά. Χωρὶς τόνο ἐξουσιαστικό. Χωρὶς ἐπιδεικτικὴ, φαρισαϊκὴ αὐτοπροβολή. Ὅπως ὁ πατέρας στὴν κάθε στέγη εἶναι ὁ σπιτικός, ποῦ τὸ κύρος του καὶ τὴν ἐξουσίᾳ του καὶ τὴ θέσι του τὰ ὑποτάσσει στὴν ἀγάπη καὶ τὰ ἀξιοποιεῖ γιὰ τὸ ἀνάβασμα τῆς οἰκογενείας του καὶ στὴν ἀνάγκη θυσιάζεται γι' αὐτή, ἔτσι κι' ἐγώ. Τὴ θέσι μου εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ τὴν ἀξιοποιήσω γιὰ τὴν προαγωγή τῆς ἱερῆς μεγάλης οἰκογενείας, στὴν ὁποία μὲ τοποθέτησες ποιμένα, κι' ἂν οἱ καιροὶ τὸ προστάξουν νὰ θυσιάσω ἀσκῶντας τὸ ἱερό μου λειτουργήμα.

Μὲ συγκινεῖ ἡ προτροπή. Ἀπευθύνεται στὸν ἐπίσκοπο. Μὰ ἰσχύει καὶ γιὰ μένα καὶ γιὰ κάθε κληρικό. «Ὁ ἐπίσκοπος ὡς τέχνα τοὺς λαϊκοὺς ἀγαπάτω, θέλων καὶ θερμαίνων τῇ σπουδῇ τῆς ἀγάπης ὡς ὡὰ εἰς περιποίησιν νοσίων ἢ ὡς νοσσία ἀγμαλιζόμενος εἰς περιποίησιν ὀρνίθων, πάντας νουθετῶν, πᾶσι τοῖς πληκτισμοῦ ἐπιδεομένοις ἐπιπλήσσω, ἀλλὰ μὴ πλήσσω, ὑποπιέζων εἰς ἐντροπήν, ἀλλὰ μὴ εἰς ἀνατροπήν, νουθετῶν εἰς ἐπιστροφὴν, ἐπιτιμῶν εἰς διόρθωσιν καὶ εὐθύτητα πορείας· «τὸ ἰσχυρὸν φυλάσσω», τοῦτ' ἔστι τὸ ἐδραῖον τῇ πίστει ἀσφαλὲς τηρῶν, τὸν λαὸν εἰρηρικῶς ποιμαίνων... μὴ «ἐν κράτει μετὰ ἐμπαιγμοῦ» ὡς κατεξουσιάζων, ἀλλ' ὡς ποιμὴν χρηστὸς τῷ κόλπῳ συνάγων τὰ ἀρνία»⁴.

* * *

Οἱ ἀδελφοί μου οἱ πιστοὶ δὲν εἶναι κολῶνες ἄψυχες στὸ ναό σου, στολίδι νεκρὸ στὸ χῶρο ποῦ προσφέρεται ἡ θυσία. Εἶναι ψυχὲς ζωντανές. Καὶ μετέχουν, ὁ καθένας μὲ τὸν τρόπο του καὶ μὲ τὴν ἔντασι τῆς φλόγας, ποῦ πυρπολεῖ τὴν καρδιά του.

Ἡ λατρεία εἶναι καὶ δική μου, εἶναι καὶ δική τους. Εἶναι λατρεία τοῦ συνόλου. Τῆς Ἐκκλησίας σου. Τοῦ σώματός σου. Μέσα σ' αὐτὸ τὸ σύνολο ὁ καθένας ἔχει τὴ θέσι του. Ὅχι θέσι μονάδος, ποῦ προστίθεται σὲ μιὰ ἄλλη, γιὰ νὰ ἀποτελέσουν δύο μονάδες ἀνεξάρτητες κι' αὐτόνομες. Ἀλλὰ τὴ θέσι μέλους, ποῦ συνδέεται

4. Διαταγαὶ Ἀποστόλων Β' XX.

ὄργανικά μὲ τὸ σύνολο κι' ἀποτελεῖ ἀναπόσπαστο κι' ἀναντικατάστατο μέρος τοῦ συνόλου.

Στὸ ναὸ σου, Χριστέ μου, δὲν στέκομαι ἐγώ, ὁ λειτουργός σου καὶ πενήντα, ἑκατό, διακόσιοι πιστοί. Στὸ ναὸ σου παρίσταται ἡ Ἐκκλησία σου. Τὸ «ἐγώ» ἔχει ὑποχωρήσει. Κι' ὑπάρχει ἓνα «ἡμεῖς», πού εἶναι κάτι περισσότερο ἀπὸ ἄθροισμα μηχανικό. Εἶναι ἡ φωνὴ τῆς ἀγίας κοινότητος, τῆς μιᾶς Ἐκκλησίας σου.

Σ' ὁποιοδήποτε ναὸ κι' ἂν προσφερθῇ ἡ θυσία, ὁποιοσδήποτε κι' ἂν εἶναι ὁ λειτουργός σου, κι' ὅσοιδήποτε κι' ἂν εἶναι οἱ πιστοὶ πού παρακολουθοῦν, ὑπάρχει τὸ ἴδιο ἅγιο «ἡμεῖς». Δὲν προσεύχονται χωριστὰ τὰ διάφορα ἄτομα. Προσεύχεται ἡ Ἐκκλησία σου. Λατρεύει ἡ Ἐκκλησία σου. Προσφέρει τὴ θυσία ἡ Ἐκκλησία σου.

Στὴ Λειτουργία μας διδάχτηκα ἀπ' τὰ λειτουργικά κείμενα κι' ἀπ' τὴν παράδοσι, πού ἀπ' τοὺς ἀποστόλους σου ἔφτασε στὴν ἐποχή μου, νὰ ἀναφέρωμαι στὸ θεϊκό σου θρόνο χρησιμοποιοῦντας πρῶτο πληθυντικὸ πρόσωπο. Νὰ χρησιμοποιοῦ τὸ «ἡμεῖς», πού προϋποθέτει τὴν κοινότητα καὶ τὴν ἐνότητα. Μιὰ μόνη εὐχὴ ἀπευθύνω σὰν ἄτομο. Τὴν εὐχὴ τοῦ Χερουβικοῦ ὕμνου. Εἶναι αὕτη μιὰ προσευχὴ δική μου, προσωπική. Τὴ λέω, γιὰ νὰ ζητήσω τὸ ἔλεός σου. Νὰ παραβλέψῃς τὴν ἁμαρτωλότητά μου καὶ τὴν ἀναξιότητά μου καὶ νὰ δεχθῆς ἀπ' τὰ πῆλινα χέρια μου τὴν προσφορά. Τίς ἄλλες εὐχὰς τίς ἀπευθύνω σὰν μέλος τῆς Ἐκκλησίας σου καὶ σὰν ἀντιπρόσωπος τῆς Ἐκκλησίας σου. «Ἐτι προσφερόμεν σοι... καὶ παρακαλοῦμέν σε, καὶ δεόμεθα καὶ ἱκετεύομεν». «Ὅλοι μαζί. Ἡ Ἐκκλησία σου.

Τὸ κείμενο τῆς Λειτουργίας τοῦ πρώτου ἐπισκόπου τῶν Ἱεροσολύμων, τοῦ μαρτυρικοῦ Ἰακώβου μὲ ὀδηγεῖ νὰ στρέφωμαι στὸν Πατέρα τὸν Οὐράνιο καὶ νὰ λέω: «Εὐεργέτα καὶ Βασιλεῦ τῶν αἰώνων, καὶ τῆς κτίσεως ἀπάσης δημιουργέ, πρόσδεξαι προσιοῦσάν σοι διὰ τοῦ Χριστοῦ σου τὴν Ἐκκλησίαν σου».

Ἡ κρουστάλλινη πίστι τῆς Ἐκκλησίας τῶν μαρτύρων.

Ἡ μία Ἐκκλησία πλησιάζει τὸ χρόνο τῆς Χάριτός σου. Τὸ σῶμα μὲ τὰ πολλὰ μέλη, πού δὲν ἀποτελοῦν ὅμως ξεχωριστὰ σώματα ἀλλὰ μιὰ καὶ μόνη ἐνότητα μιὰ καὶ μόνη ἀρμονία.

Εἶναι ἀλήθεια, Κύριε, πὼς καὶ τὴν ὥρα, πού σὰν κοινότης, σὰν σῶμα προσφέρομε τὴ λατρεία, δὲν παύομε νὰ εἴμαστε ξεχωριστὲς ὀντότητες καὶ προσωπικότητες ἐλεύθερες. Φέρνομε στὸ ναὸ ὀλόκληρη τὴν ὑπαρξί μας. Μὲ τίς μικρότητες καὶ τίς πλάδαρότητες. Ἡ, ἀντίστροφα, μὲ τίς ἐξάρσεις καὶ τίς πτήσεις. Καὶ μὲ τὴν πνευματικὴ μας θερμοκρασία ἐπηρεάζομε, σ' ἓνα βαθμό, τὸ σύνολο. Ἡ Ἐκκλησία σου, πού εἶναι τὸ σῶμα σου, μπορεῖ, ἐξ αἰτίας τῶν μελῶν τῆς νὰ βρῖσκεται σὲ ἀκμὴ καὶ ὑγεία ἢ νὰ ὑποφέρῃ ἀπὸ πυρετό.

Δὲν μπορῶ νὰ ἐπιβάλω στοὺς πιστοὺς σου, ποὺ γλιστροῦν κάτω ἀπ' τὸ θόλο τοῦ ναοῦ σου, νὰ εἶναι ἀναμάρτητοι. Οὔτε ἐγώ, ὁ λειτουργός σου, εἶμαι ἀναμάρτητος. Ὅμως ἡ ἀγάπη σου ἔχει δώσει εὐλογία. Μὲ τὴν ἐνσωμάτωσι τῶν ἀρρωστημένων πιστῶν σου, μὲ τὴν ἐνσωμάτωσι ὅλων μας στὸ σύνολο, στὴν Ἐκκλησία σου, κατὰ τὴν ὥρα τῆς λατρείας παίρνομε χυμοὺς ἀγνότητος καὶ πνευματικὴ ὑγεία. Τὰ παίρνομε ἀπὸ σένα, ποὺ εἶσαι ἡ ἀγία κεφαλή.

Δὲν τολμῶ, νὰ περιφρονήσω τοὺς πιστοὺς. Οὔτε νὰ τοὺς φερθῶ βάναισα. Ἡ παρουσία τους μοῦ ἐμπνέει τὸ σεβασμό. Μὲ πληροφορεῖ πὼς στὴν ἐποχὴ μου, στὶς μέρες μου ἡ Ἐκκλησία εἶναι μιὰ συγκεκριμένη, χειροπιαστὴ πραγματικότητα. «Θεοῦ φυτεία ἡ καθολικὴ ἐκκλησία καὶ ἀμπελῶν αὐτοῦ ἐκλεκτός, οἱ πεπιστευκότες εἰς τὴν ἀπλανῆ θεοσέβειαν αὐτοῦ, οἱ τὴν αἰώνιον καρπούμενοι διὰ πίστεως βασιλείαν αὐτοῦ, δύναμιν αὐτοῦ εἰληφότες καὶ μετουσίαν ἀγίου πνεύματος, ὄπλισμένοι διὰ Ἰησοῦ καὶ ἐνστερισμένοι τὸν φόβον αὐτοῦ, ραντίσματος μέτοχοι τοῦ τιμίου καὶ ἀθώου αἵματος τοῦ Χριστοῦ, οἱ παρρησίαν εἰληφότες τὸν παντοκράτορα Θεὸν πατέρα καλεῖν, συγκληρονόμοι καὶ συμμετοχοὶ τοῦ ἡγαπημένου παιδὸς αὐτοῦ» ⁵.

* * *

Οἱ ἀδελφοί μου οἱ πιστοί, μὲ βοηθοῦν στὴν ἱεραποστολικὴ μου προσπάθεια.

Τὸν θεῖο σπῆρο τοῦ λόγου σου, ποὺ δέχονται στὸ ναό, τὸν φυλάγουν, σὰν σὲ θησαυροφυλάκιο, σὰν σὲ ἀρτοφόριο, στὴν καρδιά τους καὶ τὸν μεταφέρουν παντοῦ.

Ὁ ρυθμὸς τῆς ἐποχῆς μου δημιούργησε στεγανὰ διαμερίσματα. Μὲ διαφορετικὲς συνθῆκες ζωῆς, μὲ διαφορετικὰ προβλήματα, μὲ διαφορετικὴ νοοτροπία. Ἐκεῖνοι, ποὺ δουλεύουν στὰ μεγάλα συγκροτήματα τῶν ἐργοστασίων, μὲ τὴν πνικτικὴ ἀτμόσφαιρα καὶ τὴ μονότονη καὶ στερεότυπη δουλειά, ἔχουν πλάσει μιὰ ἰδιαίτερη ἀντίληψι γιὰ τὴ ζωὴ. Τὴ βλέπουν μηχανοποιημένη, πεζή, ὅμοιο σιδερένιο κλουβί, ποὺ δὲν ἀφίνει περιθώρια γιὰ πτήσεις τοῦ πνεύματος κι' ἐνασχόλησι μὲ θέματα, ποὺ ξεπαιροῦν τὴ ρουτίνα τῆς βιοπάλης. Ἐκεῖνοι πάλι, ποὺ μὲ ροζιασμένα χέρια σκάβουν τὴ γῆ, κουράζονται καὶ λυγίζουν πάνω στὴ σκληρὴ δουλειά καὶ στὴν ἀγωνιώδη προσπάθεια ν' ἀντιμετωπίσουν θαρρετὰ κι' ἀποτελεσματικὰ τὴ μηχανοποιημένη σύγχρονη οἰκονομία. Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, σήμερα, καὶ τῶν πόλεων καὶ τῶν χωριῶν δη-

5. Διαταγαὶ Ἀποστόλων Α' Εἰσαγωγή.

μιουργούν με τὰ συνδικάτα τους και τὸν τυποποιημένο τρόπο ζωῆς, με τὰ εἰδικὰ προβλήματα τοῦ κλάδου των και τοὺς ἀγῶνες των, ξεχωριστοὺς κόσμους. Καὶ μέσα στὴ δίνη χάνον συνεχῶς και πιὸ πολὺ τὴν ἐπαφὴ τους με τὴν Ἐκκλησίαν.

Μοῦ εἶναι ἀδύνατο, νὰ τοὺς πλησιάσω ὅλους δημιουργικά. Νὰ τοὺς μιλήσω στὴ γλῶσσα τους. Ν' ἀντιμετωπίσω τὰ συγκεκριμένα προβλήματά τους. Ἐνα πλῆθος κόσμου. Ἐνα πλῆθος προβλημάτων. Ἐνα πλῆθος νοοτροπιῶν. Κι' ἀκόμα μιὰ ἔντονη ἐχθρότης, ποὺ βόσκει στὶς καρδιές πολλῶν, ἀπέναντί σου κι' ἀπέναντί μου κι' ἀπέναντι τῆς Ἐκκλησίας σου. Τὴν καλλιέργησε μέσα τους ἡ κακὴ ἐκπροσώπησι τοῦ Εὐαγγελίου σου ἀπὸ μέρους τῶν πλαδαρῶν ἢ και ἀρηγῶν ἢ και προδοτῶν μαθητῶν σου. Τοῦ Πέτρου και τοῦ Ἰούδα τῆς ἐποχῆς μας. Κι' οἱ δημαγωγίες τῶν λαοπλάνων, ποὺ σκόρπισαν ἀπλόχερα συνθήματα φανταχτερὰ στὰ ἐργαστάσιά μας και στὰ μαγαζιά μας και στὰ σπίτια μας.

Αὐτό, ποὺ δὲν μπορῶ νὰ κάνω ἐγώ, μποροῦν νὰ τὸ κάνουν οἱ ἀδελφοί μου οἱ λαϊκοί, τὰ φλογισμένα και γνήσια μέλη τῆς Ἐκκλησίας σου. Μποροῦν νὰ μιλήσουν στὸ συνεργάτη, στὸ φίλο. Νὰ μεταφέρουν τὴν ἀλήθειά σου ὄχι με τὴν ἐπισημότητα τοῦ ἄμβωνος, ἀλλὰ με τὴν φλόγα τῆς καρδιάς. Ἀπαλά. Ὅπως τὸ ἕνα κερὶ ἀνάβει τὸ ἄλλο. Νὰ δείξουν ἐνσαρκωμένη στὴ ζωὴ τους τὴν πίστι. Νὰ ποῦν δυὸ λόγια. Και νὰ μεταδώσουν και πάλι στὸ φυτίλι ποὺ πάει νὰ σβήσῃ τὴ φλόγα τῆς πίστεως.

Ἔτσι γίνεται πάντα στὴν Ἐκκλησίαν σου. Οἱ πιστοὶ σου εἶναι ταυτόχρονα κι' ἱεραπόστολοι. Κι' ἀγωνίζονται γιὰ τὸ ἄπλωμα τῆς ἀλήθειας. Ἐργάζονται γιὰ νὰ γίνῃ ἡ Ἐκκλησία σου καθολικὴ. Ν' ἀπλωθῇ στὰ πέρατα τοῦ κόσμου.

* *

Οἱ ἀδελφοί μου οἱ πιστοὶ! Τοὺς χρωστῶ τιμὴ κι' ἀγάπη. Γιατὶ ὄχι μόνο γίνονται ἀπόστολοί σου μεταφέροντας τὸ Εὐαγγέλιο σὲ κάθε κατεύθυνσι, ἀλλὰ και τροφοδοτοῦν τὴν Ἐκκλησίαν σου με νέο αἷμα, με καινούργια μέλη.

Χτίζουν τίς οἰκογενειακές τους ἐστίες γύρω ἀπ' τὸ ναὸ σου. Γιὰ νὰ θερμαίνωνται ἀπ' τὴν ἀκτινοβολία του και νὰ ποτίζουνται με τὸ πνεῦμα του. Κι' ἔτσι γίνονται τὰ σπίτια τους θερμὲς φωλιές, μέσα στὶς ὁποῖες βλέπουν τὸ φῶς οἱ νέοι βλαστοί, τὰ καινούργια μέλη τῆς Ἐκκλησίας σου.

Κάθε σπίτι πιστὸ εἶναι μιὰ «κατ' οἶκον ἐκκλησία». Στὴν ὁποία δεσπόζει ἡ φυσιογνωμία σου. Ἀκριβῶς ὅπως και στὸ ναὸ σου. Κι' ὅπως μέσα στὸ ναὸ καθένας ποὺ μπαίνει, ἔρχεται σὲ ἄμεση ἐπαφὴ κι' ἐπικοινωνία μαζί σου, ἔτσι και στὶς «κατ' οἶκον ἐκ-

κλησίες» κάθε νέα ύπαρξι μαθαίνει νά ἐγγίξῃ τὸ θεῖο σου θρόνο καὶ νά ἐπικοινωνῇ μὲ τὸ λατρευτὸ καὶ ὑπερῦμνητο πρόσωπό σου.

Κύριε μου, πὼς νά τὸ παραθεωρήσω! Πολὺ πρὶν τὰ ἀγνά παιδικὰ μάτια στραφοῦν σὲ μένα, γιὰ νά ζητήσουν καθοδήγησι, στρέφονται στὰ πρόσωπα τὰ ἀγαπημένα τοῦ πατέρα καὶ τῆς μάνας. Κι' ὁ πατέρας κι' ἡ μάνα καθοδηγοῦν τὰ λευκὰ χεράκια νά σταυρῶνται σὲ στάσι προσευχῆς καὶ τὰ ἄδολα χεῖλη νά συνομιλοῦν μαζί σου. Φυτεύουν ἔτσι, ἀπ' αὐτὸ τὸ βρεφικὸ λύκνο, στὰ τρίσβαθα τῶν παιδικῶν ψυχῶν τὴν ἀγάπη σὲ σένα. Κι' ὅταν πιά οἱ νέοι βλαστοὶ μπορέσουν νά κινηθοῦν μόνοι τους καὶ ξεσπιτίσουν καὶ ρθοῦν κοντὰ μου, γιὰ νά τοὺς κάνω τὴν κατήχησι, τὸ χωράφι τῆς ψυχῆς τους εἶναι καλλιεργημένο κι' ὠριμο, γιὰ νά δεχθῇ τὸ θεῖο σπόρο τοῦ λόγου σου.

Ἄν ἔλειπαν οἱ χριστιανικὲς οἰκογενειακὲς ἐστίες, τὸ ἔργο μου θὰ ἦταν ἀφάνταστα δύσκολο. Θὰ παρουσιάζονταν μπροστά μου τὰ παιδιὰ τῶν δέκα, τῶν δώδεκα, τῶν δεκαπέντε χρόνων χωρὶς κανένα προσανατολισμὸ πρὸς τὸ Εὐαγγέλιό σου καὶ τὴν Ἐκκλησία σου. Χέρση γῆ, στὴν ὁποία μὲ κόπο πολὺ θὰ μπορούσε νά εἰσχωρήσῃ ὁ σπόρος τῆς κατηχήσεως.

Ὡ, Κύριε! Ἡ σκέψι μου προχωρεῖ. Ἄν ἔλειπαν οἱ χριστιανοὶ γονεῖς καὶ οἱ «κατ' οἶκον ἐκκλησίες» θάρχόταν μιὰ μαύρη στιγμὴ, πού ἡ ζωὴ τοῦ ἱεροῦ καθιδρύματος, τῆς Ἐκκλησίας σου, θὰ ἔσβηνε στὴ γῆ μας. Γιατὶ ἐνῶ ἀπ' τὸ ἕνα μέρος μεῖς τὰ γηρασμένα μέλη τῆς θὰ κλείναμε τὰ μάτια, ἀπ' τ' ἄλλο δὲν θὰ ὑπῆρχαν νέοι σφριγηλοί, νά πάρουν τὴ θέσι μας.

Τώρα, ἔχεις τοποθετήσῃ γύρω ἀπ' τοὺς ναοὺς μας τίς «κατ' οἶκον ἐκκλησίες», τὰ σπίτια τῶν πιστῶν σου. Κι' αὐτοί, προικισμένοι ἀπὸ σένα τὸ Δημιουργὸ μὲ μιὰ δημιουργικὴ δύναμι, φέρνουν στὴ ζωὴ μπουμπούκια θαλερά, τὰ παιδιὰ τους. Τὰ περιβάλλουν μὲ τὴ στοργὴ τους. Τὰ τρέφουν μὲ τὸ γάλα τους καὶ τὸ μόχθο τους. Τὰ μαθαίνουν τὰ πρῶτα ἱερὰ μαθήματα. Καὶ τὸ σπουδαιότερο. Μὲ τὰ ἴδια τους τὰ χέρια τὰ φέρνουν στὸ ναό, γιὰ νά τὰ βαπτίσουν. Νά τοὺς δώσουν τὴ δευτέρη ζωὴ. Τὴν πολυτιμώτερη. Τὴ ζωὴ «ἐν πνεύματι». Ὡστε νά γίνουν μέλη τοῦ μυστικοῦ σώματός σου, τῆς Ἐκκλησίας σου.

Τοὺς πιστοὺς σου, Κύριε, τοὺς νοιώθω ὄχι σὰν ξένους, ἀλλὰ σὰν ἀδελφούς μου, πού ἔχουν ἀτίμητη ἀξία καὶ ἱερὴ ἀποστολὴ στὸ πνευματικὸ καθίδρυμα, στὴν ἀγία σου Ἐκκλησία.

Ἄρχιμ. ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ ΓΚΑΤΖΙΡΟΥΛΗΣ
Ἱεροκέρυξ Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν

Ἐκλεκτές σελίδες ἀπὸ τὸν Ἱ. Χρυσόστομο

Ἡ ΜΕΓΑΛΗ ΩΦΕΛΕΙΑ ΠΟΥ ΕΧΟΜΕ ΑΠΟ ΤΗΝ ΜΕΛΕΤΗ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΓΡΑΦΩΝ

(Ἀπὸ τὴν τρίτην ὁμιλίαν τοῦ στό Λάζαρο)

Αὐτὸ πάντα σᾶς παρακαλῶ· καὶ δὲν θὰ παύσω νὰ σᾶς τὸ παρακαλῶ, νὰ μὴν προσέχετε μονάχα σ' αὐτὰ ποῦ σᾶς λέω ἐδῶ, ἀλλὰ κί' ὅταν γυρίζετε στὰ σπίτια σας, νὰ καταγίνεστε πάντα σας μὲ τὴν μελέτη τῶν θείων Γραφῶν.

Αὐτὸ δὲν ἔπαυσα νὰ τὸ λέω πάντα καὶ νὰ τὸ ἐμπιστεύωμαι καὶ σ' ὅσους ἰδιαιτέρως συναναστρέφομαι. Κί' ἄς μὴ μοῦ λέει κανεὶς τὰ ψυχρὰ καὶ πολὺ ἀξιοκατάκριτα ἐκεῖνα λόγια· ὅτι εἶμαι δηλαδὴ ἀπορροφημένος ἀπὸ τὰ δικαστήρια· ὅτι καταγίνομαι μὲ τὰ δημόσια πράγματα· ὅτι δὲν μ' ἀφήνει τὸ ἐπάγγελμά μου· πὼς ἔχω γυναῖκα καὶ μεγαλῶνῶ παιδιὰ· ὅτι ἔχω τὸ κυβέρνιο τοῦ σπιτιοῦ μου· κί' ὅτι ἐγὼ εἶμαι ἄνθρωπος τῆς δουλειᾶς, τῆς ἀγορᾶς· δὲν εἶναι δική μου δουλειὰ νὰ διαβάζω τίς Γραφές, ἀλλὰ ἐκεῖνων ποῦ ἀπαρνήθησαν τὸν κόσμον, κί' ἔπιασαν τίς βουνοκορφές, κί' ὄλων ὅσοι κάνουν αὐτὴ τὴ ζωὴ !

Τί λές, ἄνθρωπέ μου ; Δὲν εἶναι δική σου δουλειὰ νὰ προσέχῃς στίς Γραφές, ἐπειδὴ εἶσαι περισπασμένος ἀπὸ χίλιες δυὸ φροντίδες ; Περισσότερο λοιπὸν εἶναι δική σου, παρὰ ἐκείνων. Γιατί δὲν ἔχουν ἐκεῖνοι τόσην ἀνάγκη τῆς βοήθειας ἀπὸ τίς θείες Γραφές, ὅσο τὴν ἔχουν αὐτοὶ ποῦ βολοδέρνονται μέσα σὲ πολλὰ πράγματα. Γιατί οἱ μὲν μοναχοὶ ἀπαλλαγμένοι ἀπὸ τὴν ἀγορὰ κί' ἀπὸ τίς σκοτοῦρες καὶ τὴν ἀναταραχὴ τῆς ἀγορᾶς, κί' ἔχοντας στήσει στίς ἐρημιές τὰ κελλιά τους χωρὶς νάχουνε μὲ κανένα δοσοληψίες, ἀλλὰ βυθισμένοι ἀνενόχλητα στὴ γαλήνη τῆς ἡσυχαστικῆς ἐκείνης ζωῆς, ἀπολαβαίνουν μεγάλην ἀσφάλεια, ὅπως ἐκεῖνοι ποῦ εἶναι ἀραγμένοι σὲ λιμάνι. Ἐμεῖς ὅμως ποῦ μοιάζομε μ' αὐτοὺς ποῦ κυματοδέρνονται μεσοπέλαγα καὶ ποῦ πέφτομε ἀναγκαστικὰ σὲ μύριες ἀμαρτίες, ἔχομε ἀνάγκη ἀπὸ τίς ἀδιάκοπες κί' ἀσταμάτητες προτροπές, ποῦ πηγὴ τους εἶναι οἱ θεῖες Γραφές.

* * *

Ἐκεῖνοι κάθονται μακριὰ ἀπὸ τὴ μάχη, γι' αὐτὸ καὶ δὲν δέχονται πολλὰ τραύματα. Σὺ ὅμως στέκεις ἐπάνω στίς πρῶτες γραμμὲς τῆς παράταξης καὶ δέχεσαι πληγὲς διαρκῶς· γι' αὐτὸ καὶ σοῦ χρειάζονται περισσότερα φάρμακα. Ἐπειδὴ καὶ ἡ γυναῖκα σου σ' ἐρεθίζει· καὶ τὸ παιδί σου σὲ στενοχωρεῖ· κί' ὁ ὕπνρῆτης σου σὲ κάνει

νά θυμώνης· κι' ὁ ἐχθρὸς σου σ' ἐπιβουλεύεται· κι' ὁ φίλος σου σέ ματιάζει· κι' ὁ γείτονάς σου σ' ἐπηρεάζει· κι' ὁ συναγωνιστὴς σου σέ ὑποσκελίζει· καὶ συχνὰ κι' ὁ δικαστὴς σέ φοβερίζει· καὶ ἡ φτώχεια σέ στενοχωρεῖ· καὶ τὸ χάσιμο τῶν σπιτικῶν σου ἀνθρώπων σέ κάνει νὰ πενθῆς· κι' ἡ καλοπέραση σοῦ φουσκώνει τὰ μυαλά· κι' ἡ φτώχεια σέ κάνει νὰ συμμαζεύεσαι. Κι' ἀπὸ παντοῦ μᾶς τριγυρίζουν πολλές ἀφορμὲς θυμοῦ, πολλοὶ δὲ εἶναι οἱ περισπασμοὶ μας καὶ οἱ κακοκεφιές καὶ οἱ λύπες, μὰ κι' ἄλλες πολλές αἰτίες κι' ἀνάγκες ἀποκοτιᾶς καὶ ματαιοδοξίας δὲν μᾶς ἀπολείπουν· κι' ἀπὸ παντοῦ μᾶς χτυποῦν χίλιες δυὸ σαίτιές· γι' αὐτὸ κι' ἔχομε πάντα μας τὴν ἀνάγκη ἀπὸ τὴν πανοπλία τῆς ἀγίων Γραφῶν.

Νὰ μάθης καὶ νὰ καταλάβῃς καλά, μᾶς παραγγέλλει, ἔτι διαβαίνεις ἀνάμεσα σὲ παγίδες· καὶ πὼς περπατεῖς ἐπάνω στὶς ἐπάλλξεις κάποιου κάστρου. Γιατὶ οἱ σαρκικὲς ἐπιθυμίες ξυπνοῦν ἐπαναστατικώτερες κι' ὀρμητικώτερα σ' αὐτοὺς ποὺ ἀνακατεύονται μὲ τὸν κόσμον· ἐπειδὴ κι' ἓνα ὁμορφο πρόσωπο, κι' ἓνα σῶμα ὠραῖο μᾶς πληγώνει μὲ τὰ μάτια· καὶ μιὰ λέξη αἰσχροῦ ποὺ τυχὸν τὴν ἀκούσαμε μὲ τ' αὐτιά μας ἀναστατώνει τὸ λογισμό μας· καὶ συχνὰ καὶ μιὰ ξεμαυλιστικὴ μουσικὴ ἐπηρεάζει πολὺ τὴν εὐαισθησία τῆς ψυχῆς μας. Καὶ γιατί σᾶς τὸ λέω αὐτά; Γιατὶ αὐτὸ ἀκόμη ποὺ συχνὰ τὸ νομίζομε πὼς εἶναι τὸ ἀσημαντότερο ἀπ' ὅλα, μιὰ ὀσμὴ δηλαδὴ ἀπὸ μυρωδιὰ, ποὺ μᾶς κτυπᾷ ἀπὸ κάπου σ' ἓνα δρόμο καὶ ποὺ ἔρχεται ἀπὸ γυναῖκες ἄσεμνες μᾶς αἰχμαλωτίζει· καὶ μὲ τὴν ἀπλῆ αὐτὴ συντυχία, μᾶς πέρνει μαζὶ τῆς καὶ φεύγει.

* * *

Καὶ ὑπάρχουν κι' ἄλλα τέτοια πολλὰ ποὺ πολιορκοῦν τὴν ψυχὴ μας· καὶ μᾶς εἶναι ἀπαραίτητα τὰ θεῖα φάρμακα, καὶ γιὰ νὰ θεραπεύομε τίς πληγὰς ποὺ μᾶς γίνονται, καὶ γιὰ νὰ προλαβαίνομε αὐτές, ποὺ δὲν μᾶς ἔγιναν μὲν ἀκόμη, εἶναι ὅμως ἔτοιμες νὰ γίνουν, σβύνοντας κι' ἀποκρούοντας, μὲ τὴν μελέτη τῶν ἀγίων Γραφῶν τὰ βέλη τοῦ Σατανᾶ. Γιατὶ δὲν ὑπάρχει τρόπος, ναί, δὲν ὑπάρχει τρόπος νὰ σωθῆ κανεὶς, χωρὶς ν' ἀπολαβαίῃ διαρκῶς πνευματικὲς μελέτες. Καὶ θάτανε πολὺ εὐχάριστο πραγματικά, ἂν καὶ ἀπολαβαίνοντας ἀσταμάτητα τὴν θεραπεία αὐτὴν, θὰ κατορθώναμε νὰ σωθοῦμε κάποτε. "Ὅταν ὅμως πληγωνώμαστε μὲν καθημερινῶς, χωρὶς ὅμως νὰ χρησιμοποιοῦμε καμμιά γιατριά, ποιάν ἐλπίδα νάχομε πὼς θὰ σωθοῦμε;

* * *

Δὲν βλέπεις πὼς οἱ χαλκωματάδες, οἱ χρυσοχόοι, οἱ ἀσημοτεχνίτες, κι' ὅλοι ὅσοι ἀσκοῦν ὅποιαδήποτε τέχνη ἔχουν πανέτοιμα ὅλα τὰ σύνεργα τῆς τέχνης τους, κι' ὅτι, κι' ἂν ἡ πεῖνα τοὺς

ἀναγκάζη, κι' ἂν ἡ φτώχεια τοὺς πιέζη, θὰ προτιμοῦσαν νὰ ὑπομείνουν τὰ πάντα, παρὰ νὰ πουλήσουν κάποιο ἐργαλεῖο τῆς τέχνης τους, γιὰ νὰ συντηρηθοῦν ; Καὶ πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς πολλές φορές προτίμησαν νὰ δανεισθοῦν γιὰ νὰ συντηρήσουν τὸ σπίτι τους καὶ τὰ παιδιὰ τους, παρὰ νὰ πουλήσουν τὸ παραμικρὸ ἐργαλεῖο τῆς τέχνης τους ; Γιατὶ τὸ ξέρουν, πὼς ἂν τὰ πουλήσουν ἐκεῖνα, εἶναι ἀχρηστή ὅλως διόλου ἡ τέχνη τους, καὶ πὼς πάει χαμένη ὀριστικά, κάθε σκέψη γιὰ τὴν οἰκονομικὴ τους ἄνεση. Γιατὶ ἂν τὰ διατηροῦν ἐκεῖνα θὰ μπορέσουν, μὲ τὸν καιρὸ, νὰ πληρώσουν κάποτε τὰ δάνεια ποὺ ἔκαναν, μὲ τὴν τέχνη τους καὶ μὲ τὸ ἐπάγγελμά τους· ἂν ὅμως πρόλαβαν καὶ τὰ πουλήσαν, καμμιά δὲν τοὺς ἀπομένει ἀπὸ πουθενὰ παρηγοριὰ κι' ἐλπίδα γιὰ τὴν φτώχεια τους καὶ γιὰ τὴν πείνα τους.

* * *

Μὲ τὸν ἴδιο λοιπὸν τρόπο πρέπει νὰ συμπεριφέρεσθε καὶ σεῖς. Γιατὶ ὅπως σ' ἐκεῖνους ἐργαλεῖα τῆς τέχνης τους εἶναι τὸ σφυρὶ καὶ τὸ ἀμόνι καὶ ἡ πυράγρα, παρόμοια καὶ γιὰ μᾶς ἐργαλεῖα τῆς τέχνης εἶναι τὰ ἀποστολικά καὶ τὰ προφητικά βιβλία καὶ ὅλη ἡ θεόπνευστη 'Αγία Γραφή. Κι' ὅπως αὐτοὶ μὲ τὰ ἐργαλεῖα ἐκεῖνα μεταποιοῦν ὅλα τὰ σκευὴ ποὺ τυχὸν θὰ πέσουνε στὰ χέρια τους, ἔτσι λοιπὸν κι' ἐμεῖς μὲ τὰ βιβλία αὐτὰ μαστορεύομε τὴν ψυχὴ μας, καὶ τὴν διορθώνομε, ἂν τυχὸν ἔχη πάθει διαστροφή, ἢ τὴν ξανανοιώνομε, ἂν τυχὸν ἔχη παληώσει. Κι' ἐκείνων μὲν ἡ τέχνη δὲν φθάνει παραπάνω ἀπὸ τὸ νὰ διορθῶνῃ τὰ σχήματα· γιὰτὶ μὲ κανένα τρόπο δὲν θὰ μπορούσε ν' ἀλλάξῃ τὴν ὕλη τῶν σκευῶν· κι' οὔτε νὰ κἀνῃ τ' ἀσῆμι μάλαμα, ἀλλὰ μόνον τοὺς τύπους των καὶ τὴν μορφὴ τους ἀλλάζουν. Γιὰ σένα ὅμως δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιο ἀλλὰ εἶναι στὸ χέρι σου νὰ κἀνῃς κάτι παραπάνω ἀπὸ ἐκεῖνους· καὶ παίρνοντας κάποιο ξύλινο σκεῦος, νὰ μπορέσης κάποτε νὰ τὸ κἀνῃς χρυσό. Κι' αὐτὸ μᾶς τὸ βεβαιώνει ὁ θεῖος Παῦλος, ποὺ λέει τὰ ἐξῆς : « Ἐν μεγάλῃ δὲ οἰκία οὐκ ἔστι μόνον σκευὴ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ, ἀλλὰ καὶ ξύλινα καὶ ὀστράκινα. Ἐάν τις οὖν ἐκκαθαρίσῃ ἑαυτὸν ἐκ τούτων, ἔσται σκεῦος εἰς τιμὴν ἡγιασμένου καὶ εὐχρηστον τῷ δεσπότῃ εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἡτοιμασμένον »¹. Σ' ἓνα στίτι - δηλαδὴ - μεγάλο δὲν ὑπάρχουν μονάχα σκευὴ χρυσᾶ κι' ἀσημένια, ἀλλὰ καὶ ξύλινα κι' ἀπόπηλό. Ἄν λοιπὸν κανεὶς ξεχωρίσῃ τὸν ἑαυτὸ του ἀπὸ τὰ τέτοια, θὰ γίνῃ σκεῦος ἡγιασμένο καὶ καλομεταχειρίστο γιὰ τὸν Χριστό· καὶ ποὺ θᾶναι πρόθυμο γιὰ κάθε ἀγαθὸ ἔργο. Ἄς μὴν ἀμελοῦμε λοιπὸν νὰ προμηθευώμαστε βιβλία, γιὰ νὰ μὴν πληγωθοῦμε στὰ καίρια· κι' ἄς μὴν θάβωμε στὰ χρηματοκιβώτιά μας χρυσάφια, ἀλλὰ ἄς θησαυρίζωμε ἀπὸ βιβλία μὲ πνευματικὸ περιεχόμενο· για-

1. Τιμ. Β' 20, 21.

τι τὰ βιβλία αὐτὰ πού τάχομε στὴ διάθεσή μας μᾶς δίνουν μεγάλην ὠφέλεια.

* *

Γιατὶ ὅπως ἐκεῖ πού τυχὸν βρίσκονται ὅπλα, δίνουν σ' αὐτοὺς πού κατοικοῦνε μεγάλην ἀσφάλεια ἔστω κι' ἂν δὲν ὑπάρχη κάποιος πού νὰ μπορῇ νὰ τὰ μεταχειρισθῇ, κι' οὔτε ληστές, οὔτε διαρρηκτες κι' οὔτε κι' ἄλλος κανεὶς ἀπὸ τοὺς κακοποιοὺς τολμᾷ νὰ μπῆ στὸ σπίτι, ἔτσι κι' ἐκεῖ πού ὑπάρχουν βιβλία πνευματικά, ἀπομακρύνεται κάθε διαβολικὴ συνέργεια καὶ γίνεται γιὰ τοὺς ἔνοικους των μεγάλη παρόρμηση πρὸς τὴν ἀρετὴ. Γιατὶ κι' αὐτὸ μονάχα τ' ἀντίκρουσμα τῶν βιβλίων μᾶς κάνει ἀπροθυμότερους γιὰ τὴν ἁμαρτία. Γιατὶ κι' ἂν τολμήσωμε κάτι ἀπαγορευμένο καὶ μολύνωμε τοὺς ἑαυτοὺς μας, γυρίζοντας στὸ σπίτι καὶ βλέποντας τὰ βιβλία, αἰσθάνομαστε μεγαλύτερο τὸν ἔλεγχο τῆς συνείδησής μας καὶ γινόμαστε ἀπροθυμότεροι στὸ νὰ περιπέσωμε σ' αὐτά. Κι' ἂν πάλι διατηροῦμε τὸν ἑαυτὸν μας ἄγνῳ, ἀντλοῦμε μεγαλύτερη ἀσφάλειαν ἀπ' αὐτά. Γιατὶ ἀρκεῖ ν' ἀγγίξῃ κανεὶς τὸ Εὐαγγέλιον κι' ἀμέσως αἰσθάνεται ν' ἀλλάζουν οἱ στοχασμοὶ του, καὶ μονάχα ἡ θέα του τὸν ἀπομακρύνει ἀπὸ τις βιωτικὲς μέριμνες. "Ἄν δὲ προστεθῇ καὶ προσεκτικὸ του διάβασμα, ἡ ψυχὴ σὰν νὰ ἱερουργῆται μέσα στ' ἅγιον βῆμα, καθαρίζεται καὶ γίνεται καλύτερη· γιὰτὶ μὲ τὰ γράμματα ἐκεῖνα τῆς μιλεῖ ὁ Θεός.

* *

Τὶ γίνεται ὅμως, λέει, ἂν δὲν καταλαβαίνῃ αὐτὰ πού περιέχονται; Μάθε, πῶς κι' ἂν δὲν τὰ καταλαβαίνῃς, μονάχα ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσή τους ἀγιάζεσαι πολὺ. "Ἄλλωστε εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴν ξέρῃς ἐξίσου ὅλα. Καὶ γι' αὐτὸ τὰ οἰκονόμησεν ἔτσι ἡ Χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὥστε νὰ συνθέσουν τὰ βιβλία αὐτὰ τελῶνες καὶ ψαρᾶδες καὶ σκηνοποιοὶ καὶ βοσκοὶ καὶ ἀκατάρτιστοι καὶ ἀγράμματοι, γιὰ νὰ μὴν μπορῇ κανένας τέτοιος νὰ καταφεύγῃ σ' αὐτὴ τὴν πρόφαση, καὶ γιὰ νὰ τὰ καταλαβαίνουν ὅλοι καὶ γιὰ νὰ μπορῇ κι' ὁ χειροτέχνης κι' ὁ ὑπηρέτης καὶ μιὰ χήρα γυναῖκα κι' ὁ ἀμαθέστερος ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ κερδίσῃ κάτι καὶ νὰ ὠφεληθῇ ἀπὸ τὴν ἀκρόασή τους. Γιατὶ αὐτοὶ πού τοὺς καταξίωσεν ἡ Χάρη τοῦ ἁγίου Πνεύματος νὰ τὰ συνθέσουν, δὲν τῶκαμαν ἀπὸ ματαιοδοξία, ὅπως οἱ ἄλλοι πού εἶναι ξένοι πρὸς τὴν Ἐκκλησία, ἀλλὰ γιὰ τὴν σωτηρία αὐτῶν πού θὰ τὰ διαβάζουν.

* *

Ἐπειδὴ οἱ μὲν κοσμικοὶ φιλόσοφοι καὶ οἱ ρήτορες καὶ οἱ συγγραφεῖς σκοπὸ τους δὲν εἶχανε τὴν κοινὴ ὠφέλεια, ἀλλ' ἀπόβλε-

παν στό νά θαυμασθοῦν αὐτοὶ μονάχα, ἂν τυχόν ἔλεγαν καὶ κάτι χρήσιμο· κι' αὐτὸ τῶκρυβαν θαρρεῖς μέσα σὲ καταχνιά καὶ μὲ τὴν γνώριμή τους ἀσάφεια. Οἱ προφῆτες ἡμῶς καὶ οἱ ἀπόστολοι, ἔκαμαν τὸ ἐντελῶς ἀντίθετο. Κι' ὅσα εἶπανε εἶναι ἀκλόνητα καὶ φανερά γιὰ ὅλους, ἐπειδὴ ἦτανε κοινοὶ διδάσκαλοι τῆς Οἰκουμένης, καὶ γιὰ νά μπορῆ νά καταλαβαίνει ὁ καθένας τὰ λεγόμενά τους ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσή τους μονάχα. Καὶ προβλέποντας αὐτὸ ὁ προφῆτης ἔλεγε· ἀέσονται πάντες διδακτοὶ Θεοῦ· καὶ οὐ μὴ εἶπη ἕκαστος τῶ πλησίω αὐτοῦ, Γνώθι τὸν Κύριον, ὅτι πάντες εἰδήσουσί με ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου αὐτῶν»². «Ὅλους θὰ τοὺς δασκαλέψῃ ὁ Θεὸς καὶ δὲν θὰ πῆ ὁ καθένας στό γείτονά του, Γνώρισε τὸν Κύριο, γιατί ὅλοι θὰ μὲ μάθουν ἀπὸ τὰ μεγαλύτερό τους, ὡς τὸν μικρότερο. Κι' ὁ Παῦλος λέει· «Καγῶ, ἀδελφοί, ἤλθον πρὸς ὑμᾶς, οὐ καθ' ὑπεροχὴν λόγου ἢ σοφίας, καταργέλλον ὑμῖν τὸ μυστήριον τοῦ Θεοῦ»³. Ἦλθα κι' ἐγὼ κοντά σας, ἀδελφοί μου, ὄχι γιατί ξέρω νά μιλῶ καλύτερά σας ἢ γιατί εἶμαι σοφώτερος, ἀλλὰ γιὰ νά σᾶς φανερώσω τὸ μυστήριον τοῦ Θεοῦ. Κι' ἄλλοῦ πάλιν λέει· «Ὁ λόγος μου οὐκ ἐν πειθοῦς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν ἀποδείξει πνεύματος καὶ δυνάμεως»⁴. Τὰ λόγια μου, δὲν εἶναι πειστικά ἀπὸ ἀνθρώπινη σοφία, ἀλλὰ μὲ τὴ χάρη καὶ τὴ δύναμι τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Γιατί, πῆτε μου, σὲ ποιὸν δὲν εἶναι φανερό τὸ καθετὶ ἀπὸ τὰ εὐαγγέλια; Καὶ ποῖος ἀκούοντας, ὅτι Μακάριοι οἱ πραεῖς, Μακάριοι οἱ Ἐλεήμονες, Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, κι' ὅλα τὰ παρόμοια, θᾶχῃ ἀνάγκη ἀπὸ καθηγητῆ, γιὰ νά καταλάβῃ κάτι ἀπὸ τὰ λεγόμενα; Ἀλλὰ μήπως δὲν εἶναι καὶ γιὰ τὸν τυχόντα ὀλοκάθαρα κι' εὐκολονόητα κι' ὅλα τὰ σημαδιακά, καὶ τὰ θαύματα καὶ οἱ ἱστορίες; Ὅλα αὐτὰ εἶναι δισταγμοί, καὶ προφάσεις καὶ παραπετάσματα πού κρύβουν τὴν πνευματικὴ τους νωθρότητα.

* * *

Δὲν καταλαβαίνεις τὰ περιεχόμενα; Μὰ πῶς μπορεῖς ποτὲ νά τὰ καταλάβῃς, ὅταν ἀρνιέσαι καὶ νά σκύψῃς ἀπλῶς ἐπάνω τους; Πιάσε τὸ βιβλίον στὰ χέρια σου· διάβασέ το ὀλόκληρο νά ἰδῆς τί λέει· κι' ἀφοῦ κἀνῆς κτῆμα σου αὐτὰ πού κατάλαβες, διάβασε καὶ ξαναδιάβασε ὅσα εἶναι σκοτεινά καὶ δυσκολονόητα. Κι' ἂν δὲν μπορέσῃς μὲ τὸ συγνὸ τους διάβασμα νά βρῆς τὴν ἐννοιά τους, πῆγαινε τότε σὲ κάποιον σοφώτερο· ξεκίνα νά πᾶς σὲ κάποιον καθηγητῆ· πές του γι' αὐτὰ πού εἶπαμε, καὶ φανέρωσε μεγάλη προθυμία. Κι' ὅταν ὁ Θεὸς θὰ σὲ ἰδῆ πῶς ἔχεις τέτοιο ζῆλο, δὲν θὰ σ' ἀφήσῃ· καὶ

2. Ἱερ. λα', 34.

3. Α' Κορινθ. β', 1.

4. Α' Κορινθ. β', 4.

δὲν θὰ καταφρονέσῃ τὴν ἀγρύπνια σου καὶ τὴν ἀγνοιά σου, ἀλλὰ κί' ἂν δὲν βρεθῇ κάποιος ποῦ νὰ σοῦ ξεδιαλύνῃ αὐτὸ ποῦ ζητᾶς, θὰ σοῦ τὸ φανερώσῃ, χωρὶς ἄλλο, ὁ ἴδιος. Θυμῆσου τί ἔκανε ὁ εὐνοῦχος τῆς βασιλοπούλας τῶν Αἰθιοπῶν· αὐτὸς λοιπὸν ποῦ ἦτανε βάρβαρος ἄνθρωπος, καὶ ποῦ ἦτανε πνιγμένος ἀπὸ χίλιες δύο σκοτοῦρες καὶ ποῦ τὸν περιζῶναν ἀπὸ παντοῦ πολλές φροντίδες, ὅταν εἶδε πὼς δὲν καταλαβαίνει αὐτὰ ποῦ διάβαζε, τὰ ξαναδιάβαζε καὶ μέσα στ' ἀμάξι ποῦ καθότανε. Κί' ἂν ἔδειχνε τόση προθυμία τὴν ὥρα ποῦ ταξίδευε, φαντάσου ποιά θάτανε, ὅταν ἔμενε στὸ σπίτι του. Ἄν τὴν ὥρα ποῦ ὀδοιποροῦσε δὲν τὸ βαστοῦσε ἡ καρδιά του νὰ μένῃ χωρὶς νὰ διαβάζῃ, πολὺ βέβαια περισσότερο θὰ τῶκανε, ὅταν ἡσύχαζε στὸ σπίτι του. Κί' ἂν ὅταν, χωρὶς νὰ καταλαβαίνῃ τίποτε ἀπ' αὐτὰ ποῦ διάβαζε, δὲν ἔσταματοῦσε τὸ διάβασμα, θὰ τῶκανε βέβαια αὐτό, πολὺ περισσότερο ὅταν ἄρχισε νὰ καταλαβαίνῃ. Κί' ὅτι δὲν ἔκαταλάβαινε αὐτὰ ποῦ διάβαζε, ἄκουσε τί τοῦ λέει ὁ Φίλιππος. «Ἄρα γε γινώσκεις, ἢ ἀναγινώσκεις»⁵. Καταλαβαίνεις ἄραγε αὐτὰ ποῦ διαβάζεις; Κί' ἐκεῖνος, σὺν τᾶκουσε αὐτὸ δὲν ἐκοκκίνησε κί' οὔτε καὶ ντράπηκε, ἀλλὰ ὠμολόγησε τὴν ἀγνοιά του καὶ τ' ἀπάντησε. «Πὼς γὰρ ἂν δυναίμην, ἐὰν μὴ τις ὀδηγήσῃ με»⁶. Καὶ πὼς θὰ τὸ κατῶρθωνα αὐτό, χωρὶς νὰ με ὀδηγήσῃ κανεὶς; Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐδιάβαζε μὲ τόση προθυμία, χωρὶς νάχη κανένα ποῦ νὰ τὸν καθοδηγῇ, γρήγορα βρῆκε γι' αὐτὸ χειραγωγό. Εἶδεν ὁ Θεὸς τὴν προθυμία του, εὐχαριστήθηκεν ἀπὸ τὸ ζῆλο του καὶ τοῦστειλε γρήγορα καθηγητὴ. Μὰ ὁ Φίλιππος δὲν εἶναι τώρα πλέον κοντὰ μας; Βρίσκεται ὅμως κοντὰ μας τὸ ἅγιο Πνεῦμα ποῦ ἐκίνησε τὸν Φίλιππο. Ἄς μὴν καταφρονοῦμε, ἀγαπητοί μου, τὴν σωτηρία μας· «Ταῦτα πάντα ἐγράφη δι' ἡμᾶς πρὸς νοουθεσίαν ἡμῶν, εἰς οὓς τὰ τέλη τῶν αἰῶνων κατήντησεν»⁷. Ἄς μὴ καταφρονοῦμε τὴν σωτηρία μας, ἀγαπητοί μας. Γιὰ μᾶς ἔχουνε γραφθῆ ὅλα αὐτὰ, ποῦ βρισκόμαστε κοντὰ στὰ στερνὰ μας.

Εἶναι μεγάλη ἀσφάλεια στὸ νὰ μὴν ἀμαρτανώμε ἡ ἀνάγνωσι τῶν Γραφῶν· εἶναι μεγάλος γκρεμὸς κί' ἀπότομο βάραθρο ἡ ἀγνοιά τους· εἶναι μεγάλη προδοσία τῆς σωτηρία μας, τὸ νὰ μὴν ξέρομε τοὺς θεοὺς νόμους. Αὐτὸ ἐγέννησε καὶ τίς αἱρέσεις. Αὐτὸ ἔμπασε τὴν διαφορά στὴ ζωὴ μας. Αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ἀναστάτωσε τὰ πάντα. Γιατὶ εἶναι ἐντελῶς ἀδύνατο, ναί, ἀδύνατο, νὰ φύγῃ κανεὶς ἄκαρπος, ὅταν ἀπολαβαίνῃ συχνὰ καὶ μὲ προσοχὴ τὴν ἀνάγνωσι τῶν ἁγίων Γραφῶν.

Ἐπίδοση ΑΝΘΙΜΟΥ ΘΕΟΛΟΓΙΤΗ

5. Πραξ. η', 20.

6. Πραξ. 3.

7. Α' Κορινθ. ι', 11.

ΠΛΕΙΟΤΕΡΟΝ ΚΑΙ ΚΑΘΑΡΩΤΕΡΟΝ ΦΩΣ ΣΤΗΝ ΝΕΟΛΑΙΑΝ ΜΑΣ

Υπάρχουν οί φρονούντες ὅτι ὁ Χριστός ἦλθε νά διδάξῃ, μεταδώσῃ ιδέες, νά θέσῃ νόμους. Μεγάλη ἀνακρίβεια. Ὁ Χριστός ἦλθε στόν κόσμον πρωτίστως νά κανόνισῃ τὸ ζήτημα τῆς ἐγκραμότητος τῆς ἀμαρτίας ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ καὶ καταστήσῃ δυνατὴν τὴν εἴσοδον στὴν αἰωνιότητα. Μὲ ἄλλα λόγια. Ὁ ἄνθρωπος ἦτο καὶ εἶναι ἀμαρτωλός, ὀφειλέτης ἀπέναντι τῆς ἠθικῆς τάξεως καὶ ἀνωτερότητος τοῦ Θεοῦ. Μόνον τὸ ὄν ποῦ εἶναι ἐν τάξει ἀπέναντι τῆς θείας βουλῆς εἶναι ἐλεύθερον νά ἐπικοινωνήσῃ μὲ τὸν Θεόν. Ὁ κόσμος εἶναι ἀποκλεισμένος ἀπὸ τῆ ζωῶς ἐπαφῆ μὲ τὸν Θεὸν γιατί τὸν χωρίζει ἡ ἀμαρτία (Ἦσ. α', 11-15).

Ὁ Θεὸς ἠθέλησε νά συγχωρήσῃ τὸν ἄνθρωπον, νά δεχθῆ τὴν σωτηρία καὶ νά τὸν κάμῃ μέτοχον καὶ κοινωνὸν τοῦ σχεδίου Του. Ἔστειλε πρὸς τοῦτο στόν κόσμον ἓνα Πρόσωπον, τὸ ὁποῖον καὶ ἐπραγματοποίησε τὸ ἰδεῶδες τοῦ τελείου ἀνθρώπου, τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἄμεμπτον καὶ τελείαν. Ἐπρεπε ἐπὶ τέλους στὸ πλᾶσιον τῆς ἀνθρωπότητος νά παρουσιασθῆ ὁ φυσιολογικὸς ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ν' ἀνταποκριθῆ εἰς ὅλας τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ Θεοῦ. Αὐτὸς εἶναι ὁ Ἰησοῦς Χριστός.

Ἐπειτα ἠθέλησεν ὁ Θεὸς νά δώσῃ τὴ χάρη καὶ συγγνώμη, ἀλλ' ἔκρινε ἀναγκαῖαν νά δοθῆ μία ἐπίσημος ἰκανοποίησις τῆς ἠθικῆς τάξεως. Ἡ ἠθικὴ τάξις ἔχει ἀμοιβὰς καὶ ἐπαίνους, ὅπως καὶ κυρώσεις, ἐὰν ὁ ἄνθρωπος στραφῆ κατὰ τοῦ Θεοῦ. Καὶ δικαιολογημένα, γιατί ἓνας ὅσον ἀρνεῖται τὴ πηγῆ, πρέπει νά καταλάβῃ ὅτι ἔξω τῆς ζωῆς δὲν ἔχει ζωὴ καθὼς π.χ. τὸ ψάρι δὲν μπορεῖ νά ζῆσῃ ἔξω ἀπ' τὴν θάλασσα. Ὅπως ὑπάρχουν στόν ὑλικὸν κόσμον φυσικαὶ κυρώσεις, ἔτσι καὶ στόν ἠθικὸν κόσμον ἠθικαὶ. Ὅταν ὁ Θεὸς δημιουργῆσεν τὸν κόσμον, ἐθέσπισε νόμους ποῦ νά τὸν διέπουν. Αὐτὸ τὸ σύμπαν δὲν μποροῦσε νά ὑφίσταται ἂν δὲν ὑπῆρχαν νόμοι, καὶ δὲν μπορεῖ νά ὑπάρχῃ νόμος χωρὶς τιμωρία γιὰ τὴν παράβασίν του. Ὑπάρχει ἡ παράβασις τῆς Ἐδέμ. Ὁ Θεὸς εἶπε : «Ἡ ψυχὴ ποῦ θὰ ἀμαρτήσῃ θὰ πεθάνῃ». Ὁ Σατανᾶς παρενέβη λέγοντας : «Δὲν θὰ πεθάνῃς ἂν φᾶς» (Γεν. γ', 4). Ὁ Ἀδὰμ πίστεψε τὸ ψέμα τοῦ Σατανᾶ, καὶ αὐτὸ ἀπέτέλεσε τὴν πτώσιν του. Τώρα ἐμεῖς πρέπει νά σηκωθοῦμε στὸ μέρος ποῦ αὐτὸς ἔπεσε. Ὁ νόμος παραβιάστηκε, καὶ ἡ τιμωρία πρέπει νά πληρωθῆ. Ἡ πρέπει νά πεθάνω ἐγώ, ἢ νά βρῶ κάποιον νά πεθάνῃ γιὰ μένα. Γιατί ζητᾶ ὁ Θεὸς αἷμα ; Εἶναι ἡ ζωὴ πάσης σαρκὸς, καὶ πᾶσα σὰρξ ἡμάρτησε καὶ ὑστερεῖται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ. Καὶ πῶς μπορεῖ νά τηρηθῆ ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ ; Καὶ πῶς μπορεῖ νά δικαιώσῃ ἐμένα

χωρίς ν' ἀγνοήση τὸ νόμο Του ; Εἶναι γελοῖο πρᾶγμα νὰ ὑπάρχη νόμος χωρὶς κυρώσεις. Ὑποθέσατε ὅτι δὲν ὑπῆρχε ποινὴ στὸ νόμο κατὰ τῆς κλοπῆς· δὲν θὰ ἀργοῦσε κάποιος νὰ πάρῃ τὸ πορτοφόλι μου. Δὲν εἶν' ὁ νόμος ἐκεῖνο πού φοβᾶται ὁ κόσμος, ἀλλὰ ἡ ποινὴ πού ὁ νόμος ὀρίζει. Νομίζω ὅτι κάποτε εἶχε γίνεи ἕνας νόμος καὶ λησμονήθηκε ἡ ποινὴ. Ὁ νόμος ἐκεῖνος ἦταν ὁ περίγελος τῆς ἡμέρας. Φαντάζεσαι ὅτι ὁ Θεὸς ἔκανε νόμο χωρὶς τιμωρία ; Τὶ ἀστεῖο πού θὰ ἦταν. Ἡ τιμωρία ὑπάρχει· εἶναι ὁ θάνατος. Ἡ πρέπει νὰ πεθάνω, ἢ νὰ βρῶ κάποιον νὰ πεθάνῃ γιὰ μένα, κι' ἂν ἡ Ἁγία γραφὴ δὲν διδάσκει αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, δὲν διδάσκει τίποτα. Τὸ διδάσκει ὅμως ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος : « Ἴδου ὁ Ἄμυνός τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου » (O. L. Moody).

Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ προηγηθῇ ἡ ἐπίσημος ἱκανοποίηση τῆς ἡθικῆς τάξεως ἡ ὁποία ἔνεκα τῶν παρεκτροπῶν εἶχε καταπατηθῇ. Ἐπρεπε νὰ γίνῃ γεγονός ἀπείρου σημασίας, μοναδικόν, σπουδαῖον πού θ' ἀντισταθμίσει ὅλην τὴν ἀποστασίαν τῆς ἀνθρωπότητος. Τὸ γεγονός αὐτὸ τῆς ἀντικαταστάσεως καὶ ἀντισταθμίσεως τὸ ἐπραγματοποίησεν ὁ Χριστός. Οὗτος ὑπῆρξεν ὁ ἰδεώδης ἄνθρωπος, πού δὲν προσέκρουσε ποτὲ στὸ Νόμο τοῦ Θεοῦ. « Ὅλοι ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι εἴμεθα πλάσματα. Ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ κατ' ἐξοχὴν Ἄνθρωπος. Ἀκολουθεῖ ἔπειτα ὁ Σταυρὸς τοῦ Γολγοθᾶ, τὸ μεγάλο γεγονός τῆς ἐκπροσωπήσεώς μας ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ἄνευ τοῦ ὁποίου δὲν μπορεῖ νὰ δοθῇ χάρις. Ὁ Χριστὸς ἀνέλαβε ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ ἀνθρώπου ἀπέναντι τῆς θείας δικαιοσύνης τὴν ἐπανόρθωσι καὶ ἱκανοποίησι πού ἔδωσε μὲ τὴν ἐξιλαστήριον Σταυρικὴ θυσία. « Ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ » ἐτήρησε καὶ τὴν ἀλήθειαν τῇ ἀποφάσει, τῇ ὀριζούσῃ θάνατον εἰς τὸν ἁμαρτάνοντα, καὶ τῇ φιλανθρωπίᾳ τὴν ἐνεργεῖαν. Ἀνέλαβεν ὁ Χριστὸς τὰς ἁμαρτίας ἐν τῷ σώματι ἐπὶ τοῦ ξύλου » (Κυριλ. Ἱεροσ.) Ἀφοῦ ἐδέχθη τὴν τιμωρία γιὰ λογαριασμό μας, τὰ ἁμαρτήματά μας, καὶ τίς παραβάσεις μας, ἐζήτησε συγγνώμη διὰ ἡμᾶς τοὺς παραβάτας καὶ ἐνόχους.

Τέλος ἀνεφώνησε ὁ Ἰησοῦς τὸ «τετέλεστοι» μὲ ἐπιβεβαίωσις τῆς τακτοποιήσεως τῆς ἡθικῆς ἐκκρεμότητος, ὁπότε αὐτὸ καταπέτασμά ταῦ καὶ ἐσχίσθη» μὲ τὸ ὁποῖο θαυμαστὸ γεγονός, (γιατὶ ἐσχίσθη ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω, μὲ τὸ χέρι τοῦ Θεοῦ), ἐδόθη κάποια συμβολικὴ ἀπάντησις ὅτι ἀνοιξεν ὁ δρόμος πρὸς τὸν Θεὸν καὶ εἶναι ἐλευθέρᾳ ἡ εἴσοδος εἰς τὸν οὐρανὸν γιὰ τὸν πιστόν, πού ἔχει ἔκτοτε θέσι στὸ Θεὸ κοντά. Ἐγινε λοιπὸν λύτρωσις, γεγονός πού τὸ στέλνει ὁ Θεὸς ὡς χαρμόσυνον ἄγγελμα γιὰ νὰ χαρῇ ὁ ἄνθρωπος καὶ νὰ βρῇ τὴν εἰρήνην. Ὁ Χριστὸς ἐνίκησε τὸ θάνατο, ὁ ὁποῖος πλεόν εἶναι ἕνα ἐπεισόδιον, διὰ τῆς ἐκ νεκρῶν Ἀναστάσεώς Του. Ἀναστάς ἀνέβη στὴ σφαῖρα τοῦ σύμπαντος, τραβῶντας μαζί του ὅλους

τοὺς πιστοὺς στὴν οὐράνιου δόξα καὶ μεγαλείων. Ἄν δὲν ἀπέθνησκεν ὁ Χριστὸς τὸν ἀντικαταστατικὸν θάνατον «διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν» δὲν θὰ ἀνίστατο καὶ «διὰ τὴν δικαιοσύνην ἡμῶν» (Ρωμ. 8', 25, Ἰω. 13', 24). Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ ἀποτελεῖ μιὰ ἀπόδειξις ὅτι ἡ προσφορά τῆς ἀμώμου ζωῆς του στὸ σταυρὸ ἔγινε δεκτὴ ὡς ἐξιλαστήριος θυσία γιὰ λογαριασμὸ μας ἐνώπιον τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ. Ὁ Χριστὸς πλήρωσε τὰ λύτρα καὶ μεῖς ἐλευθερωθήκαμε ἀπὸ τὰ δεσμὰ τοῦ Ἄδου, τοῦ Σαταν καὶ τοῦ θανάτου καὶ ἔχομεν καὶ ἡμεῖς τὴν μετὰ τοῦ Ἀναστάντος συνανάστασιν. Στέλνει καθὼς ὑπεσχέθη τὸ Πνεῦμα πρὸς λύτρωσιν καὶ γίνεται ἡ ἀνάστασις τῆς ψυχῆς ἐκ τῆς νεκρῆς τῆς καταστάσεως λόγῳ τῆς ἁμαρτίας καὶ τῶν παθῶν. Ἐχομεν τὰ ἐρσιανὰ κύματα. Εἴμεθα νεκροὶ πρὸς αὐτὰ γιὰ τὴ λῆψι, λείπει ὁ δέκτης. Ἔτσι καὶ ὁ ἄνθρωπος εἶναι νεκρὸς πνευματικῶς καὶ ἔχει ἀνάγκη τῆς ἀναστάσεως ποὺ πραγματοποιεῖται στὸν πιστεῦσα διὰ τοῦ ἀναγεννῶντος καὶ ἀγιάζοντος Πνεύματος (ιδεὲ τοῦ Χριστοῦ διάλογον μετὸν Νικοδήμου) (Ἰω. 3', 3-8).

Ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Χριστοῦ ἐξετυλίχθη ὅλο τὸ σχέδιον ποὺ ἤθελε ὁ Θεὸς νὰ πραγματοποιήσῃ σχέδιον ποὺ ἀφορᾷ τὴν παροῦσα φύσι τῆς ζωῆς μας καὶ τὴ μέλλουσα. Τὸ Εὐαγγέλιον μᾶς ὁδηγεῖ στὸν ἐπουράνιου Χριστοῦ, μᾶς δια φωτίζει πλήρως γιὰ τὸ συντελεσθὲν ἔργον τῆς λυτρώσεώς μας ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ. Τὸ Εὐαγγέλιον μᾶς καλεῖ νὰ γνωρίσωμεν τὸ σωτήριον γεγονός, νὰ τὸ ἐγκολποθῶμεν καὶ πιστεύσωμεν. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἀνάγκη νὰ ἰσορροπίσῃ πνευματικῶς, νὰ μάθῃ ποῖος ὁ σκοπὸς τῆς ζωῆς του καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ ζωὴ, χαρὰ καὶ δύναμι καὶ τέλος μιὰ αἰωνιότητα. Τὰ ὄντα ποὺ θὰ πιστεύσουν στὸ γεγονός αὐτὸ καὶ θὰ βαπτισθῶν, θὰ σωθῶν, καθὼς εἶπεν ὁ Χριστὸς (ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται) (Μαρκ. 16', 16).

Μὲ τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ Μυστηρίου τῆς λυτρώσεως, καθόσον τοῦτο συνειδητὰ τὸ ἐπίστευσαν καὶ ὑποκειμενικὰ τὸ ἐπειραματίσθησαν οἱ Χριστιανοί, χαρμωδῶς ἀνὰ τὸν κόσμον ἐορτάζουν καὶ πανηγυρίζουν τοῦτο ποὺ λέγεται «Τὸ Πάσχα». Εἶναι ἐορτὴ ποὺ συμβολικὰ προεικονίσθη μετὰ τὸ σφαγμὸν ἀρνί, καθὼς ἐξιστορεῖ τὸ βιβλίον τῆς Ἐξόδου κεφ. 13, καὶ τὴν ὁποίαν κατ' ἐντολήν τοῦ Κυρίου καθιέρωσε ὁ Μωϋσῆς γιὰ νὰ θυμίσῃ τὴν ἐξοδὸν τῶν Ἑβραίων ἐκ τῆς Αἰγύπτου. Τὸ οὐσιῶδες ἦτο ἡ θυσία ἐνὸς ἀμνοῦ, καὶ μετὰ τὴν ἐμπιστοσύνην ποὺ ἔδειξαν στὴ θυσία αὐτὴ οἱ Ἰσραηλῖται καὶ μετὰ τὸ ράντισμα ποὺ ἔκαμαν στὶς πόρτες των μετὰ τὸ αἷμα τοῦ ἀρνίου, ἐφυλάχθησαν τὰ πρωτότοκά των ἀπὸ τὴ κρίσι τοῦ θανάτου ποὺ χτύπησε τὰ σπίτια τῶν Αἰγυπτίων. Αὐτὸς ἦτο ἓνας τύπος, (καὶ μάλιστα ἀπὸ τίς πιὸ τέλειες εἰκόνες τῆς Παλ. Διαθ. ποὺ συμβολίζουν τὴ σωτηρία μας ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ), πολὺ ἐκφραστικὸς τοῦ

«Πάσχα μας» τοῦ Χριστοῦ, πού ἐθυσιάσθη καὶ μᾶς ἠλευθέρωσε ἀπὸ τῆ σκλαβιᾶ τῆς ἁμαρτίας καὶ τὸν αἰώνιο θάνατο. «Ἐλυτρώθητε, γράφει ὁ Ἄποστ. Πέτρος, δηλ. ἐξηγοράσθητε καὶ ἠλευθερώθητε μὲ τὸ πολῦτιμον αἷμα τοῦ Χριστοῦ τὸ ὁποῖον προσεφέρθη θυσία σὺν αἷμα μικροῦ ἀρνιοῦ τελείως ἀμολύντου καὶ καθαροῦ ἀπὸ κάθε ἠθικῆν κηλίδα» (Α' α', 18-19). Κάθε χριστιανὸς ἀφοῦ μὲ τὴ πίστι του τὸ οἰκειοποιήθῃ γιὰ τὸν ἑαυτὸν του, πρέπει νὰ ἐορτάζῃ μὲ λατρεία τὴν ἀνάμνησι τοῦ λυτρωτικοῦ γεγονότος «τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν θυσιασθέντος Ἄμνοῦ τοῦ Θεοῦ, τοῦ αἵροντος τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου» (Ἰω. α', 29).

Ἄλλὰ τὸ πασχάλιο ἀρνὶ ἐτρόφωτο μὲ «ἄζυμο ἄρτο» καὶ ἐπὶ μιᾷ βδομάδα δὲν ἔπρεπε νὰ ὑπάρχῃ ἐνζυμος ἄρτος στὸ σπίτι τῶν Ἰσραηλιτῶν. Στὴ Γραφὴ ἡ ζύμη εἶναι τὸ σύμβολο καὶ εἰκόνα τοῦ κακοῦ καὶ τῆς ἁμαρτίας. Ἡ περὶ τοῦ ἄζυμου λοιπὸν ἄρτου ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ ἐνεῖχε συμβολικὸν χαρακτῆρα. Ὁ θ. Παῦλος δίδει τὴν ἐξήγησί του ὅταν ἐν Πνεύματι Ἀγίῳ γράφον συνιστᾷ τὴν ἀποχὴ ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας, ἣτις συμβολίζεται ἀπὸ τὴ ζύμη ὡς καὶ τὴ ζωὴ τοῦ ἁγιασμοῦ «ζῶν ἐιλικρινείας καὶ ἀληθείας τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ διάγουν οἱ τὸ νέον Πάσχα τὸ Χριστιανικὸν ἐορτάζοντες πιστοί» (Α' Κορ. ε', 5-8). Καὶ καθὼς ἐρμηνεύει ὁ Κύριλλος Ἀλεξ. «Ἄλλὰ καὶ ἄρτους ἄζυμους καὶ πικριδας φάγονται, φησὶν, δι' αἰνίγματος ὑποφαίνων ὅτι περ οἱ μέτοχοι γεγονότες τοῦ Χριστοῦ ἄζυμοι ὡσπερ καὶ καθαρωτάταις ἐπιθυμίαις τὴν ἑαυτῶν ὀφείλομεν ἀποτρέφειν ψυχὴν ὡς ἄδολον τινὰ καὶ ἀμιγῆ φυσιότητος προσεβίζοντες πολιτείαν καὶ μὴ παραιτεῖσθαι διὰ τοῦτο τὰς ἐκ τῶν πειρασμῶν πικρίας». Ἀπὸ τὴν ἡμέραν πού «τὸ πάσχα ἡμῶν ὁ Χριστὸς ἐθυσιάσθη» ἔχομεν νὰ ἐορτάζωμεν τὴν («εορτὴ») αὐτὴ μὲ ἄρτους χωρὶς ζύμη, νὰ φυλαγώμαστε ἀπὸ τὴ «παλαιὰ ζύμη» τὴν ἁμαρτία, πού εἶναι καὶ μέσα μας καὶ πέριξ μας καὶ νὰ ζῶμεν μὲ μιᾷ καθημερινῇ ἀφιέρωσί μας στὸ Θεό. Καὶ ὄχι μόνον μερικὲς μέρες, μιᾷ βδομάδα μόνον, ἀλλὰ κατὰ τρόπον συνεχῆ, ὅλη μας τὴ ζωὴ. Τὸ νὰ εἶσαι Χριστιανός, αὐτὸ δὲν εἶναι νὰ ὁμολογήῃς κατὰ καιροὺς ὅτι πιστεύεις στὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ἀλλὰ νὰ δείχνῃς τὴν πίστιν σου αὐτὴ μὲ τὴν ταυτότητα μιᾶς μεταμορφωμένης ὅλης τῆς ἰδιωτικῆς σου ζωῆς. Αὐτὴ ἀνήκει εἰς «Ἐκεῖνον πού ἀπέθανε καὶ ἀνεστήθη ὑπὲρ ἡμῶν» καὶ ἔχομεν τὸ προνόμιον νὰ ζῶμεν δι' Αὐτόν. Καλύτερα θέλει νὰ ζῆ ἐντὸς ἡμῶν. Μήπως δὲν εἶναι Αὐτὸς ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς;

Ἄς φυλάττωμεν μὲ σοβαρότητα τὴν ἐορτὴ τῶν «ἄζυμων ἄρτων», ἐπικαλούμενοι τὴν εὐλογίαν τοῦ ἐκ νεκρῶν Ἀναστάντος νὰ εἶναι χαρμόσυνοι πάντοτε καὶ εὐτυχισμένοι τὸ Χριστιανικὸν Πάσχα μας καὶ μὲ ἀγνόητα βίου, καθὼς ἀρμόζει στοὺς λυτρωμένους Χριστιανούς. Στὴν Ἀποκαλ. κα', 27 διαβάζουμε ὅτι εἶναι γραμμένα

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΗΘΙΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ
ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΝΕΚΤΑΡΙΟΥ ΑΙΓΙΝΗΣ
«ΓΝΩΡΙΣΕ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟ ΣΟΥ»

Ἡ νηστεία.

Γιὰ τὴν νηστεία λένε οἱ ἅγιοι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας, πὼς εἶναι καθαρὰ πνευματικὴ. Ἡ ἀποχή ἀπὸ τὰ λογῆς λογῆς λιπαρὰ φαγητὰ ἓνα μονάχα σκοπὸν ἔχει καὶ σ' ἓνα ἀποβλέπει· νὰ ἐνισχύσῃ δηλαδὴ τὴν ψυχὴν μας, γιὰ νὰ νικήσῃ στὴν πάλη τῆς καὶ στοὺς ἀγῶνες τῆς ἐναντίον τῶν σωματικῶν μας παθῶν· γιὰ ν' ἀναδειχθῇ νικήτρια, καὶ νὰ πάρῃ ἔτσι ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ Θεοῦ τ' ἀμάραντο στεφάνι τῆς νίκης.

Ὁ Μεγάλος Βασίλειος ὀρίζει τὴν νηστεία σὰν ἀπαλλοτρίωση τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὰ κακά, καὶ λέει· «Νὰ μὴν τοποθετῆς τὸ ἀγαθὸ τῆς νηστείας στὴν ἀποχή μονάχα ἀπὸ τὰ φαγητὰ. γιὰτὶ ἀληθινὴ νηστεία εἶναι ἡ ἀποξένωσή μας ἀπὸ τὰ κακά. Νὰ λύνης κάθε σύνδεσμο μὲ τὴν ἀδικίαν· νὰ στεγνώνῃς τὰ δάκρυα τοῦ πλησίον σου· νὰ τοῦ συγχωρῶναι τὰ λάθη του. Νὰ μὴν νηστεύετε, καὶ ἀπὸ τ' ἄλλο μέρος νὰ φιλονικῆτε καὶ ν' ἀλληλοτρῶγεσθε. Δὲν τρῶς κρέας, τρῶς ὅμως τὸν ἀδελφὸ σου. Δὲν πίνεις κρασί, ἀλλὰ δὲν συγκρατεῖς τὰ καταφρονετικὰ καὶ ὑβριστικὰ σου λόγια. Τὸ βράδυ ἐτοιμάζεσαι γιὰ νὰ κοινωνήσῃς, τὸ πρωὶ ὅμως τρέχεις στὰ δικαστήρια. Νηστεία εἶναι ἡ συγκρατημένη σου γλῶσσα, ἡ ἀποχή σου ἀπὸ τὸν θυμὸ, ὁ ἀπο-

---

στὴ θύρα τοῦ οὐρανοῦ ὅτι «δὲν θέλει εἰσελθεῖ εἰς αὐτὴν οὐδὲν τὸ ὁποῖον μαιίνει καὶ προξενεῖ βδέλυγμα καὶ ψεῦδος, ἀλλὰ μόνον οἱ γεγραμμένοι ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς ζωῆς τοῦ Ἄρνιου». Εἶσαι λοιπὸν καὶ σὺ μὲ τὸ αἷμα τοῦ ἀρνίου «ποῦ καθαρίζει ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας» (Α' Ἰω. α', 7); Στὰ βιβλία τοῦ Θεοῦ εἶναι γραμμένες οἱ ἁμαρτίες μας, ἐνῶ στὸ βιβλίον τῆς ζωῆς εἶναι γραμμένοι «ὅσοι ἔπλυναν τὰς στολὰς αὐτῶν καὶ ἐλεύκαναν αὐτὰς ἐν τῷ αἵματι τοῦ ἀρνίου» οἱ ὁποῖοι εἶναι ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ καὶ λατρεύουσιν αὐτῷ ἡμέρας καὶ νύκτας...» (Ἀποκ. ζ', 14-15). Ἰδοὺ γιὰτὶ πρέπει ν' ἀλείψῃς καὶ σὺ τοὺς παραστάτας τῶν θυρῶν τῆς καρδίας σου μὲ τὸ Αἷμα τοῦ Ἄρνιου, μὲ μετάνοια εἰλικρινῆ καὶ μὲ τὴν πίστιν στὴν ἐξίλαστήριον ἀξίαν Του, ὅποτε καὶ τὴν κρίσιν τῆς βίαιας Δικαιοσύνης θ' ἀποφύγῃς «τῇ μέλλουσα ὀργῇ», ἀλλὰ καὶ παρηρησία στὸ Θεὸ θὰ ἔχῃς καὶ ἐλευθέρα τὴν εἴσοδον στὸν οὐρανόν.

χωρισμός σου από τις σαρκικές επιθυμίες, κι' από τὰ βλέμματα κι' από τις κακολογίες και τις ἐπιπορκίες. Ἡ φτώχεια σου ἀπ' αὐτά, αὐτὴ εἶναι ἡ ἀληθινὴ νηστεία· και μόνο σὰν τὰ ἐφαρμόζης εἶναι καλὴ ἡ νηστεία τους. Ὁ δὲ Ἰσιδωρος ὁ Πηλουσιώτης λέει. «Σὲ τίποτα δὲν ὠφελεῖ ἡ νηστεία ἀπὸ τὰ φαγητὰ σ' αὐτοὺς ποὺ δὲν νηστεύουν μ' ὅλες τους τις αἰσθήσεις· γιατί αὐτὸς ποὺ ἀγωνίζεται, σ' ὅλα πρέπει νᾶναι ἐγκρατής».

Ὁ Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας λέει: «Αὐτὸς εἶναι ὁ καλύτερος τρόπος νηστείας· σ' αὐτὸ βρίσκεται ἡ ἐπίδειξη τῶν ἀριστῶν ἔργων, στὸ νὰ μὴν τροφοδοτῆς δηλαδὴ τὸν νοῦ σου μὲ ἀκόλαστες ἡδονές». Ὁ θεῖος Χρυσόστομος λέει γιὰ τὴν νηστεία: «Ἡ νηστεία εἶναι χάρισμα τοῦ Θεοῦ· ἡ νηστεία εἶναι ἡ τροφὴ τῶν ἀγγέλων· ἡ νηστεία εἶναι ἡ συνακόλουθη τῶν παρθενικῶν ψυχῶν· ἡ νηστεία εἶναι ἡ προκοπὴ τῶν σπιτιῶν· ἡ νηστεία εἶναι ἡ παρηγορήτρα και ἡ ὑπερασπιστρία αὐτῶν ποὺ μετανοοῦν· ἡ νηστεία εἶναι ἡ συμπολεμιστρία τῆς προσευχῆς· ἡ νηστεία εἶναι ἡ ἀρχὴ τοῦ πλοῦτου· ἡ νηστεία εἶναι ἡ παρηγοριὰ τῶν φτωχῶν· ἡ νηστεία εἶναι ἡ ἐπικουρήτρα τῶν κουρασμένων· ἡ νηστεία ἀποδιώχνει τὸν ὕπνο και μᾶς φέρνει στὸ στόμα μας ὑμνωδίες· ἡ νηστεία μᾶς ποτίζει και μᾶς στερεώνει με τὸ νερὸ ἀπὸ τὴν πηγὴ τῆς ἀθανασίας».

Ὁ Γρηγόριος ὁ Νύσσης λέει γιὰ τὴν νηστεία: «Ἡ νηστεία προστατεύει τὰ νήπια, σωφρονίζει τὸν νέο, και κάνει σεβάσμιο τὸν γέρο. Γιατί εἶναι σεβαστότερα τὰ γεράματα ποὺ συντροφεύονται με τὴν νηστεία. Γιὰ τις γυναῖκες εἶναι ἡ νηστεία τ' ὠραιότερο στολίδι τους· γιὰ τοὺς γεροὺς και τοὺς πληθόχυμους εἶναι χαλινάρι· ἡ νηστεία προστατεύει τις συζυγίες, και αὐτὴ εἶναι ἡ τροφοδότρα τῆς παρθενικότητος. Ἡ νηστεία εἶναι ἡ ἐξομοίωσή μας με τοὺς ἀγγέλους· εἶναι ὁμόσκηνη με τοὺς δίκαιους· και εἶναι ὁ σωφρονισμὸς τῆς ζωῆς μας».

Ὁ Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας λέει: «Νηστεία εἶναι ἡ μίμηση τῆς ἰσαγγελῆς πολιτείας, εἶναι ἡ πηγὴ τῆς σωφροσύνης, ἡ ἀρχὴ τῆς ἐγκράτειας και ὁ ἀφανισμὸς τῆς λαγνεύιας». Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέει γιὰ τὴν νηστείαν αὐτὴ. «Ἡ νηστεία ἂν δὲν ἔχη παράπλευρά της τὴν ἀδελφὴ της τὴν ἐλεημοσύνη, δὲν ἀνεβαίνει στὸν οὐρανό· γιατί εἶναι ἡ συντρόφισσά της· κι' ὄχι μονάχα ἡ συντρόφισσά της, ἀλλὰ και τὸ ὄχημά της». Ὁ δὲ Σεβηριανὸς λέει: «Ἡ νηστεία ἔχει δυὸ φτερά· τὴν προσευχὴ δηλαδὴ και τὴν ἐλεημοσύνη, και χωρὶς αὐτὰ δὲν μπορεῖ νὰ πετᾷ».

Ὁ Μεγάλος Βασίλειος λέει γιὰ τὴν δύναμη τῆς νηστείας αὐτά: «Ἡ νηστεία γεννᾷ τοὺς προφήτες· ἡ νηστεία δυναμώνει τοὺς δυνατοὺς· ἡ νηστεία κάνει σοφοὺς τοὺς νομοθέτες· ἡ νηστεία εἶναι τὸ φυλακτὸ μας γιὰ τὸ καλό· εἶναι ὁ βέβαιος σύντροφος

τῆς ὑγείας μας, εἶναι τὸ ὄπλο γι' αὐτοὺς ποὺ θέλουν νὰ προκόβουν, εἶναι ἡ γύμναση γιὰ τοὺς ἀθλητές. Αὐτὴ ἀποκρούει τοὺς πειρασμούς, αὐτὴ μᾶς ἐτοιμάζει στὴν εὐσέβεια, αὐτὴ εἶναι σύνοικη μ' αὐτοὺς ποὺ ἀγρυπνοῦνε, αὐτὴ εἶναι ἡ δημιουργικὴ δύναμη γιὰ τὴν σωφροσύνη, αὐτὴ ἀνδραγαθεῖ στοὺς πολέμους καὶ εἶναι ἡρεμὴ στὸν καιρὸ τῆς εἰρήνης. Ἡ νηστεία ἀνεβάζει τὴν προσευχή μας στὸν οὐρανό, σὰν νὰ γίνεταί τὰ φτερά της γιὰ τὴν πορεία της πρὸς τὰ ψηλά· ἡ νηστεία εἶναι ἡ μητέρα τῆς ὑγείας· αὐτὴ παιδαγωγεῖ τὴν νεότητά· αὐτὴ εἶναι τὸ στολίδι στὰ γηρατεία· αὐτὴ εἶναι ὁ καλὸς συνέταιρος στοὺς ὁδοιπόρους· καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ ἀσφαλισμένη ὁμόσκηνη γι' αὐτοὺς ποὺ συνοικοῦνε». Ὁ δὲ Συμεὼν ὁ Μεταφραστὴς λέει· «Ἡ νηστεία εἶναι μεγάλο ἀγαθὸ· αὐτὴ ἀφανίζει τὰ τραύματα τοῦ ἁμαρτωλοῦ· αὐτὴ καταπραΰνει τὶς φλεγμονές τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν· αὐτὴ εἶναι ἡ γόνιμη γῆ ποὺ παράγει τοὺς καρπούς τῆς χαρᾶς καὶ τῆς θείας εὐφροσύνης· αὐτὴ εἶναι ὁ πραγματικὸς φίλος καὶ συμπαραστάτης μας ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν μας».

Ὁ Χρυσόστομος λέει γιὰ τὴν νηστεία τὰ ἑξῆς· «Νὰ μὴν βαρκαρδᾶς ἀγαπητέ μου, γιὰ τὴν νηστεία, ποὺ εἶναι ἡ μητέρα ὅλων τῶν ἀρετῶν, ἡ ρίζα τῶν ἀγαθῶν, ἡ πηγὴ τῆς σωφροσύνης, ὁ φρουρὸς τῆς εὐσέβειας, ὁ σύντροφος τῶν ἀγίων, ἡ ὁμόσκηνη τῶν ἀγγέλων, ἡ ἐχθρὰ τοῦ Διαβόλου, ἡ φίλη τοῦ Πνεύματος· μ' αὐτὴν καὶ τὶς ἡδονές ἀποφεύγομε, καὶ οἱ διαβόλοι ὑποχωροῦνε, καὶ ὁ θυμὸς ἀτονεῖ, καὶ οἱ ἐπιθυμίες νεκρώνονται, καὶ οἱ ἀρετὲς μένουσιν ζωντανές καὶ λάμπουσι μέσα μας. Μ' αὐτὴν καὶ τὰ πάθη ἡρεμοῦνε, καὶ καταστέλλεται ἡ ἀναταραχὴ τῶν ἡδονῶν, καὶ ὁ νοῦς ταξιδεύει μὲ γαλήνη, ἀντιμαχῶντας τὶς τρικυμίες καὶ τὴν χειμωνιά τῶν κακῶν μὲ τὴν ἐγκράτεια· καὶ ἀγκυροβολῶντας τὸ ἀνεμοδαρμένο πλοῖο στὸ λιμάνι τῆς ἀρετῆς. Γιατὶ τί ἄλλο εἶναι ἡ νηστεία παρὰ στέφανος ἀγώνων, καὶ ἀφορμὴ γιὰ ἀμοιβές, καὶ δρόμος σωτηρίας; Γιατὶ ἡ νηστεία μᾶς κάνει ἀπὸ σκλάβους ἐλευθέρους καὶ μᾶς ἐπαναφέρει ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν στὴν πατρίδα μας. Ἡ νηστεία γιαιτρεύει τὰ τραύματα τῆς ψυχῆς μας· ἡ νηστεία ἀνακαινίζει τὴν ψυχὴν ποὺ τὴν ἐσαραβάλιασαν οἱ ἁμαρτίες· ἡ νηστεία δίνει δύναμη στὴν ψυχὴ, ἀνδρεῦει τὸ φρόνημά μας, εἰσάγει μέσα μας τὸν φόβο τοῦ Θεοῦ, κυριαρχεῖ ἐπάνω στὰ πάθη μας καὶ γαληνεύει τοὺς λογισμοὺς μας. Στὶς ἡμέρες τῆς νηστείας οἱ ἡδονές σβύνουν, οἱ ἀρετὲς ἀνθοῦνε, ἡ ὁμορφιά τῆς σωφροσύνης λάμπει καθαρῶτατη, καὶ τὸ σῶμα μας ὑποτάσσεται στὴν ψυχὴ μας, καὶ γίνεται, παρὰ τὸ φυσικὸ του, πνευματικώτερο.

Νὰ χαίρης, ὅταν εἶναι ἡ ἐποχὴ τῆς νηστείας καὶ νὰ μὴ δείχνεσαι σκυθρωπός· ὅπως κάνουν οἱ ἡθοποιοὶ ποὺ παραμορφώ-

νουν τὴν ὄψη τους, γιὰ νὰ τοὺς βλέπουν οἱ ἄνθρωποι. Γιατὶ τοῦ Κυρίου μας εἶναι ὁ λόγος· ἄλειψε τὸν καιρὸ τῆς νηστείας τὸ κεφάλι σου, καὶ νίψε τὸ πρόσωπό σου μὲ τὶς εὐεργεσίες· λάμψε μὲ τὶς ἀρετές σου, γιὰ νὰ φανῆς πὼς νηστεύεις μονάχα γιὰ ἐμένα, ποὺ βλέπω τὰ κρυφὰ καὶ τὰ παρὰβυστα τῶν ψυχῶν. Ἡ νηστεία φυγαδεύει τοὺς δαίμονες καὶ καταλύει τὴν τυραννία τοῦ Σατανᾶ, μάλιστα ἂν ἔχη συνεργό της τὴν ἀρετή. Ἡ νηστεία καὶ ἡ προσευχὴ ἀνέβασαν στοὺς οὐρανοὺς τὸν προφήτη Ἡλία· ἡ νηστεία ἔσωσε τοὺς Νινευίτες ἀπὸ τὸν θάνατο· ἡ νηστεία διαφύλαξε ἄβλαβο τὸν Δαυὶδ μέσα στὸν λάκκο τῶν λιονταριῶν. Ἡ νηστεία καταξίωσε τὸν Μωϋσῆ τὴν ἀθέατη δόξα του· καὶ ἡ νηστεία ἔκαμε τὸν Ἐλισσαῖο ἄρχοντα τῶν προφητῶν.

Ἡ ἀγιωσύνη.

Ἀγιωσύνη! Ὄνομα θεῖο, θεία ἐνέργεια. Τ' ὄνομά σου φανερώνει τὸν ἄνθρωπο ποὺ τὸν ἁγίασεν ὁ Θεός· τὸν φρόνιμο, τὸν καθαρὸ, ποὺ εἶναι ἐλευθερωμένος ἀπὸ κάθε πάθος καὶ ἀπὸ κάθε ρυπαρὴν ἐπιθυμίαν. Ἀγιωσύνη! Κλήση ὑψηλή, ποὺ φανερώνει τελειότητα καὶ σημαίνει τὴν πᾶσαν ἀρετή. Σὺ τὸν ἄνθρωπο ποὺ ἐπλάστηκε «κατ' εἰκόνα Θεοῦ», τὸν κηρύττεις πὼς ἀναδείχθηκεν ὁμοίος του. Σὺ τὸν κοσμικὸν ἄνθρωπο τὸν κάνεις οὐρανοπολίτη. Καὶ τὸν ὑλικὸ καὶ χοϊκὸ τὸν προσαγορεύεις υἱὸ τοῦ Θεοῦ. Σὺ τὸν ἄνθρωπο τῆς γῆς τὸν λυτρῶνεις ἀπὸ τὰ γῆϊνα πάθη καὶ τὸν ἐνώνεις μὲ τοὺς χοροὺς τῶν ἀγγέλων. Σὺ αὐτὸν ποὺ ἀπὸ τὴν φύση του εἶναι ἀποστερημένος τὴν ἀγιότητα, τὸν φανερώνεις νὰ καταπλημμυρίζεται ἀπὸ τὴν θεία χάρη. Σὺ φανερώνεις τὸ ἔργο του, ποὺ εἶναι κρυμμένο στὰ κατάβραθα τῆς καρδιάς του. Σὺ ὑποδουλώνεις τὸν ἐργάτη τοῦ καλοῦ, τοῦ ἀγαθοῦ, τῆς ἀλήθειας καὶ τῆς δικαιοσύνης. Σὺ ἀποδείχνεις αὐτὸν ποὺ ἐταύτισε τὴ βούλησή του μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Σὺ χαρακτηρίζεις ἐκεῖνον ποὺ θέλει κι' ἀγωνίζεται νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν Θεό, μὲ τὴν ἀσκησιμὴ καὶ μὲ τὴν προσευχὴν. Σὺ φανερώνεις τὸν πιστό, ποὺ αἰσθάνεται μέσα στὴν καρδιά του ὀλόθερμην ἀγάπη πρὸς τὸν Θεό. Σὺ κάνεις γνωστὸ τὸν ἀπλοϊκὸ κι' ἄκακον ἄνθρωπο. Σὺ κι' αὐτοὺς ποὺ ἀσκητεύουν στὶς ἐρημικὲς βουνοκορφὲς στεφανώνεις· καὶ στολίζεις μὲ βασιλικὲς πορφύρες αὐτοὺς ποὺ ἀγωνίζονται μέσα στὶς πολιτείες. Σὺ λαμπρύνεις, μὲ τὴν αἴγλη σου καὶ μὲ τὸ φῶς σου κάθε ἡλικίαν ἀνθρώπινη ποὺ πολιτεύεται σύμφωνα μὲ τὶς ἐντολὲς τοῦ Χριστοῦ. Τ' ὄνομά σου φανερώνει τὸν ἄνθρωπο ποὺ ἀγιάστηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ καταξιώθηκε νὰ λέγεται καὶ νὰ γίνῃ φίλος του. Σὺ βεβαιώνεις

Ἡ ἀποστολὴ τοῦ κλήρου

ΜΙΑ ΓΕΝΝΑΙΑ ΚΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΧΕΙΡΟΝΟΜΙΑ ΠΟΥ ΕΞΥΨΩΣΕ ΤΟΝ ΚΛΗΡΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΟΝ ΣΥΝΕΙΔΗΣΙΝ

Προσφορὰ εἰς τὰ διωγμένα νειᾶτα

Ἡ ἐκκλησία δι' ἐκλεκτῶν τῆς ἀντιπροσώπων ἔδωκε δείγματα συγκινητικὰ καὶ ἀξιομίμητα τῆς ἀντιλήψεως καὶ ἐκδηλώσεώς της. Τρεῖς Ἱεράρχαι συνεκινήθησαν ἀπὸ μίαν δημοσιογραφικὴν ἐκκλησίαν διὰ τὴν παροχὴν βοήθειάς πρὸς ἀγορὰν βιβλίων εἰς νέους σπουδαστὰς ἐκ τῶν ἀπελαθέντων ἀπὸ τὴν Πόλιν καὶ χωρὶς δισταγμοῦ ἔσπευσαν νὰ διαθέσουν γενναῖον ποσὸν πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν. Ἡ χειρονομία τῶν αὐτῶν, τιμητικὴ διὰ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τοὺς λειτουργοὺς της, ἐπροκάλεσε γενικῶς βαθυτάτην συγκίνησιν. Ἐξυψώθη εἰς τὴν συνείδησιν τῶν ὀρθοδόξων ἡ θέσις καὶ ὁ ρόλος τοῦ κλήρου καὶ ἐδημιουργήθη μία ἀτμόσφαιρα ἀγάπης καὶ σεβασμοῦ πρὸς αὐτόν. Ἡ ἐπιθυμία μάλιστα τῶν δύο ἐκ τῶν γενναιοδώρων αὐτῶν Ἱεραρχῶν ὅπως τηρήσουν ἀπόλυτον ἀνω-νυμίαν καὶ ἀποφευχθῆ ἰσχυρὸς θόρυβος συνεπλήρωσε τὴν χειρονομίαν τῶν ἐκπροσώπων αὐτῶν τῆς ἐκκλησίας μὲ πλήρη κατανόησιν τῶν χριστιανικῶν καθηκόντων καὶ ὑποχρεώσεων. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι παρόμοια παραδείγματα γενναιοδωρίας καὶ ἀλτρουϊστικῆς ἐκδηλώσεως κληρικῶν ἀναφέρονται οὐχὶ ὀλίγα εἰς διαφόρους ἐποχὰς καὶ περιστάσεις. Τὸ γεγονός δὲ μὴ αὐτὸ δὲν μειώνει διόλου τὴν σημασίαν τῆς χειρονομίας τῶν τριῶν Ἱερα-

---

τὴν ὀρθὴ πίστιν. Σὺ κάνεις φανερὸ καὶ τιμημένον, τὸν ἄνθρωπον ποὺ εἶναι ἐλεήμονας, καὶ φιλόανθρωπος καὶ ποὺ ἀγαπᾷ τὸν πλησίον του σὰν τὸν ἑαυτόν του.

Σὺ κάνεις φανερὸ καὶ σημαδεύεις τὸν ἄνθρωπον ποὺ ἐνίκησε καὶ ἐθριάμβευσε στὸν ἀγῶνα τῆς ἀρετῆς. Σὺ γνωρίζεις αὐτόν ποὺ ἀναζητᾷ τὰ οὐράνια, καὶ ποὺ λαχταρᾷ τὴν ἄρρητη θεῖαν ὁμορφιά. Σὺ εἶσαι ὁ μάρτυρας ὁ πιστὸς καὶ ἄληθινὸς τῆς τιμῆς καὶ τῆς θείας δόξας, μὲ τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς βραβεύει τοὺς ἀνθρώπους. Σὺ ἀποδείχνεις τὸν σύνδεσμον τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς. Σὺ εἶσαι ὁ ἀρραβῶνας τῆς μέλλουσας θείας δόξας. Σὺ εἶσαι ὁ ἀσφαλτος καὶ βέβαιος ἐγγυητὴς γιὰ τὴν κληρονομία τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ποὺ εἶθε νὰ τὴν καταξιωθοῦν ὅλοι οἱ ἅγιοι, καὶ οἱ ἀληθινοὶ Χριστιανοί. Ἀμήν.

Ἀπόδοση ΘΕΟΔΟΣΗ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ

χῶν τῆς ἐποχῆς μας. Καὶ πρωτίστως συγκινεῖ τὸ ἐνδιαφέρον ποὺ ἐπέδειξαν οἱ ἐν λόγῳ κληρικοὶ διὰ τὴν σπουδάζουσαν κατατρεγμένην ἐκ τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων νεολαίαν. Ἡ χειρονομία τῶν ὑπῆρξε συνέπεια κανανοήσεως τῆς τραγικῆς θέσεως εἰς τὴν ὁποίαν ἔχουν περιέλθῃ καὶ πάλιν οἱ ὁμογενεῖς τοῦ παλαιοῦ Βυζαντίου καὶ ἰδίως τὰ σπουδάζοντα νεῖατα του. Εἰς τὴν ἀσύγγνωστον ἀδιαφορίαν τοῦ κράτους ὀρθώθηκε τὸ ἰδικόν των ἐνδιαφέρον. Τὰ ἑλληνικὰ νεῖατα τοῦ ἀλυτρώτου γένους μέσα εἰς τὸ πλαίσιον τῆς νεότητος δλόκληρης τῆς φυλῆς κατώρθωσαν νὰ διατηρήσουν μὲ εὐλαβικὴν πίστιν τὰ ἰδανικὰ τοῦ ἔθνους ποὺ εἶχαν ἐνστερνισθῆ ὡς παράδοσιν ἱεράν. Παρ' ὅλες τὶς πιέσεις καὶ τὶς σκληρὰς συνθῆκες ποὺ ἐδημιουργήθησαν διὰ τὸν ἑλληνισμόν τῆς Πόλης, οἱ Ἕλληνες καὶ τὰ νεῖατα ἰδίως, ἐστάθησαν ὡστόσο ἀκλόνητα προσηλωμένα στὶς ἐθνικὰς παραδόσεις.

Ἡ τυραννία τοῦ ἀλλοθρήσκου κυριάρχου ἀπλώθηκε ἐκδηλαστὸ ἑλληνικὸ σχολεῖο μὲ τὴν ἐπιβολὴ προγραμμάτων ξένων κατὰ μέγα μέρος πρὸς τὴν ἐκ παραδόσεως ἑλληνικὴν παιδείαν καὶ τὰ ἐθνικὰ ἰδεώδη. Ἡ προσπάθεια τοῦ ἐκτουρκισμού ἐκδηλη καὶ ἐξοργιστικὴ ἐπίσης μὲ τὴν ἐπιβολὴ τῆς τουρκικῆς γλώσσης στὶς περισσότερας ἐκδηλώσεις τῶν ἐλλήνων μαθητῶν. Ἡ σκέψις ἐν τούτοις τῆς σπουδαζούσης νεότητος δὲν ἔπαυσε νὰ στρέφεται πρὸς τὴν μητέρα πατρίδα καὶ νὰ καταυγάζεται ἀπὸ τὸ ἐθνικὸ καὶ πνευματικὸ της φῶς. Ἡ ὀρθόδοξος θρησκεία συνυφασμένη μὲ τὴν ἰδέαν τῆς πατρίδος δὲν ἔπαυσε ν' ἀνάβῃ τὴν φλόγα μιᾶς καντήλας, ποὺ καίει ἀκοίμητα στὸ εἰκονοστάσι κάθε ἑλληνικῆς ψυχῆς μεταξὺ τῶν ὑποδούλων τέκνων τῆς ἑλληνικῆς πατρίδος.

* *

Ἡ ἀπέλασις κατὰ τὸν τελευταῖον αὐτὸν καιρὸν ἐνὸς μεγάλου ἀριθμοῦ ὁμογενῶν ἀπὸ τὴν Πόλιν, ἀνεξαρτήτως φύλου καὶ ἡλικίας, στάθηκε ἓνα φοβερὸ πλῆγμα γι' αὐτούς. Διὰ τοὺς περισσότερους ἐν τούτοις ἐξ αὐτῶν, ὑπῆρξε μιὰ ἀνακούφισις καὶ μιὰ λύτρωσις. Παρὰ τὶς καταστροφικὰς συνέπειας τῆς ἡ ἀπέλασις των ὑπῆρξε ταυτοχρόνως καὶ μιὰ, ἔστω καὶ ἀθέλητη, εὐκαιρία ν' ἀναπνεύσουν τὸν ἐλεύθερο ποθητὸ ἀέρα τῆς μεγάλης πατρίδος των, τῆς Ἑλλάδος, καὶ νὰ δημιουργήσουν εἰς αὐτὴν μὲ τὸ προοδευτικόν των πνεῦμα μιὰ καινούργια ζωὴ. Τὰ νεῖατα ἰδίως, παρὰ τὴν θλίψιν των διὰ τὸν ἐκπατρισμόν εἰς τὸν ὁποῖον ἐξηναγκάσθησαν, ἐδοκίμασαν καὶ τὸν παλμὸν μιᾶς χαρᾶς, ποὺ θὰ εἰμποροῦσαν νὰ συνεχίσουν τὶς σπουδὰς των καὶ νὰ μορφωθοῦν ὑπὸ τὸ πνεῦμα τὸ ἑλληνικόν, ποὺ δὲν ἔπαυσαν νὰ ἀγκαλιάζουν ἀπὸ παιδικὴ σχολικὴ ἡλικία. Ἐξεκίνησαν ἀπὸ τὴν βασιλίδα, τὴν γεννέτειρά των, μὲ κάθε ἐλπίδα, ὅτι εἰς τὴν προσ-

πάθειαν διὰ τὴν συνέχισιν τῶν σπουδῶν των καὶ τὴν συμπλήρωσιν τῆς μορφώσεώς των θὰ εὕρισκαν τὴν στοργὴν καὶ τὴν ὑποστήριξιν τῆς μεγάλης μητέρας των, τῆς ἐλευθέρας ἑλληνικῆς πατρίδος των. Νέοι μαθητὲς καὶ νέοι σπουδαστὲς ἐφηβικῆς ἡλικίας ἐφθασαν μὲ δάκρυα στὰ μάτια ἀλλὰ καὶ μὲ τὴ χαρὰ τῆς ἐκπληρώσεως τῶν ὀνείρων των. Τὴν ἐλπίδα ὅμως αὐτὴν τὴν ἐπεσκίασε ἀμέσως βαρὺ σύννεφο, ἡ ἀπογοήτευσις. Τὸ κράτος ἀπησχολημένο μὲ τὶς στενόκαρδες κομματικὰς διαμάχας του δὲν ἐσκέφθηκε νὰ δώσῃ τὴν ἐνδεικνυομένην προσοχὴν καὶ νὰ ἐνδιαφερθῆ, ὡς ὄφειλε, διὰ τὰ σπουδάζοντα αὐτὰ νειᾶτα τῆς Πόλης.

Ἡ δωρεὰν παιδεία ἐξησφαλίσθη βεβαίως δι' αὐτοὺς ὡς μέτρον γενικόν, ἀλλὰ μὲ τὴν στέρησιν τῶν ἀναγκαίων βιβλίων, τὸ δῶρο αὐτὸ ἤρχισεν ν' ἀποδεικνύεται ἄδωρον. Ἡ στενότης τῶν οικονομικῶν τῶν ἀπελαθέντων κι' ἡ ἀκρίβεια ἐκ παραλλήλου τῶν ἀπαραιτήτων διὰ τοὺς σπουδαστὰς βιβλίων, εἶχον δημιουργήσει διὰ τὴν σπουδάζουσαν αὐτὴ νεολαίαν μιὰ κατάστασι ἐξαιρετικῶς δυσχερῆ. Ὑπῆρχε κίνδυνος νὰ διακόψουν τὴν συνέχισιν τῶν σπουδῶν των οἱ περισσότεροι ἐκ τῶν σπουδαστῶν αὐτῶν, ἀδυνατοῦντες ν' ἀνταποκριθοῦν πρὸς τὰ ἐξόδα ποὺ ἀπαιτοῦσε ἡ προμήθεια τῶν βιβλίων των. Αἱ προσπάθειαι πρὸς ἐξοικονόμησιν τῆς δύσκολης αὐτῆς καταστάσεως ἀπέβησαν μάταιες. Καὶ εὐτυχῶς εἰς μίαν ἐμπνευσμένην δημοσιογραφικὴν ἐκκλήσιν ἐσπευσαν νὰ διαθέσουν κατὰ τρόπο μάλιστα χριστιανικὸν διάφορα ποσὰ οἱ τρεῖς ἀνώτεροι κληρικοί. Ἔτσι ἡ ἐκκλησία διὰ τῆς χειρονομίας τῶν φιλανθρώπων καὶ γενναιοδώρων ἐκπροσώπων της ἔδωσε ἓνα παράδειγμα διπλῆς ἐκδηλώσεως, πατριωτικῆς ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀνθρωπιστικῆς ἀφ' ἑτέρου. Τὸ κέρδος πολλαπλοῦν ἐκ τῆς χειρονομίας τῶν φιλανθρώπων αὐτῶν ἀνωτέρων κληρικῶν. Ἐδωσαν τὴν δυνατότητα εἰς τοὺς σπουδαστὰς νὰ συνεχίσουν τὰς σπουδὰς των καὶ τὴν ἀναμμένην φλόγα τῆς ἐθνικῆς των πίστεως. Καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀπετέλεσαν μίαν πρωτοπορείαν ἐκδηλώσεως χριστιανικῆς, διὰ τὴν ὅποιαν θὰ αἰσθάνωνται ἰδιαιτέραν ἱκανοποίησιν καὶ ὑπερηφάνειαν. Θὰ ἀναλογίζονται ὅτι μὲ τὴν ἐνίσχυσίν των ἔδωσαν τὴν χαρὰν εἰς τὴν νεότητα καὶ ἀπέτελεσαν τὸν κρῆγον, ποὺ συνέδεσε τοὺς ἐκπροσώπους τῆς μελλούσης γενεᾶς μὲ τὴν ἐκκλησίαν, ὡς φορέως τῶν ὑποχρεώσεων τὰς ὁποίας διεκλήρυξε δι' αὐτὴν ὁ Μεγάλος Διδάσκαλος, ὁ Χριστός.

ΒΑΣ. ΗΛΙΑΔΗΣ

Παρακαλοῦνται οἱ ἀποστέλλοντες ταχυδρομικὰς ἐπιταγὰς πρὸς τὰ περιοδικὰ «Ἐκκλησία», «Θεολογία» καὶ «Ἐφημέριος», ὅπως σημειῶσιν ἐπ' αὐτῶν τὴν αἰτίαν τῆς ἀποστολῆς.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

76. Πότε πρέπει να γίνεται η ονοματοθεσία του βρέφους, να διαβάζεται η ευχή της ογδόης ημέρας προ του βαπτίσματος ή να δίδεται το όνομα εις την πρώτην ή εις την τελευταίαν ευχήν των κατηχομένων; (Ἐρώτησις Αἰδεσιμ. Δ. Παπαδοπούλου καὶ Ν. Παπανδρέου).

Κατὰ τὴν πολὺ διαδεδομένη λαϊκὴ ἀντίληψιν ονοματοθεσία καὶ βάπτισμα εἶναι δύο πράγματα σχεδὸν συνώνυμα, γι' αὐτὸ καὶ τὸ «βαπτίζω» κατήντησε κοινῶς νὰ σημαίνει «δίδω ὄνομα» (βλ. καὶ «βαπτιστικὸν ὄνομα»). Ἀποτέλεσμα τῆς ἀντιλήψεως αὐτῆς εἶναι οἰκογενειακὲς ἔριδες καὶ ἀπόπειρες ἀναβαπτισμοῦ, ποὺ ἔγιναν στὸν τόπο μας τὰ τελευταία χρόνια, καθὼς γράφηκε καὶ στὸν τύπο, γιὰτὶ οἱ γονεῖς δὲν συμφωνοῦσαν στὸ ὄνομα ποὺ θὰ ἔδιδαν στὰ παιδιὰ των. Ἄλλ' ἴσως καὶ ὅλοι γνωρίσαμε τέτοιες περιπτώσεις, ποὺ ἔχουν συνήθως ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἀναβολὴ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, μέχρις ὅτου εὑρεθῇ μία ἀποδεκτὴ ἀπὸ ὅλα τὰ ἐνδιαφερόμενα μέλη τῆς οἰκογενείας λύσις. Ὅτι ἡ συσχετῆσι ονοματοδοσίας καὶ βαπτίσματος εἶναι ἐσφαλμένη, μόλις εἶναι ἀνάγκη νὰ τὸ γράψωμε. Σ' ὅσες εὐχὲς τῆς ἀκολουθίας τοῦ βαπτίσματος παρεμβάλλεται τὸ ὄνομα τοῦ βαπτιζομένου, ἀκόμη καὶ στὴν φράσιν «Βαπτίζεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ... εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς κλπ», ἡ παρεμβολὴ γίνεται ὄχι γιὰ νὰ δοθῇ τὸ ὄνομα, ἀλλὰ γιὰ νὰ εἰδικευθῇ ὁ λόγος στὸ βαπτιζόμενον πρόσωπον, τὸ ὁποῖον εἶναι ἤδη γνωστὸ στὴν Ἐκκλησίαν μὲ τὸ ὄνομά του. Δηλαδὴ γίνεται καὶ ἐδῶ, ὅτι ἀκριβῶς γίνεται στὸ «Ἀραβωνίζεται» ἢ «Στέφεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ...» ἢ «Μεταλαμβάνει ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ...» ἢ «ἀνάπασον τὴν ψυχὴν τοῦ δούλου σου...» ἢ στὶς ἄλλες εὐχὲς καὶ ἀκολουθίας τῆς Ἐκκλησίας μας.

Γιὰ τὸν ἴδιον λόγον παρεμβάλλεται τὸ ὄνομα τοῦ κατηχομένου καὶ στὴν εὐχὴ «εἰς τὸ ποιῆσαι κατηχούμενον», ποὺ προτάσεται τῶν ἀφορισμῶν («Ἐπὶ τῷ ὀνόματί σου, Κύριε ὁ Θεὸς τῆς ἀληθείας... ἐπιτίθημι τὴν χεῖρα μου ἐπὶ τὸν δοῦλον σου...»), ὅπως ἐπίσης καὶ στὴν εὐχὴ «Δέσποτα Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, προσκάλεσαι τὸν δοῦλον σου... πρὸς τὸ ἅγιον φῶτισμα...», ποὺ ἀναγιγνώσκειται μετὰ τὸ τέλος τῆς ἀποτάξεως καὶ τῆς συντάξεως καὶ τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως. Κακῶς λοιπὸν συνδέεται καὶ μὲ τίς εὐχὲς αὐτὲς ἡ ονοματοθεσία.

Ἄλλὰ ἂν παρατηρήσωμε τὴν ἀκολουθία τοῦ ἐκκλησιασμοῦ τοῦ βρέφους κατὰ τὴν τεσσαρακοστὴ ἡμέρα τῆς γεννήσεώς του, πάλι καὶ ἐκεῖ προϋποτίθεται ὅτι τὸ βρέφος φέρει ὄνομα («Ἐκκλησιαζέται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ...»). Σύμφωνα μετὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴ παράδοσι τὸ ὄνομα δίδεται εἰς τὸ παιδί κατὰ τὴν ὀγδὴ ἡμέρα τῆς γεννήσεώς του, εἰδικὴ δέ, ὅπως ξέρομε, εὐχὴ ὑπάρχει στὰ Εὐχολόγια μας «εἰς τὸ κατασφραγίσαι παιδίον λαμβάνον ὄνομα τῇ ὀγδὴ ἡμέρᾳ ἀπὸ τῆς γεννήσεως αὐτοῦ», πού ἀρχίζει μετὰ τὴν φράσι : «Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, σοῦ δεόμεθα καὶ σὲ παρακαλοῦμεν· Σημειωθήτω τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου...» Κατὰ τὶς σχετικὲς τυπικὲς διατάξεις τὸ βρέφος φέρεται στὸν ναὸ ἀπὸ τὴν μαῖα «τοῦ λαβεῖν ὄνομα», πρὸ τῶν πυλῶν δὲ τοῦ ναοῦ τελεῖται ἡ μικρὰ ἀκολουθία πού περιλαμβάνει τρισάγιο, τροπάρια, εὐχὴ, «κατασφράγισις» τοῦ βρέφους, σὲ μερικὰ χειρόγραφα καὶ τὸν ψαλμὸ Ε' «Τὰ ρήματά σου ἐνώτισαι Κύριε...», καὶ ἀπόλυσι. Τὸ κύριο συστατικὸ τῆς ἀκολουθίας εἶναι ἡ σταυροειδὴς («ἐμφύσησις») καὶ ἡ «κατασφράγισις» διὰ τῆς χειρὸς τοῦ ἱερέως στὸ μέτωπο, στὸ στόμα καὶ στὸ στήθος τοῦ βρέφους, καθὼς καὶ ἡ εὐχὴ πού εἶναι πολὺ παλαιὰ καὶ βρίσκεται καὶ στὰ ἀρχαιότερα ἀκόμη χειρόγραφα. Ἐγίνετο δὲ ἡ «κατασφράγισις» καὶ ἐδιαβάζετο ἡ εὐχὴ αὐτή, ὅταν ἕνας μὴ χριστιανὸς προσήρχετο καὶ ἐδήλωνε τὴν ὀριστικὴν του ἀπόφασιν νὰ γίνῃ μέλος τῆς Ἐκκλησίας. Τότε καὶ κατεγράφετο τὸ ὄνομά του καὶ ἀνῆκε πιά στὴν τάξιν τῶν κατηχουμένων χριστιανῶν. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ εὐχὴ κάμνει εἰδικὸ λόγον γιὰ τὸ ἅγιον ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, τὸ ὁποῖον εἰς τὸ ἐξῆς θὰ φέρῃ καὶ θὰ ἀποκαλεῖται Χριστιανός. Μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ νηπιοβαπτισμοῦ, ἡ παρουσίασι τοῦ βρέφους στὸν ναὸ γινόταν κατὰ τὴν ὀγδὴ ἡμέρα καὶ τότε τοῦ ἐδίδετο τὸ ὄνομα, ὅπως ἀκριβῶς ἔγινε μετὰ τὸν Κύριον (Λουκᾶ 2, 21) καὶ τὸν ἅγιον Ἰωάννη τὸν Πρόδρομον (Λουκᾶ 1, 59-63) καὶ γενικὰ ὅπως ἔκαμναν οἱ Ἑβραῖοι κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ Χριστοῦ.

Ἡ πρᾶξις αὐτὴ διατηρήθηκε καθ' ὅλη τὴν βυζαντινὴν περίοδον. Ὁ Συμεὼν Θεσσαλονίκης, πού γράφει λίγον πρὶν ἀπὸ τὴν ἄλωσιν (+1429) ἀναφέρεται στὴν κατὰ τὴν ὀγδὴ ἡμέρα ὀνοματοδοσίαν σὰν σὲ κάτι πού κοινῶς τότε ἐφηρμόζετο : «Τῇ δὲ ὀγδὴ ἡμέρᾳ προσάγεται τὸ βρέφος ὑπὸ τινῶν τῶ Θεῷ καὶ πρὸ τῶν πυλῶν (τοῦ ναοῦ), οὐ γὰρ ἡγιασμένον ἔτι ἐστὶ τῷ βαπτίσματι, σφραγίζει πάλιν αὐτὸ (ἡ πρώτη σφραγὶς ἐγίνετο κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς γεννήσεως) εἰς τὸ μέτωπον καὶ τὸ στόμα καὶ τὸ στήθος ὁ ἱερεὺς καὶ δίδωσιν ὄνομα τούτῳ δι' εὐχῆς ἱερᾶς, ὅπερ ἂν οἱ τεκόντες θελήσαιεν, μεθ' οὗ καὶ βαπτίζεται, καθάπερ τοῦτο γέγονε καὶ ἐν τῷ Κυρίῳ, ἐν τῇ ὀγδὴ γὰρ περιτιμηθεὶς Ἰησοῦς ἐπεκλήθη... ἔθεν καὶ τῇ ὀγδὴ ἡμέρᾳ τὸ ὄνομα λαμβάνει μὲν τὸ βρέφος, ὡσπερ ὁ Σωτὴρ τὸ σωτήριον Ἰησοῦς ἐπικληθεὶς, σφραγισθὲν δὲ καὶ εὐχὴν λαβὼν ἱεράν, ὡς προ-

σαχθὲν τῷ Κυρίῳ καὶ σημειωθὲν τῷ σταυρῷ τὸ μέτωπον, ὡς ἔφην διὰ τὸ νοητικόν, τὸ στόμα διὰ τὸ λογικόν καὶ τὴν καρδίαν διὰ τὸ ζωοποιόν καὶ τῇ βίβλῳ τῇ αἰωνίῳ γραφὲν διὰ τοῦ ἐπιτεθέντος αὐτῷ ὀνόματος ἐπανέρχεται τῇ μητρὶ» (Διάλογος, κεφ. 59-60). Αὐτὸ θεωρητικὰ ἰσχύει καὶ πρέπει νὰ γίνεται καὶ σήμερα. Κατὰ τὴν ὀγδόη δηλαδὴ ἡμέρα νὰ προσάγεται τὸ βρέφος στὸν ναὸ καὶ ὅπως ὁ Κύριος κατὰ τὴν ὀγδόη ἡμέρα, νὰ λαμβάνη καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομά του καὶ νὰ τοῦ διαβάξεται ἡ σχετικὴ εὐχὴ ἀπὸ τὸν ἱερέα.

Εἶναι ὅμως κοινὸ μυστικόν, ὅτι ἡ ἀκολουθία αὐτὴ ἔχει περιπέσει σὲ ἀχρηστία. Κανεὶς πιά δὲν προσάγει τὸ βρέφος τὴν ὀγδόη ἡμέρα στὸν ναὸ, οὔτε τοῦ δίδει κατ' αὐτὴν τὸ ὄνομα. Ἀσφαλῶς θὰ ἦταν εὐχῆς ἔργον νὰ γίνῃ μιὰ προσπάθεια γιὰ τὴν ἀναβίωσι τῆς ὡραίας αὐτῆς καὶ ἀρχαιοτάτης πράξεως, ἃν δὲ κάπου τυχὸν διατηρῆται θὰ πρέπη νὰ ἐνισχυθῇ καὶ νὰ τῆς δοθῇ τὸ ἀρχαῖο καὶ βιβλικὸ περιεχόμενό της. Κάθε ἄλλη λύσις ἀποτελεῖ μιὰ ἀντικανονικὴ ἐνέργεια, ποὺ δὲν συμφωνεῖ οὔτε πρὸς τὸ γράμμα, ἀλλὰ οὔτε καὶ πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ὀνοματοδοσίας. Γιὰ νὰ εἴμαστε ὅμως προσηγυμένοι καὶ ἀντικειμενικοὶ πρέπει νὰ ὁμολογήσωμε ὅτι ἡ ἐπιστροφή στὴν σωστὴ πρᾶξι δὲν πρόκειται νὰ γίνῃ στὸ ἐγγὺς μέλλον. Ἀντίθετα οἱ νέες συνθῆκες τῆς ζωῆς σπρώχνουν τὰ πράγματα πρὸς τὴν ἀντίθετη κατεύθυνσι. Ἡ ἐπιστροφή στὸ σωστὸ χρειάζεται κόπους, συστηματικὴ ἐργασία, συντονισμὸ τῶν ἐνεργειῶν, εἰδικὸ καταρτισμὸ τοῦ κλήρου καὶ εἰδικὴ κατῆχησι τοῦ λαοῦ, πράγματα ποὺ δὲν μποροῦν νὰ γίνουν σήμερα καὶ αὔριο καὶ ἡ ὀνοματοθεσία δὲν θὰ εἶναι τὸ πρῶτο πρᾶγμα ποὺ θὰ ἀπασχολήσῃ τὴν Ἐκκλησίαν ἂν θελήσῃ νὰ ἀναλάβῃ μιὰ τέτοια προσπάθεια. Γιὰ τὴν ὥρα πρέπει νὰ ἀναζητηθῇ ἡ λιγώτερο ἀντικανονικὴ λύσις, ποὺ θὰ μποροῦν νὰ τὴν ἐφαρμόσουν στὶς τρέχουσες περιστάσεις οἱ ἱερεῖς μας. Ἄς τὴν ἀναζητήσωμε ἐφαρμόζοντας τὴν εἰς ἄτοπον ἀπαγωγὴν.

Ἡ ἀκολουθία τῆς ὀνοματοδοσίας δὲν μπορεῖ νὰ ἐπισυναφθῇ στὴν εὐχὴ «εἰς γυναῖκα λεχώ», ποὺ διαβάξεται τὴν ἡμέρα τῆς γεννήσεως, γιατί προϋποθέτει τὴν παρουσία τοῦ βρέφους στὸν ναὸ ἐνῶ ἡ εὐχὴ διαβάξεται στὸ σπίτι. Ἄλλ' οὔτε μπορεῖ νὰ θεωρηθῇ ὡς γινομένη κατὰ τὴν πρώτη καὶ τὴν τελευταία εὐχὴ εἰς κατηγορούμενους, οὔτε καὶ στὸ βάπτισμα γιὰ τοὺς λόγους ποὺ ἀναφέραμε. Τὸ λιγώτερο ἀντικανονικὸ θὰ ἦταν νὰ προταχθῇ τῆς ἀκολουθίας τοῦ σαραντισμοῦ, ἃν δὲν ἔχη ὡς τότε βαπτισθῇ τὸ βρέφος, ὅποτε πληροῦται πρῶτον ἢ προϋπόθεσι τῆς προσαγωγῆς τοῦ βρέφους στὸν ναὸ καὶ δεύτερο βρισκόμαστε ἐγγύτερα πρὸς τὴν ὀγδόη ἡμέρα ἀπὸ τὴν γέννησι. Σὲ μερικὰ μάλιστα μεταγενέστερα χειρόγραφα (Μ. Λαύρας 189, Μετοχίου Παν. Τάφου Κωνσταντινουπόλεως 8, Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης Ἀθηνῶν 781 καὶ 851) οἱ δύο αὐτὲς ἀκολουθίαι φέρονται συνδεδεμένες. Ἔτσι καὶ κατὰ τὸ «Ἐκκλησιάζεται

Στὸ περιθώριο τῆς Ἁγίας Γραφῆς

Ο ΑΓΝΩΣΤΟΣ ΠΑΥΛΟΣ

Οἱ Ἐπιστολές τοῦ Παύλου δὲν ἀποτελοῦν μονάχα ἓνα γιγάντιο φιλολογικὸ πρόβλημα. Ἄν δυσκολευόμαστε ν' ἀναρριχηθοῦμε στὰ ἀπόκριμα νοήματά τους καὶ νὰ προχωρήσουμε στὸ βάθος τῶν στοχασμῶν καὶ τῶν αἰσθημάτων ποῦ ἀποτυπώθηκαν σ' αὐτές, εἶναι γιατί τὸ περιεχόμενό τους πηγάζει ἀπὸ τὴ θεία ἔμπνευση. Ὁ Ἀπόστολος δὲν μᾶς μιλά «ἐν διδακτοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας»¹. Πέρα ἀπὸ τὴ μεγαλοφυΐα, μᾶς θαμπώνει σ' αὐτὸν ἡ πιὸ φοβερὴ πυρκαγιὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ποῦ ἄναψε ποτὲ σὲ ἀνθρώπινη διάνοια καὶ καρδιά.

Ὁ Παῦλος—γιὰ νὰ θυμηθοῦμε ἐδῶ τὸν περίφημο στίχο τοῦ Ντάντε—εἶναι σχεδὸν ὀλάκερος κρυμμένος μέσα στὸ φῶς τοῦ Θεοῦ. Μπορεῖ ν' ἀγνοοῦμε ἓνα σεβαστὸ κομμάτι ἀπὸ τὶς συνθήκες, ποῦ μέσα τους ὁ Ἀπόστολος ἔγραψε, ὅλα τὰ σκαλοπάτια γιὰ νὰ φτάσουμε στὴν ἐπιστημονικὴ ἔρμηνεία του νὰ μὴν εἶναι γιὰ μᾶς ἀνέπαφα. Πολλὰ τους πιὰ δὲν ὑπάρχουν. Ἄλλὰ κι' ἂν ὑπῆρχαν ὅλα, ἂν ἔλειπαν τὰ χάσματα, ποῦ μᾶς εἶναι ἀδύνατο νὰ ὑπερπηδήσουμε, ἂν ἱστορικὰ καὶ φιλολογικὰ ὁ Παῦλος μᾶς ἦταν ἀπόλυτα προσιτός, πάλι θὰ τὸν ξέραμε ξῶπετσα. Γιατί ὁ μοναδικὸς δρόμος γιὰ νὰ τὸν πλησιάσουμε καὶ νὰ μαθητέψουμε σ' αὐτὸν εἶναι ἄλλος : ὁ δρόμος τῆς πίστεως καὶ τῆς ψυχικῆς καθαρότητος.

Μονάχα, λοιπόν, ἡ Ἐκκλησία κατέχει τὰ κλειδιά τῆς ἐξή-

---

1. Α' Κοριν. β', 13.

ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ...» θὰ μπορούσε ὁ ἱερεὺς νὰ παρεμβάλῃ τὸ ὄνομα τοῦ παιδιοῦ καὶ ἔχι ἀορίστως νὰ τὸ ἀποφύγῃ, ὅπως συνήθως γίνεται σήμερα. Φοβοῦμαι ὅμως ὅτι ἡ λύσις αὐτῆ, ποῦ εἶναι ἡ λιγώτερο ἐσφαλμένη ὅπως γράψαμε, θὰ εἶναι ἀνεφάρμοστη γιὰ τὸν λόγο ὅτι στὴν ἐρώτησι τοῦ ἱερέως μὲ τι ὄνομα θὰ ἀποκαλέσῃ τὸ παιδί, θὰ λάβῃ στὶς περισσότερες περιπτώσεις τὴν ἀπάντησι, ὅτι δὲν ἔχει ἀποφασισθῆ ἀκόμη τι ὄνομα θὰ τοῦ δοθῇ. Ἔτσι μένει ὡς μόνη ἐπὶ τοῦ παρόντος λύσις νὰ προταχθῇ ἡ εὐχὴ τῆς ὀνοματοδοσίας τῆς ἀκολουθίας τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, δηλαδὴ νὰ διαβασθῇ πρὶν ἀπὸ τὴν εὐχὴ «εἰς τὸ ποιῆσαι κατηχούμενον». Ἔτσι θὰ πληροῦται ἂν ἔχι τὸ πνεῦμα, τουλάχιστον ἐν μέρει τὸ γράμμα τῆς ἀκολουθίας τῆς ὀνοματοδοσίας.

γησής του και μάλιστα όχι όλα απ' αρχής χρησιμοποιήσιμα. Γιατί ή συνείδησή της φωταγωγείται βαθμιαία από την αποκαλυπτική λάμψη των Ἐπιστολῶν. Δὲν ἔχει πατήσει ἀκόμη σὲ ὄλο τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ Παύλου, πού μέσα στὴν Ἀγία Γραφή εἶναι ἡ περιοχὴ ἐκείνη απ' ὅπου κυρίως μαθαίνει τὸν ἑαυτὸ της κι' ἀντλεῖ τοὺς τρόπους τῶν ἐπιδιώξεων της.

Οἱ Ἐπιστολὲς εἶναι, καθὼς ὁ ἴδιος ὁ συγγραφέας τους τὶς χαρακτήρισε, ἀληθινὰ «βαρεῖαι καὶ ἰσχυραί»². Βρίσκομε πάνω τους στρωτὲς ἐκτάσεις κι' ἀπάνεμους κόρφους, ὅπου ἡ Χριστιανισμὸς περιπλανιέται ἢ ἀράζει ἀδιάκοπα. Εἶναι ἡ πρακτικὴ τους πλευρά, πού στηρίζει, ἐπικοδομεῖ, χαριτώνει ἄμεσα τὴν χριστιανικὴ ψυχὴ. Ἀλλὰ ἐκεῖ πού ὁ Παῦλος θεολογεῖ, ξεδιπλώνει τὶς πτυχὲς τοῦ «ἀπὸ τῶν αἰώνων κεκρυμμένου μυστηρίου»³ τοῦ μυστηρίου πού φανερώθηκε μὲ τὸ Χριστὸ καὶ μέσα στὸν Χριστό, ἡ παρακολούθησή του δὲν εἶναι καθόλου εὐκολή. Ἐδῶ εἶναι, στὴν ἀνοιχτὴ θάλασσα τῆς παυλιανῆς Θεολογίας, πού μᾶς περιμένει ἡ μεγάλη καταγιγίδα τοῦ Πνεύματος, καθὼς ταξιδεύουμε στὸν νοητὸ κόσμον τῆς Ἀγίας Γραφῆς.

Ἰλιγγιώδεις μετεωρισμοὺς λέξεων κι' ἰδεῶν ἀπαντᾶμε καὶ σὲ ἄλλα μέρη τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, ὅπως λ.χ. στὸν Ἰώβ καὶ τοὺς Προφῆτες. Ἀλλὰ τὸ νοηματικὸ ὕψος καὶ μήκος τοῦ Παύλου δὲν ὑπάρχει πουθενὰ ἄλλοῦ. Γιατὶ στὴ διδασκαλία του εἶναι πιά ὄλο τὸ φῶς κι' ὄλο τὸ μυστήριον τῆς ἀποκάλυψης μέσα στὸν Χριστό, πού μᾶς ἀγκαλιάζει καὶ μᾶς μεταρσιώνει.

Ὁ Χριστὸς ἦρθε. Κι' ὁ Ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν, πάνω στὰ θεμέλια αὐτοῦ τοῦ γεγονότος τῆς Ἐνανθρώπησης, χτίζει συντροφευμένος κι' ἀπὸ τοὺς λοιποὺς Ἀποστόλους, ἀλλὰ κρατῶντας ὁ ἴδιος τὴ φροντίδα τοῦ σπουδαιότερου μέρους, τὸ χριστιανικὸ δόγμα.

Ἀλλὰ τὸ κήρυγμα τοῦ Παύλου δὲν εἶναι, ὅπως συνήθως τὸ φαντάζονται, ἀπλὰ ἓνας ὑπομνηματισμὸς, ἓνα τεράστιον, ἐπιβλητικὸν σχόλιον, ἓνας ἀπαράμιλλος θεολογικὸς Ἐπίλογος τῶν τεσσάρων Εὐαγγελίων. Ὁ Παῦλος κάνει κάτι περισσότερο: Δὲν ἐρμηνεύει μονάχα τὴ θεία Κένωση, τὴν κάθοδον τῆς Ἀγάπης ἀνάμεσα στὰ πλάσματά της, ἀλλὰ προπαντὸς ζωγραφίζει, εἴτε απ' εὐθείας, εἴτε πάνω στὴ ζωὴ καὶ τὴ μυστικὴ φυσιογνωμία τῆς Ἐκκλησίας, τὸν Χριστὸ τοῦ Πληρώματος, δηλαδὴ τὸν

2. Β' Κοριν. ι', 10.

3. Κολ. α', 26.

Χριστό που σαρκώνεται μέσα στην ανθρωπότητα και τή θεώνει»⁴.

Διαγράφει τήν πορεία μας προς τόν Πατέρα, όπου ανεβαίνουμε με τόν Υιό και τὸ Πνεῦμα, μιλώντας μας γιὰ τόν Χριστό, που σάρκα του εἶναι ἡ Ἐκκλησία, γιὰ τόν Χριστό που διανύει τήν παράδοξη «ἡλικία του»⁵ μὲς τὴ σωζόμενη ανθρωπότητα, μεταβάλλοντάς τη σὲ σῶμα του.

Ὁ Παῦλος, λοιπόν, δὲν εἶναι μονάχα ὁ ἀσύγκριτος βυθοσκόπος τοῦ Χριστοῦ σὰν προϋπάρχοντας συμβάντος, ἀλλὰ κι' ὁ μέγας προφήτης τοῦ παγκόσμιου Χριστοῦ, τοῦ Χριστοῦ που ἀπλώνεται ἔξω ἀπὸ τὰ πλαίσια τῆς Γέννησης καὶ τῆς Ἀνάστασης καὶ πάει νὰ πιᾶσῃ ὅλη τὴν ανθρωπότητα. Οἱ Ἐπιστολὲς δὲν μᾶς διασαφηνίζουν μονάχα τόν Χριστό, ἀλλὰ καὶ μᾶς προλέγουν ὅ,τι δὲν εἶναι ἀκόμη ὁ Χριστός.

Ὅπως ὁ Πρόδρομος, στὸ κατῶφλι τῆς Καινῆς Διαθήκης, τὸν δείχνει σὰν Νυμφίο που ἔρχεται, ἔτσι κι' ὁ Παῦλος στὴν ἐξώπορτὰ τῆς τὸν ξεπροβοδίζει μὲ τὸν πυρσὸ τῶν Ἐπιστολῶν στὸ χέρι, καθὼς ὁ Χριστὸς βγαίνει στὰ βᾶθη τοῦ σωτηρίου προορισμοῦ του μὲ τὴ Νύμφη του, τὴν Ἐκκλησία. Κι' ἂν τὸ καλωσόρισμα τοῦ Ἰωάννη ἀκούοταν μονάχα ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, που ἀνάμεσά τους περπάτησε ὁ Μεσσίας, ὁ Παῦλος ἔχει ἕνα πιὸ πλατὺ ἀκροατήριο, τοὺς ἀγγέλους⁶ καὶ τοὺς ἀνθρώπους, θεολογώντας τόν Χριστό τῆς δόξας, που ανεβαίνει, ἕνα μὲ τὴν ἀναγεννημένη ανθρωπότητα, στὸν οὐρανό.

Αὐτός, λοιπόν, πάνω ἀπ' ὅλους τοὺς ἄλλους Ἀποστόλους, δικαιούται νὰ ὀνομασθῆ, ἔχοντας διηγηθῆ στὴ διδασκαλία του τὴ συνέχεια τῆς ζωῆς τοῦ Χριστοῦ, πέμπτος Εὐαγγελιστής.

Οἱ Ἐπιστολὲς τοῦ Παύλου δὲν ὑπολείπονται σὲ τρυφερότητα κι' ἔξαρση ἀπὸ ἐκεῖνες τοῦ Ἰωάννη, σὲ θέρη καὶ βρυχηθμοὺς ἀπὸ ἐκεῖνες τοῦ Πέτρου, τοῦ Ἰούδα καὶ τοῦ Ἰακώβου. Οἱ ἐπιστολογράφοι αὐτοὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης ἀπεναντίας, δὲν ἔχουν πολλὰ ἀπ' ὅσα θὰ βροῦμε στὸν Παῦλο.

«Ὁ Παῦλος—μᾶς λέγει ὁ Ἱερός Χρυσόστομος—συγκεντρώνει καὶ ξεπερνᾷ μαζεμένες τὶς ἀρετὲς ὅλων τῶν ἁγίων ἀνδρῶν τῆς Γραφῆς, παλιᾶς καὶ νέας». Αὐτὸ τὸ βλέπουμε καὶ μέσα στὶς Ἐπιστολὲς. Μᾶς φανερώνει τὸν ἄνθρωπο, που στάθηκε τὸ

4. Ὁ ὅρος θέωση δημιουργήθηκε ἀπὸ τοὺς Ἑλληνες Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας.

5. Ἐφεσ. 8^ο, 13.

6. Γράφει στοὺς Ἐφεσίους: «Ἐμοὶ ἐδόθη ἡ χάρις αὕτη... εὐαγγελισασθαι τὸν ἀνεξιχνίαστον πλοῦτον τοῦ Χριστοῦ... ἵνα γνωρισθῆ νῦν... ἐν τοῖς ἐπουρανίοις διὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἡ πολυποικίλος σοφία τοῦ Θεοῦ» (Γ' 8-10).

εὐρυχωρότερο δοχείο τῆς Ἀλήθειας καὶ τῆς Ζωῆς, πού εἶναι ὁ Χριστός. Ποιὸς ἄλλος, λοιπόν, ἀπ' αὐτὸν θὰ ταίριαζε καὶ θάχε τὴ δύναμη νὰ σύρη πάνω στὸν πίνακα τῆς καινούργιας μέσα στὸν Χριστὸ χτίσης τὶς πιὸ φλογερὲς καὶ τὶς πιὸ χαρακτηριστικὲς πινελιές ;

Στὶς γραμμὲς του ὑπάρχουν ὅλα: ἀπὸ τὴν ξαστεριά τοῦ συγκεκριμένου ὡς τὴν ἀσύλληπτη ἀπόχρωση τοῦ ὑπερκόσμου. Πρέπει νὰ παραδεχτοῦμε, ὅσον ἀφορᾷ αὐτὴτὴν τελευταία, πὼς οἱ πιὸ φριχτοὶ κραδασμοὶ τοῦ θείου Φωτός, μέσα σὲ ὅλη τὴ Γραφή, δὲν μπορεῖ νὰ βρῶνται παρὰ στὸν Παῦλο. Γιατὶ αὐτὸς εἶναι, πού ἀνέβηκε μυστηριωδῶς στὸν Παράδεισο, ὅπως ὁ ἴδιος μᾶς πληροφορεῖ. Πρέπει οἱ Ἐπιστολὲς ν' ἀπαυγάζουν κάτι, πού δὲν συναντιέται πουθενὰ ἄλλοῦ μέσα στὸν λόγο τοῦ Θεοῦ. Πρέπει, στὶς σελίδες του, νὰ ὑπάρχουν ἀχτίδες ἀπὸ τὰ ἀνώτερα στρώματα τῆς θείας δόξας, ὅπου χρειάσθηκε ν' ἀναρπασθῆ Ἐκεῖνος, πού θὰ τὶς ἀποτύπωνε στὰ γραφτά του καὶ νὰ βυθισθῆ μέσα τους, γιατί ἄλλοιῶς δὲν θάφταναν ποτὲ στὴ γῆ. Ἄπ' ὅσα εἶδε κι' ἄκουσε ἐκεῖ πάνω ὁ Παῦλος καὶ πού δὲν ἦταν δυνατὸ σὲ ἄνθρωπο νὰ τὰ πῆ⁷, θᾶναι ἐδῶ κι' ἐκεῖ σίγουρα διαποτισμένες οἱ λέξεις του.

Ἔτσι, τὰ λόγια του, ἀκριβῶς ἐπειδὴ εἶναι τὰ κορυφαῖα τῆς τέλειας μέσα στὸν Χριστὸ Ἀποκάλυψης, καταχτιῶνται πολὺ ἄργα ἀπὸ τὴ ματιὰ τῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ Παῦλος ἀγκαλιάζει—καὶ μαζί μ' αὐτόν, βέβαια, κι' οἱ ἄλλοι Ἀπόστολοι—τὴν ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τῆς ἀπολυτρομένης ἀνθρωπότητας. Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ πρὸ παντὸς τὰ πελώρια κύματά του, πού ροχθοῦν κάτω ἀπὸ τὴ γραφίδα τοῦ Παύλου, δὲν εἶναι ἀπλὰ ἡ ἀφετηρία κι' ἡ πηγὴ τῆς Χριστιανικῆς πίστεως, ἀλλὰ κι' οἱ συνοδοὶ τῆς Ἐκκλησίας κι' οἱ προπομποὶ της. Πολλὰ ἀπ' αὐτὰ θὰ τὰ φτάσουμε ἀληθινὰ καὶ θὰ διδάχτοῦμε τὸ νόημα τους μονάχα ἀργότερα, αἰῶνες μετὰ τὴν ὥρα μας καὶ τὴν ὥρα πού πρωτοκύλησαν στὴ γῆ. Δὲν ἐρχόμαστε, λοιπόν, μονάχα ἀπὸ τὸν Παῦλο, ἀλλὰ καὶ πᾶμε πρὸς αὐτόν, γιατί τὸ εὐαγγέλιό του τρέχει πρὶν ἀπὸ μᾶς.

Ὁ Ἀπόστολος εἶχε ὁπωσδήποτε συναίσθηση τοῦ θησαυροῦ, πού παράδινε στὴν Ἐκκλησία. Δὲν ἔγραψε μονάχα γιὰ τὴν ἐποχὴ του, ἀλλὰ καὶ γιὰ ὅλες τὶς ἐποχές. Δὲν ἀπευθύνθηκε μονάχα στὶς χριστιανικὲς κοινότητες, πού ἄμεσα ἴδρυσε ὁ ἴδιος· μὰ καὶ στοὺς χριστιανούς ὄλων τῶν αἰώνων. Ἦξερε πὼς οἱ Ἐπιστολὲς του δὲν θὰ γίνονταν κατανοητὲς σὲ ὅλα τους τὰ σημεῖα ἀπὸ τοὺς

7. Β' Κοριν. ιβ', 4.

ΚΥΡΙΑΚΟ ΔΡΟΜΙΟΝ

ΕΠΙ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΕΝΙΑΥΤΟΥ

6. ΠΑΤΡΙΚΑΙ ΣΥΜΒΟΥΛΑΙ

«Πιστός ὁ λόγος καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος»

(Α' Τιμ. δ', 9-12)

Δὲν ἀρκεῖ ὁ ἄξιος τοῦ ὀνόματός του ἐργάτης τοῦ Εὐαγγελίου νὰ ἔχη τὰ προσόντα ποὺ ἀπαιτοῦνται γιὰ τὴν ὑψηλὴ καὶ λεπτὴ του διακονία ὅπως ἀκριβῶς ἓνας Παῦλος μετὰ τὸν Ἰησοῦν (Ματθ. ε', 13 κ.έ.) τὰ προδιέγραφε, ἀλλὰ καὶ τὰ πρόσωπα τὰ ὁποῖα κατόπιν προσεκτικῆς ἐπιλογῆς καθιέρωσε μὲ τὴ χειροτονία μάλιστα, (Β' Τιμ. β', 12), ἔπρεπε νὰ βρίσκονται κάτω ἀπὸ τὸ καθοδηγητικὸ φῶς τῆς πείρας τοῦ Πνευματικοῦ Πατρός. Γιατὶ ὁ ἐκλεκτὸς γιὰ τὴν ὑπηρεσία τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τὸν καταρτισμὸν τοῦ Σώματος τῆς Ἐκκλησίας πιστὸς ἄνθρωπος, εἶναι ἄγευστος τῶν εἰδικῶν πειρασμῶν ποὺ συναντᾷ μετὰ τὴν ἐκλογή του καὶ τὴ χειροτονία του,

---

ἀναγνώστες, ποὺ θὰ τὶς πρωτοδιάβαζαν. Καὶ πῶς, δὲν θὰ κατάρθωναν νὰ τὸν παρακολουθήσουν στοὺς πύρινους μαιάνδρους τῆς ὑπέρολης διαλεκτικῆς του.

Ἔτσι, χωρὶς περιορισμοὺς, θίγει σὲ σελίδες ὀλάκερες θέματα ἀπρόσιτα. Δὲν τὰ θίγει παρενεθικὰ καὶ φευγαλέα. Τὸ κάνει ἐνσυνείδητα, γιὰτὶ ἀποτείνεται στὴν Ἐκκλησία ὅλων τῶν τόπων κι' ὅλων τῶν ἐποχῶν.

Ἄλλ' ἔστω κι' ἂν δὲν εἶχε τέτοια συναίσθηση, μπορούσε τάχα νὰ κάνει ἀλλοιῶς, τὸ δόγμα εἶναι συνυφασμένο μὲ τὴν ἐποικοδομητικὴ σκοπιμότητα. Αὐτὰ τὰ δυὸ στοιχεῖα τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας ἀλληλοπροκαλοῦνται κι' ἀλληλοτρέφονται. Ἡ συμπλοκὴ, ἡ συμφωνία τους μᾶλλον αὐτῇ, δὲν εἶναι κάτι ποὺ μπορεῖ νὰ ὑπάρχη καὶ νὰ φαίνεται ὑπέροχο στὴ Γραφὴ ἢ στοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μονάχα. Εἶναι νόμος στὴ φυσιολογία τοῦ Πνεύματος, ποὺ ἔτσι πάντα κυκλοφορεῖ μέσα στὸν μυστικὸ ὄργανισμὸ τῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ Παῦλος, λοιπόν, ὅσο ἀπροσπέλαστος κι' ἂν εἶναι σὲ κάποιες του περιοχάς, παντοῦ ὅμως μᾶς διδάσκει καὶ μᾶς διοχετεύει τὴν ἀλήθεια καὶ τὴ ζωὴ. Μπορεῖ νὰ μὴ καταλαβαίνουμε κάποιες λέξεις του, ἀλλὰ νοιώθουμε πῶς εἶναι δικές μας.

ἔχει ἀνάγκη καὶ τοῦ στηριγμοῦ τοῦ Πνευματικοῦ του Πατρὸς. Βεβαίως ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ, ἡ εἰδικὴ κλίσις ποῦ νοιώθει αὐτὸς πρὸς προσέρχεται ν' ἀναλάβῃ ὑπηρεσίαν στὴν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ κλήσις ἀπ' αὐτὸν τὸ Θεὸ μέσῳ τοῦ Πνευματικοῦ Πατρὸς ποῦ γίνεται ὄργανο τῆς θείας Προνοίας, μάλιστα δὲ ἡ θερμὴ προσευχὴ «ἀναζωπυροῖ» τὸ χάρισμα (Β' Τιμ. 9,6). "Ὅπως κανεῖς δὲν μπορεῖ ν' ἀμφισβητήσῃ τὴν ἀξία καὶ τὴ συμβολὴ ἑνὸς ἀγίου, δυνατοῦ, κατηρτισμένου ἐν παντὶ Πνευματικοῦ Πατρὸς στὸ στηριγμὸ καὶ στὴν ἀνέλιξι καὶ στὴν κατὰ Θεὸν προκοπὴ τοῦ νεοχειροτονημένου. Κι' εἶναι μὲν φοβεροὶ οἱ πειρασμοὶ ποῦ συναντᾷ κάθε εὐσεβῆς νέος μέσα στὴν Κοινωνία ποῦ θὰ ζήσῃ σὺν μιᾷ ἀντίθεσις φωτὸς πρὸς τὸ σκότος. Γνωρίζουμε ὅμως ὅλοι ἐκ πείρας πὼς μετὰ τὴν ἐπίσημη χειροτονία, μετὰ τὴν καθιέρωσιν αὐτῆ τοῦ ἐκλεκτοῦ παιδιοῦ τῆς Ἐκκλησίας, ὡς ὄργανου, εἶπαμε, τῆς βουλῆς τοῦ Θεοῦ, οἱ πειρασμοὶ εἶναι ἀναμμένα καρφιά. Καὶ ἡ σάρκα πρέπει νὰ ταπεινωθῇ, καὶ οἱ ὀρμές της νὰ μὴ σηκώσουν κἄν κεφάλι, καὶ ἀναθυμιάσεις ἀπλῶν γηίνων ἐπιθυμιῶν νὰ ποματισθοῦν μὲ στεγανότητα καὶ φυσικὰ ἐλαττώματα βραδυνότητας, δειλίας, ἀναποφασιστικότητος, κ.τ.τ. νὰ πολεμηθοῦν. Γιατὶ ὅσῳ ἀγνὸς καὶ ἂν εἶναι ἕνας Κληρικὸς ποῦ ζητεῖ νὰ χειροτονηθῇ καὶ ν' ἀναλάβῃ ἐκκλησιαστικὴ διακονία, ἡ φύσις εἶναι φύσις, καὶ δὲν παραιτεῖται τῶν δικαιωμάτων της ἂν δὲν τῆς ὑποδειχθῇ ἀπὸ τὸ Πνεῦμα ν' ἀλλάξῃ λαλημάτων σκοπὸ. Για ὅλα αὐτὰ ὁ νέος χρησιμοποιεῖ ὅλα τὰ μέσα ἀναλόγως τῶν ἀτομικῶν του πειρασμῶν ποῦ κατὰ πολὺ εἶναι ἰδιοσυγκρασιακῆς φύσεως.

Ἄλλ' ἐκτὸς τῶν καθαρῶν ἰδιοσυγκρασιακῶν πειρασμῶν τοῦ νέου ποῦ ἐφίεται μιᾶς περισσότερον λεπτιῆς πνευματικῆς ζωῆς λόγῳ τοῦ διακονήματος ποῦ ἀναλαμβάνει, ἔχουμε τοὺς ἀμέσως, μετὰ τὴ χειροτονία, πειρασμοὺς, καὶ μέσα στὸ Ναό, πλησίον τοῦ Ἱεροῦ Βωμοῦ, ἀλλὰ καὶ ἔξω ἀπὸ τὸ Ναό. Ἐκτὸς τοῦ ὅτι ὁ Κληρικὸς ποῦ πονεῖ μάλιστα τὴν Ἐκκλησία του καὶ εἶναι σιλαβωμένος στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ θὰ γίνῃ ὁ στόχος τῶν κοσμικῶν ἀνθρώπων, ἐκτὸς τοῦ ὅτι θὰ κληθῇ ν' ἀντιμετωπίσῃ τὸν ὑλισμὸ, μ' ὅλη του τὴ χυδαία μορφή καὶ τὰς αἰρετικὰς δοξασίας, ἀλλὰ καὶ μέσα στὸν ἴδιο του τὸν ἀδελφικὸ κύκλο εἶναι πιθανὸν νὰ πικραθῇ φοβερά. Γιατὶ θὰ ὑπάρξουν ψευδάδελφοὶ μὲ πάρα πολὺ γήινο φρόνημα καὶ μὲ δισταγμοὺς ἀκόμη στὴ συνείδησί τους, ποῦ ἐλεγχόμενοι ἀπὸ τὸ ἀνώτερον ἦθος τοῦ ἐν Χριστῷ ἀδελφοῦ των, θὰ προσπαθήσουν ν' ἀπογοητεύσουν τοὺς ἐκλεκτοὺς τοῦ τιμίου πρεσβυτερίου. Καὶ τοῦτο θὰ συμβῇ στίς περιπτώσεις ποῦ στὴν Ἱερῇ Οἰκογένειαν θὰ εἰσέλθουν ὄχι πνευματικὰ ἀναστήματα ἑνὸς Παύλου, ἀλλὰ τύποι ποῦ «πορισμὸν ἠγοῦνται τὴν εὐσέβειαν» (Α' Τιμ. στ', 5). Ὁ ἀγνὸς καὶ παρθενικὸς ἄνθρωπος μοιάζει σὺν τὸ τρυφερώτατο καὶ καθα-

ρώτατο βλασταράκι ενός ευγενοῦς δένδρου πού τὸ ὀρέγονται καὶ οἱ κατσίκες τοῦ βοσκοῦ καὶ τὸ ἐπηρεάζουν οἱ καιρικὲς συνθῆκες. Γι' αὐτὸ καὶ προφυλάσσεται ὥσπου νὰ ξυλοποιηθῆ, γιγαντωθῆ καὶ στεροποιηθῆ ὁ κορμὸς καὶ ὀπλισθῆ μὲ τὰ μέσα τῆς αὐτοαμύνης.

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος αὐτὸ του τὸ πνευματικὸν ἀνάστημα, τὸν ἐπίσκοπο Τιμόθεο, ὄχι μόνον μὲ τὴν προσωπικὴ ἐπαφὴ ὑποβοηθοῦσε στὴν πνευματικὴ του ἀνέλιξι καὶ στερεώσει, ἀλλὰ καὶ μὲ ἀτομικὰ ποιμαντικὰ γράμματα μέσα στὰ ὁποῖα ἔχει ξεχυθῆ τὸ ἄρωμα τῆς ἀγάπης του γιὰ τὸν ἐν Χριστῷ ἀδελφὸ του καὶ τὴν Ἐκκλησίαν τὴν ὁποῖαν ἐποίμανε. Καὶ θὰ ἦταν εὐχῆς ἔργον τὸ παράδειγμα τοῦ Ἀποστόλου νὰ ἀκολουθοῦσαμε καὶ ὅλοι ἐμεῖς οἱ νεώτεροι πού ἔχουμε τὴν τιμὴ νὰ εἴμεθα διάδοχοί του. Γιατί, πρῶτα πρῶτα, θὰ ἐπροσέχαμε ποιούς θὰ ἐπροτεῖναμε, ὡς Πνευματικοί, γιὰ Κληρικούς, καί, δεύτερον, ποιούς οἱ ἔχοντες τὴν παρά Θεοῦ ἐξουσίαν τοῦ μεταδίδειν τὴν χάριν τῆς Ἱερωσύνης θὰ χειροτονοῦσαν. Ἐπὶ πλέον δέ, θὰ ἐχειραγωγούσαμε, ὅπως καὶ ὁ Παῦλος, τὰ πνευματικὰ μας παιδιά, ἐνισχύοντάς τα στὸν προσωπικὸν τους ἀγώνα καὶ στὶς προσπάθειές τους νὰ φέρουν εἰς πέρας τὴν ἀποστολή τους. Ἡ πείρα τιμίων καὶ θεοφοβουμένων Πνευματικῶν Ταγῶν στὴν Ἐκκλησίαν μας εἶναι μιὰ ἐπιπρόσθετος σοφία ἐπάνω στὴν ἀγιότητα καὶ στὴν κρίσι ἐνὸς ἡλικιωμένου. Καὶ ἡ ἀσφαλὴς κρίσις δὲν εἶναι κάτι τὸ καθαρῶς φυσικὸν ἔκκριμα τοῦ ἐγκεφάλου, ἀλλὰ κεφάλαιο χαριτωμένου καὶ ὀρίμου πνευματικοῦ ἀνθρώπου πού μπορεῖ νὰ χρησιμοποιηθῆ ὡφέλιμα γι' αὐτὸν πού τὴν ἔχει καὶ γι' αὐτὸν πού δέχεται τὶς ὑπηρεσίες τῆς. Καὶ αὐτὴν τὴν πείρα σὰν ἐπιπρόσθετο κεφάλαιο τὴν εἶχεν ὁ Παῦλος, καὶ ὁ Τιμόθεος τὴν ἀπελάμβανε ὡς ἐπιπρόσθετον εὐλογίαν.

Στὴν προκειμένη περικοπὴ ἔχοντας ὑπ' ὄψιν τῆς ἐποχῆς τὰς τάσεις τῆς νεολαίας ἰδίαν στὸν ἀθλητισμὸ καὶ τὴ σωματικὴ γυμνασία ἐπὶ βλάβῃ τῆς ψυχικῆς καλλιέργειας καὶ εἰς βάρος τῆς μορφώσεως ἀνωτέρου ἤθους, ὁ Ἀπόστολος, χωρὶς νὰ κακίζη τὴν σωματικὴν ἀσκησι, τὴν θεωρεῖ ἐν συγκρίσει μὲ τὴν εὐσέβεια, ὡς ἐλαφρῶς ὠφέλιμη. Γιατί μπορεῖ νὰ εὐρωστοποιῆ τὸ σῶμα ν' ἀποκτήσῃ ἀρμονία μελῶν, νὰ δυναμώσῃ ὁ ὀργανισμὸς σὰν τοῦ ταύρου, ἀλλ' ὅταν ἡ ψυχὴ δὲν ἔχη φόβον Θεοῦ, εὐλάβειαν, χριστιανικὸν ἦθος, ἡμερότητα, τότε ἡ σωματικὴ γυμνασία ὄχι μόνον δὲν ὠφελεῖ καθόλου, ἀλλ' εἶναι καὶ ἐπιβλαβὴς γιατί ἰσχυροποιεῖ μυϊκῶς τὸ θηρίον καὶ τὸ ὀπλίζει μὲ ἐπίφοβη σωματικὴ δύναμι. «Ἡ γὰρ σωματικὴ γυμνασία, γράφει, πρὸς ὀλίγον ἐστὶν ὠφέλιμος» δ', δ. Κι' ἂν ὁ Ἀπόστολος εἶχε προσηλά του τὰ σημερινὰ τῶν γηπέδων ἀθλήματα, ἀσφαλῶς θὰ ἔλεγε : «ἢ γὰρ σωματικὴ γυμνασία εἶναι ἀσύμφορος ὅπως κατήντησεν... ἢ δὲ εὐσέβεια πρὸς πάντας ὠφέλιμος ἐστίν, ἐπαγγελία ἔχουσα ζωῆς τῆς νῦν καὶ τῆς μελλούσης». Γιατί ἡ εὐ-

σέβεια, σὴν δεῖγμα ἀπολύτου ἐξαρτήσεως ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ ὑπακοῆς στὸ θέλημά του καὶ τὰ ἤθη, ἡμερώνει καὶ γενικὰ ὠφέλιμη καρποφορία ἔχει νὰ μᾶς προσφέρει. Συστέλλεται καὶ ἀτροφεῖ τὸ κακὸ μὲ τὸ γλυκὺ φῶς τῆς εὐσεβείας καὶ διερεθίζεται ἐπ' ἀγαθῶ ἢ ἀτροφοῦσα ἀρετῇ, ὅποτε τὸ κέρδος γίνεται διπλὸ καὶ γιὰ τὸν εὐσεβῆ πιστὸ καὶ γιὰ τὸ ἔργο του, ὅταν μάλιστα εἶναι ὄχι ἀπλῶς ἐνεργὸ μέλος τῆς Ἐκκλησίας μας, ἀλλ' ὅταν ἠξιώθη τῆς ἱερωσύνης ἀκόμη περισσότερο. Καὶ ναὶ μὲν εἶναι ἐντελῶς ἀδιανόητο νὰ ὑπάρξουν ἀσεβεῖς Κληρικοί, μπορεῖ ὅμως νὰ ἔχουμε μιὰ τέτοια πιθανότητα, ἀφοῦ ὁ διάβολος μετασχηματίζεται καὶ εἰς ἄγγελον φωτὸς γιὰ ν' ἀπατήσῃ (Β' Κορ. ια', 14). Γι' αὐτὸ καὶ ὑπογραμμίζει τὴν εὐσέβειαν ὁ Παῦλος πρὸς τὸν Τιμόθεο σὴν ἀπαραίτητο κεφάλαιο προκοπῆς στὸν τομέα καὶ τῆς ἀποστολικῆς μας ιδιότητος. Αὐτὸς λοιπὸν ὁ λόγος περὶ εὐσεβείας εἶναι τοῦ γράφει, «πιστὸς καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος» δ', 9. Γιατὶ πιστὸς; θέλει καὶ ἐρώτημα; Ἡ εὐσέβεια μπορεῖ ποτὲ νὰ ἐπιτρέψῃ ἠθικὰς ἀθλιότητας, παρεκτροπὰς, ἀλλοφροσύνας, μαμωνισμό, θεοπαιξίαν σ' ἓνα πού ἐγένετο Κληρικὸς νὰ ὑπηρετήσῃ στὸ ἅγιο θυσιαστήριον καὶ στὸ βωμὸ τῆς ἀληθείας τοῦ Χριστοῦ; Εὐσέβεια σημαίνει μυστικὸ μπόλιασμα τῆς καρδιάς μας ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ καὶ συνειδητοποίησιν τοῦ ὅρκου ὅτι θὰ ὑπηρετήσουμε ἀνιδιοτελῶς καὶ μ' αὐταπάρνησιν τὴν ἀλήθειαν πού ἀκτινοβολοῦσε στὸ Σταυρό. Γι' αὐτὸ ὁ λόγος τῆς εὐσεβείας εἶναι ἄξιος ἐμπιστοσύνης ὡς πρὸς τοὺς καρποὺς πού συναγονται ἀπ' αὐτήν, καὶ δὲν μπορεῖ παρά νὰ εἶναι ἀπὸ πάσης πλευρᾶς ἀποδεκτὸς, ὡς προϋπὸθεσις βασικῆ, ὡς θεμέλιον ἀρετῶν. Δὲν θὰ μπορεῖ ποτὲ νὰ ἔχη νόημα οἰοσδήποτε κόπος μας καὶ ἡ ὑπομονὴ μας ὅταν ἀντιμετωπίζουμε τὴν ψυχρότητα, τὴν ἀδιαφορίαν, τοὺς χλευασμοὺς καὶ τὴν ἐχθρότητα πολλάκις τῶν ἀσεβῶν καὶ φιλοσάρκων ἀνθρώπων στὸν αἰῶνα πού βασιλεῦει ἡ ἰσχὺς τοῦ ζφώδους ἐνστίκτου καὶ τῶν κτηνωδῶν ὁρμῶν. Αὐτὴ ἡ εὐσέβεια καταλάμπει τὰ ἐσώτερα βάθη μας γιατί τονώνει τὴν ἐλπίδα μας, «ἐπὶ Θεῶ ζῶντι ὅς ἐστι σωτὴρ πάντων ἀνθρώπων, μάλιστα δὲ πιστῶν» δ', 10. Καὶ εἶναι ἡ εὐσέβεια μιὰ εὐλαβικὴ ἐκδήλωσις τῆς ψυχῆς σὲ τύπο καὶ σὲ οὐσία, πρὸς τὸν Θεόν, μὲ κίνητρο τὴ βαθεῖα πίστι. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Ἀπόστολος σημειώνει πὼς ὁ περὶ εὐσεβείας λόγος εἶναι «πιστὸς καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος».

Ἄλλ' ὁ Παῦλος δὲν θεωρεῖ ἀρκετὸ τὸ νὰ ἔχη βιώματα πίστεως καὶ εὐσεβείας ὡς ἀτομικά του κεφάλαια ὁ ἐργάτης τοῦ Εὐαγγελίου ὁ ὑπηρέτης τῶν Μυστηρίων τοῦ Θεοῦ. Ἀπαιτεῖται νὰ ἐργασθῇ ἐντατικὰ καὶ συστηματικὰ ὥστε νὰ γίνουν κτῆμα καὶ τῶν ἄλλων πιστῶν, γιατί ἄλλιῶς, μεταξύ διδασκάλου, ποιμένος καὶ λαοῦ, θὰ ὑπάρχῃ μιὰ θρησκευτικὴ καὶ ἠθικὴ διάστασις. Οἱ πιστοί, ἐκτὸς βέβαια τῶν εἰδικῶν εὐθυνῶν πού ἐπωμίζονται οἱ Κληρικοὶ ἀξιομα-

τοῦχοι, ὀφείλουν νὰ βαδίζουν ἐπάνω στὸ ἔγχνη τοῦ Κυρίου κατὰ τὸν Ἀπόστολο Πέτρο : «Εἰς τοῦτο γὰρ ἐκλήθητε, ὅτι καὶ Χριστὸς ἔπαθεν ὑπὲρ ἡμῶν, ὑμῖν ὑπολιμπάνων ὑπογραμμὸν ἵνα ἐπακολουθήσητε τοῖς ἔγχνεσιν αὐτοῦ» (Α' β', 21). Κι' αὐτὸ ὀφείλουν νὰ τὸ χανέψουν καλὰ οἱ πιστοί, ὥστε νὰ ὑπάρχη μεταξύ πνευματικῆς ἡγεσίας καὶ ποιμενομένου λαοῦ ποῦ διδάσκεται, μιὰ ἀρμονία λόγων, ἔργων, λατρευτικῶν ἐκδηλώσεων : «Παράγγελλε ταῦτα καὶ διδάσκει», συνεχίζει ὁ Παῦλος πρὸς τὸν Τιμόθεον, (δ', 11-12). "Ὅχι μὲ χλιαρότητα, οὔτε νὰ φανῆς πουθενὰ ἐλαστικός σ' αὐτὰ ποῦ σοῦ γράφω νὰ μεταδώσης. "Ὅπου ὑπάρχει ἀμαρτία ποῦ γίνεται ἐν γνώσει, θὰ μιᾶς ἔντονα καὶ ἐξουσιαστικὰ ὥστε νὰ σταματήσῃ αὐτὸ τὸ κακὸ ποῦ φθείρει τὴν ψυχὴ, προσβάλλει καὶ τὸ χριστιανικὸν ὄνομα. "Ὅπου ὑπάρχει ἀγνοία χρησιμοποίησε τὸ μέσον τοῦ διαφωτισμοῦ. Δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχη στὴν ψυχὴ ἐκείνου ποῦ ἐκλήθη νὰ εἶναι ποιμὴν καὶ διδάσκαλος, συναίσθημα μειονεκτικότητος, ἔναντι τῶν πιστῶν ποῦ διδάσκει καὶ ποιμαίνει, ἀλλ' εὐθύνης καὶ ὑπεροχῆς ὅχι πρὸς ἀλαζόνευσιν καὶ τυραννικὴν ἐπιβολὴν ἐπὶ τῶν ψυχῶν, ἀλλὰ γιὰ τὴν κατοχύρωσιν τοῦ ἀξιώματος καὶ τὴν αὐθεντία τοῦ λόγου. Διαφέρει ἐδῶ τὸ πρᾶγμα. Ὑπάρχουν γελοιοὶ τύποι ποῦ ποιμαίνουν «ἀναγκαστῶς» ἢ διδάσκουν ἀλαζονικῶς καὶ κινοῦν τὴν ἀγανάκτησι τῶν πιστῶν. Δὲν προκύπτει ἔτσι ὠφέλεια, ἀλλὰ τεραστία ἡθικὴ ζημία, γιὰ τὸν ποιμένα καὶ διδάσκαλό του ὁ Χριστιανὸς τὸν θέλει ταπεινὸ, γεμάτο στοργή, ψυχικὰ πολιτισμένο καὶ στὴν ἀναστροφή του καὶ στὴ δημοσία ἐκτέλεσι τῶν καθηκόντων του. Κι' εἶναι τοῦτο ζήτημα οἰκογενειακῆς ἀνατροφῆς, μορφώσεως, ἀνωτέρου ἤθους καὶ συναισθήσεως. Ἀλλὰ καὶ ἡ ὅλη ἐμφάνισις πρέπει νὰ εἶναι προφητικὴ, κι' ὄχι ἐμφάνισις «κακομοίρη». Γι' αὐτὸ τονίζει κι' ὁ Παῦλος : «Παράγγελλε ταῦτα καὶ διδάσκει».

Οἱ ἀγνοὶ καὶ σεμνοὶ ἄνθρωποι ὅταν περιβάλλωνται τήβεννον ἀξιωματῶν, καὶ μάλιστα θείων καὶ ἱερῶν, σὲ μιὰ ἡλικία ὄχι καὶ τόσο ὠριμη, ἀλλὰ μέση μὲ τόνο νεανικότητος, παρουσιάζονται μὲ κάποια συστολή, μὲ μιὰ αἰδημοσύνη ποῦ μπορεῖ ν' ἀδικήσῃ τὸ ἔργο ποῦ θεόθεν τοὺς ἀνετέθη. Μπορεῖ νὰ φθάσουν στὸ ἄλλο ἄκρο : νὰ μὴ τολμοῦν νὰ δραστηριοποιήσουν τὰς ψυχικὰς τῶν δυνάμεις καὶ νὰ ἐνεργοποιήσουν τὰ πνευματικὰ τους κεφάλαια. Ὁ ἀξιωματοῦχος τῆς Ἐκκλησίας ἐκτελεῖ ἐντολὰς Θεοῦ, καὶ ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ ὁμιλεῖ καὶ ἐνεργεῖ, δεδομένου ὅτι προσωπικῶς ὄχι μόνον δὲν καρποῦται ὕλικα ὀφέλη, ἀλλὰ καὶ ἐκδαπανᾶται χάριν τοῦ Εὐαγγελίου. Γι' αὐτὸ καὶ γράφει ὁ Παῦλος πρὸς τὸν Τιμόθεον : «Μηδεις σου τῆς νεότητος καταφρονεῖτω» δ', 12, μὲ τὴν προϋπόθεσιν ὅμως νὰ γίνῃ «τύπος τῶν πιστῶν ἐν λόγῳ, ἐν ἀναστροφῇ, ἐν ἀγάπῃ, ἐν πνεύματι, ἐν πίστει, ἐν ἀγνείᾳ». Δηλαδὴ ἕνα ζωντανὸ παράδειγμα

για τούς πιστούς στά λόγια στάς συναναστροφάς, στην αγάπη, στην πνευματική καθόλου ζωή, στην πίστι και στην ψυχοσωματική αγνότητα. Τό κύρος και ή εξουσιαστική δύναμις του πνευματικού ήγέτου δέν τό δίνει αυτό καθ' έαυτό τό άξίωμα, άλλ' ή πίστις και ή άρετή του κυρίως πού εμπνέουν τό σεβασμό. Τό ύπατον άξίωμα δέν μπορεί νά έπιβληθῆ ώς άξίωμα στάς συνειδήσεις τών υπό εξουσίαν, εάν τό φέρη φαῦλος στά λόγια και στά έργα. "Όταν τό άξίωμα φέρεται έπαξίως από πιστούς, τιμίους, εύσυνειδήτους, θεοφοβουμένους ανθρώπους, τότε ή ήλικία παραμερίζεται και τό οίονδήποτε διακόνημα έρχεται σ'έν εύλογία Θεοῦ. Γιατί, τί τό καλλίτερο θά προτιμοῦσεν ένας πιστός ; "Ένα γέροντα φαῦλον ἢ νέον με ήθικό και πνευματικόν όπλισμό πού νά εἶναι βοῶσα άρετή και νά μήν ύπάρχη μεταξύ λόγων και έργων αντίθεσις ; "Άσφαλῶς τόν δεύτερο. Κι' όταν μιλάμε για νέον, δέν έννοῦμε φυσικά ένα «άγουρο» παιδί, άλλ' ώριμο με άνεπτυγμένη στην τελειότητα την κρίσι. Γιατί πρόκειται νά κυβερνήση κατά έναν τρόπο, ψυχάς και νά κατευθύνη σκέψεις και βουλήματα μορφωμένων και άμορφῶτων πρὸς τά οὐράνια. 'Ο συνδυασμός πίστεως, άρετῆς και νεανικῆς σφριγηλότητος με τό ένθουσιαστικό στοιχείο κάρα πολύ ύπηρετεῖ τό σκοπό του Εὐαγγελίου και κατά τή θεωρία και κατά την πράξι. Οί πιστοί δέν έθαμπώθηκαν από τή γυαλάδα τών άξιωμάτων ἢ τά λευκά γένια, για νά πειθαρχήσουν στο νόμο του Θεοῦ τόσο, όσο από την ένάρετη ζωή τών ποιμένων και διδασκάλων τους. "Αν τά άξιώματα καθ' έαυτά και ή ήλικία έπιδρούσαν στην ψυχή του λαοῦ και μορφοποιούσαν χαρακτήρας πιστούς και άγίους, τότε άσφαλῶς θά εἶχε κατά μαγικόν τρόπον μεταβληθῆ ή Κοινωνία σ' έπίγειον παράδεισο. Δυστυχῶς όμως δέν συμβαίνει αυτό και ή Κοινωνία μας καχεκτεῖ. Γι' αυτό άπαιτεῖται ζωντάνια άρετῆς σ' όλες τις έκδηλώσεις του βίου μας για νά έπιδράσουν άποτελεσματικά οί γονεῖς στά παιδιά, οί διδάσκαλοι στους μαθητάς, οί Κληρικοί στο λογικό τους ποίμνιον. "Υποκρισιές, φλυαρίες, κοσμική άνοησία, άπουσία καλωσύνης, πνευματική νέκρα, όλιγοπιστία και ψυχοσωματική άκαθαρσία εἶναι σκύβαλα πού πρέπει νά πεταχθοῦν σέ λάκκον άπορριμμάτων κι' ὄχι νά στοιβάζωνται στην άποθήκη τῆς καρδιάς ένός πνευματικού ταγοῦ.

'Ο 'Απόστολος εύρίσκετο, εἶπαμε, και σέ πυκνή έπικοινωνία μετά του πνευματικού του άναστήματος, του Τιμοθέου. Τόν εἶχεν έγκαταστήσει στην 'Επισκοπή τῆς 'Εφέσου, εἶχε χαράξει την πορεία τῆς δράσεώς του, εἶχε προγραμματίσει τόν τρόπο τών ενεργειῶν του. Προϋπῆρχεν εκεί από τή δρᾶσι του Παύλου χριστιανική ποίμνη και ὁ Τιμόθεος, ως συνεχιστής του έργου του, και νέος, έπαιρνε συμβουλάς και ὀδηγίας εκ του μακρόθεν, όταν ὁ Παῦλος δέν εύρίσκετο κοντά του. "Έτσι διατηρεῖτο με την ψυχική έπαφή

τῶν δύο ὄχι μόνον ἡ ἀγάπη ποῦ τοὺς συνέδες στενά, ἀλλὰ καὶ ἡσφα-
λίζετο ἡ γνησιότης τῆς εὐαγγελικῆς ἀληθείας. Γι' αὐτὸ καὶ τοῦ
τονίζει: «Ἔως ἔρχομαι πρόσεχε τῇ ἀναγνώσει, τῇ παρακλήσει,
τῇ διδασκαλίᾳ». Ὅχι, βέβαια, γιατί, σάν ἔφθανε στὴν Ἐφεσον
ὁ Παῦλος, ὁ Τιμόθεος θὰ ἡχρηστεύετο, ἀλλὰ γιατί ἔπρεπε, σάν
Ἐπίσκοπος νὰ ἀναπτύξῃ πρωτοβουλία δράσεως μὲ βάσιν τὰς
Ἀγίας Γραφὰς καὶ νὰ μὴν ἀδρανήσῃ μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς του
ἐκεῖ. Εἶχε στὴν ἀπουσία τοῦ Παύλου, τὸ ἀξίωμα τοῦ ὁ Τιμόθεος
καὶ τὸ καθοδηγητικὸν φῶς τῶν ἁγίων Γραφῶν, ἐπομένως μποροῦσε
ν' ἀναπτύξῃ μιμούμενος μάλιστα τὸν Πνευματικὸ τοῦ πατέρα,
ἐνεργὸ δραστηριότητα καὶ χωρὶς τὴν προσωπικὴ παρουσία τοῦ
Παύλου. Τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα σάν θεῖο χάρισμα δὲν μπορεῖ
νὰ μπῆ σὲ ἐνεργὸ δρᾶσι ἂν μεῖνῃ ἀπλοῦς τιμητικὸς φόρτος καὶ σ'
ἀγίους ἀκόμη. Γι' αὐτὸ καὶ τοῦ ὑπογραμμίζει ὁ θεῖος Παῦλος
τὴ σημασία του «Μὴ ἀμέλει τοῦ ἐν σοὶ χαρίσματος, ὃ ἐδόθη σοὶ διὰ
προφητείας μετὰ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ πρεσβυτερίου». Ὅταν
τὸ κάθε χάρισμα ποῦ μᾶς ἔδωσεν ὁ Θεὸς πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ Σώ-
ματος τῶν πιστῶν καὶ ἡμῶν τῶν ἰδίων ἀκόμη, δὲν ἀσκηθῆ, εἴτε
πρόκειται περὶ τῶν χαρισμάτων τῆς ποιμαντορίας εἴτε περὶ τοῦ
χαρίσματος τοῦ λόγου ἢ οἰουδήποτε ἄλλου περὶ τοῦ ὁποῖου ὁ θεὸς
μυστικᾶ μᾶς πληροφορεῖ, τότε μένει σάν δυναμὶς ἀναξιοποίητος,
ἀδρανὴς καὶ νεκρά. Αὐτὴ ὅμως ἡ ἀδράνεια συνεπάγεται εὐθύνας
ὅπως καὶ ἀλλαχοῦ ἐτονίσθη (Ματθ. κέ', 14 κ. ἐ). Ἰδιαιτάτα τὸ
χάρισμα τῆς Ἰερωσύνης ποῦ ὀπλίζει τὸν χαρισματοῦχο μὲ τὴ δύ-
ναμι τοῦ κυβερνᾶν, διδάσκειν καὶ προϊστασθαι τῶν ἄλλων, δὲν πρέ-
πει νὰ κλειδώνεται ἔστω καὶ στὸ ἀγιώτερό μας («οστράκινον») σκεῦος.
Γι' αὐτὸ ἐπιμένει ὁ Παῦλος στὸν Τιμόθεο: «Ταῦτα μελέτα, ἐν
τούτοις ἴσθι, ἵνα σου ἡ προκοπὴ φανερά ᾖ ἐν πᾶσιν» δ', 15. Δηλαδή:
Αὐτὰ ποῦ σοῦ γράφω ὄχι ἀπλῶς νὰ τὰ διαβάσῃς, ἀλλὰ νὰ τὰ με-
λετήσῃς. Καὶ μελέτη σημαίνει νὰ μπῆς στὸ βαθύτερο νόημά τους,
νὰ γίνῃς ὀλοκληρωτικᾶ αἰχμάλωτός τους, ὥστε ἡ προκοπὴ σου,
σάν πνευματικοῦ ἐργάτου τῆς Ἐκκλησίας, νὰ εἶναι φανερὴ.

Αὐτὰ γράφει σ' ἓνα κομματάκι τῆς μιᾶς ἐπιστολῆς ὁ Παῦλος.
Δὲν εἶναι μονάχα σοφὰ καὶ θεῖα, δὲν εἶναι ἀπαύγασμα μιᾶς καρδιάς
ποῦ ἀγαπᾷ καὶ πονεῖ γιὰ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ τὰ λόγια του
πρὸς τὸν Τιμόθεο. Εἶναι λόγια διδακτικὰ καὶ ἐλεγκτικὰ γιὰ ὅλους
μας. Τὸ ὀργανωμένο Σῶμα τῶν Πνευματικῶν Πατέρων καὶ τῶν
ἐργατῶν γενικᾶ τῆς Ἐκκλησίας ἐὰν πρᾶτὶ καὶ βράδῳ ἐμελετοῦσε
τὰς ποιμαντικὰς ἐπιστολάς τοῦ Παύλου, ἀσφαλῶς θ' ἀκτινοβο-
λοῦσε ἀπὸ ἀρετῆ καὶ θὰ ἐθαυματοουργοῦσε μὲ τὸ χάρισμα ποῦ «δι'
ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ πρεσβυτερίου» ἔλαβεν.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΤΟΥ TAKE

Υπό τοῦ Τ.Α.Κ.Ε. ἀπὸ 1-12-1966 ἕως 6-2-1967 ἀπενεμήθησαν αἱ κάτωθι συντάξεις :

Αἰ δεσμιώτατον Ἰατρίδην Νικόλαον, Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, Δ' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 1.145. Ἐφ' ἅπαξ δρχ. 38.241.—Αἰ δεσμιώτατον Παπακωνσταντίνου Θεόδωρον, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἀττικῆς καὶ Μεγαρίδος, Γ' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 969. Ἐφ' ἅπαξ δρχ. 34.503.—Αἰ δεσμιώτατον Νικόλαον Ζήσην, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Τρίκκης καὶ Σταγῶν, Γ' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 1.327. Ἐφ' ἅπαξ δρχ. 44.429.—Αἰ δεσμιώτατον Τόντον Πέτρον, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἀττικῆς καὶ Μεγαρίδος, Γ' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 1.005. Ἐφ' ἅπαξ δρχ. 35.075.—Αἰ δεσμιώτατον Μάσμπαν Γεώργιον, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Λαρίσσης καὶ Πλαταμῶνος, Δ' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 1.145. Ἐφ' ἅπαξ δρχ. 38.076,50.—Πρεσβυτέραν Τσάπον Μαρίαν τοῦ Μιχαήλ, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἄφρου καὶ Καλύμνου, Γ' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 660. Ἐφ' ἅπαξ δρχ. 37.826.—Αἰ δεσμιώτατον Κώνσταν Ἀθανάσιον, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἱερισσοῦ καὶ Ἁγίου Ὁρους, Γ' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 969. Ἐφ' ἅπαξ δρχ. 44.521.—Πρεσβυτέραν Βαλλιάνου Ἀριστέαν τοῦ Γεωργίου, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Πειραιῶς, Γ' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 850. Ἐφ' ἅπαξ δρχ. 34.493.—Πρεσβυτέραν Γιαννοπούλου Ἀλεξάνδραν τοῦ Κωνσταντίνου, Ἱ. Μητροπόλεως Πατρῶν, Δ' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 856. Ἐφ' ἅπαξ δρχ. 38.027.—Πρεσβυτέραν Κυπριωτάκη Εὐφροσύνην τοῦ Ἐμμανουήλ, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Πέτρας, Δ' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 787. Ἐφ' ἅπαξ δρχ. 37.890.—Αἰ δεσμιώτατον Κοντοράβδην Γεώργιον, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἀττικῆς καὶ Μεγαρίδος, Β' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 1.322. Ἐφ' ἅπαξ δρχ. 43.096.—Αἰ δεσμιώτατον Κωνσταντινόπουλον Ἀνδρέαν, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Πατρῶν, Δ' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 1.145. Ἐφ' ἅπαξ δρχ. 38.071.—Αἰ δεσμιώτατον Τζίκαν Κωνσταντίνον, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κρήτης, Δ' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 978. Ἐφ' ἅπαξ δρχ. 28.579.—Αἰ δεσμιώτατον Κουρτικᾶκην Γεώργιον, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Γορτύνης καὶ Ἀρκαδίας, Γ' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 969. Ἐφ' ἅπαξ. 44.846.—Πρεσβυτέραν Μαυρούκα Κωστούλαν τοῦ Κυριάκου, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Μονεμβασίας καὶ Σπάρτης, Γ' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 680. Ἐφ' ἅπαξ δρχ. 43.858. Πρεσβυτέραν Λέκου Μαρίαν τοῦ Βασιλείου, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Καστορίας, Γ' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 660. Ἐφ' ἅπαξ δρχ. 42.333 Αἰ δεσμιώτατον Ράπτην Ἰωάννην, Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, Γ' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 771. Ἐφ' ἅπαξ δρχ. 43.852.—Αἰ δεσμιώτατον Πίτσικαν Δημήτριον, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Νευροκοπίου καὶ Ζιχνῶν, Δ' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 1.145. Ἐφ' ἅπαξ δρχ. 28.821.—Αἰ δεσμιώτατον Μεϊντάναν Χρῆστον, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Καλαβρύτων καὶ Αἰγιαλείας, Γ' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 1.327. Ἐφ' ἅπαξ δρχ. 44.621.—Αἰ δεσμιώτατον Λάραν Γεώργιον, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης, Δ' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 936. Ἐφ' ἅπαξ δρχ. 29.994.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Ὁσιώτ. Ἱερομ. Θεοφύλακτον Καυσοκαλυβίτην, Δάφνην Ἀγ. Ὄρους. Ἐνεγράφητε. — Αἰδεσιμ. Δημητράκη Παναγ., Ψάρι Νεμέας Κοουθίας. Ἐστάλησαν τὰ ζητηθέντα τεύχη. — Κύριον Ρουμπῆν Κυριάκον, Καθηγητὴν Χαλκίδα. Ἐγένετο ἡ διόρθωσις εἰς ἀμφοτέρω ἐπὶ τῆς διευθύνσεώς σας. — Αἰδεσιμ. Μαρκαβέλλιαν Ἀναστάσιον ἢ Τσιγγικον Γεώργιον, Σύμην Δωδεκανήσου. Ἐλήφθη ἡ ἐπιστολή σας, σᾶς εὐχαριστοῦμεν θερμῶς διὰ τὰ παντὸς ἐπαίνου ἀισθήματά σας καὶ τὴν φιλομάθειάν σας. Σᾶς ἀπεστείλαμεν εὐχαρίστως τὰς μέχρι σήμερον ἐκδόσεις μας. — Ὁσιώτ. Ἱερομ. Γρηγόριον Χουλάκη, Κορνοφωλέαν Σουφλίου. Εὐχαριστοῦμεν δι' ὑποδείχθεισαν μεταβολήν. — Αἰδεσιμ. Κόλλιαν Ἰωάννην, ὁδὸς Μαϊάνδρου 1, Πρέβεζαν. Σᾶς ἀπεστείλαμεν τὰ ζητηθέντα τεύχη. — Αἰδεσιμ. Διαμαντίδην Χρ., Μαῦρα Λιθάρια Δερβενίου. Ἐγένετο ἡ διόρθωσις εἰς τὴν διευθύνσιν σας. — Κύριον Ἀναγνώστου Ἀλέξανδρον, Ἰ. Ν. Ἀγ. Σαραφείμ, Βασιλ. Μετάξη 23, Καρδίτσαν. Ἐνεγράφητε καὶ ἀπεστάλησαν εἰς ὑμᾶς τὰ τεύχη ἀπὸ 1.12.66 κ. ἔ. Ἡ ἐπιταγή σας ἐλήφθη. — Αἰδεσιμ. Λαφαζάκη Σωτ., Φιλύραν Τρικάλων. Ἐγένετο ἡ διόρθωσις τῆς διευθύνσεώς σας. — Πρότυπον Ἐκκλησιαστικὸν Φοορτιστήριον Ἀποστολ. Διακονίας, Τήνον Κυκλάδων. Ἐνεγράφητε καὶ ἀπεστάλη μιά σειρά τευχῶν τοῦ 1966. — Αἰδεσιμ. Διακάκη Φ. δὲν διαν. Ἐφημ. Σχινοκασίων Ἱεραπέτρας Κρήτης. Ἐλήφθη ἐπιστολή σας ἐκ τῆς ὁποίας καὶ μόνον ἐπληροφόρημεν τὴν ἐφημερικὴν σας διεύθυνσιν. Εἰς τὰς ἀνά τοίμυρον ἀποστελλομένας καὶ συμπληρούμενας ὑπὸ τῶν Ἱ. Μητροπόλεων καταστάσεις μεταβολῶν τῶν Ἐφημερίων, νέαν χειροτόνησιν κλπ. δὲν ἀναφέρεται τὸ ὄνομά σας ἀπὸ τῆς ἡμερομηνίας τὴν ὁποίαν ἀναφέρετε. Ἦδη σᾶς ἐνεγράψαμεν καὶ σᾶς ἀποστέλλομεν τὰ τεύχη ἐκ τῶν ὑπαρχουσῶν παρ' ἡμῖν τοῦ ἔτους 1965 καὶ 1966. — Κύριον Νικ. Γοροῦβαν, Πεντάπολιν Σερρών. Ἐλήφθη ἡ ἐπιταγή σας, σᾶς ἀπεστείλαμεν ἅπαντα τὰ τεύχη τοῦ 1966 καὶ ἐνεγράφητε. — Αἰδεσιμὸν Χατζάκη Βασίλειον, Διδυμότειχον. Ἐγένετο ἡ ἀλλαγὴ εἰς τὴν νέαν διεύθυνσιν σας. — Αἰδεσιμ. Γκιόκων Δημήτριον, Νεράϊδαν Στυλίδος Φθιώτιδος. Ἐλήφθη ἡ ἐπιστολή σας καὶ σᾶς εὐχαριστοῦμεν διὰ τὴν ὑπόδειξιν. Εἰς τὴν ὡς ἀνω διευθύνσιν στέλλομεν τακτικῶς τὰ τεύχη. — Αἰδεσιμὸν Χαρᾶν Χαρᾶλ., Κάτω Ἀγ. Βλάσιον Τριγωνίδος. Ἐγένετο ἡ διόρθωσις τῆς διευθύνσεώς σας. — Αἰδεσιμ. Στεφόπουλον Στέφανον, Ὁδὸς Φερρῶν 59 Τ. 410. Ἐνεγράφητε εἰς τὴν νέαν διεύθυνσιν. Σᾶς παρακαλοῦμεν ἀ μᾶς πληροφόρησθε τὴν παλαιὰν διεύθυνσιν σας. — Αἰδεσιμ. Πετρακὴν Ἀλύπιον, Ἀλικιανὸν Χανίων Κρήτης. Ἐνεγράφητε. Ἐλήφθη ἡ συνδρομὴ σας. — Ὁσιώτ. Ἱερομ. Πολύκαρπον Βλάχον, Καρτεαί Τριπόλεως. Σᾶς ἀπεστείλαμεν τὸ ζητηθὲν τεῦχος καὶ εὐχαριστοῦμεν δι' εὐχὰς σας. — Αἰδεσιμ. Τσαλαπάκη Στυλ., Τριποδὸς Νάξου. Ἐγένετο ἡ ἀλλαγὴ εἰς τὴν διεύθυνσιν σας. — Αἰδεσιμ. Ψαθᾶν Ἰωάννην, Κυπαρίσιον Λογανίχου Σπάρτης. Διωρθώθη ἡ διεύθυνσίς σας καὶ σᾶς ἀπεστείλαμεν τὰ ζητηθέντα τεύχη.

Αἰδεσ. Νικόλαον Πετρίδην, Κεφαλοχώρι Νιγίτης. Ἐνεγράφητε μερίμνη τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Σερρών. — Αἰδεσιμὸν Γεώργιον Νικολαΐδην, Πιτυοῦντα Χίου. Ἐνεγράφητε μερίμνη τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Χίου. — Αἰδεσ. Χουλάκη Γρηγόριον Κορνοφωλιὰν Σουφλίου. Αἰδεσ. Φραγκοῦδην Ἀθανάσιον, Ὀρμένιον Ὀρεστιάδος. Ἐνεγράφητε μερίμνη τῆς Ἱερ. Μητροπόλεως σας. — Αἰδεσ. Χατζάκη Βασίλειον, Διδυμότειχον. Ἀλλαγὴ διευθύν-

σεώς σας ἐγένετο.—Αἰδεσ. Σωτηρόπουλον Κωνστ., Λουτρά
 Ἡραίας. Ἀλλαγὴ διεθυνσεώς σας ἐγένετο.—Αἰδεσ. Ρούτουλαν Μι-
 χαήλ, Λουτρά Ἡραίας. Ἀλλαγὴ διεθυνσεώς σας ἐγένετο.—Αἰδεσ.
 Τσαλαπατάνην Στυλιανόν, καὶ Αἰδ. Συνοίκην Γρηγό-
 ριον, Νάξου. Ἀλλαγὴ διεθυνσεών σας ἐγένοντο.—Αἰδ. Βασ. Παπα-
 δημητρίου, Ἀτταλιν Εὐβοίας. Ἐνεγράφητε μερίμνη τῆς Ἱ. Μητροπό-
 λεώς σας.—Πανοσ. Ἀρχιμ. Παγιάτην Μελέτιον, Γιαννάδες
 Κερκύρας καὶ Πανοσ. Ἀρχιμ. Καπόναν Τιμόθεον, Καββαδάτες
 Κερκύρας. Ἐνεγράφητε μερίμνη τῆς Ἱ. Μητροπόλεώς σας.—Πανοσ. Ἀρχ.
 Σκανδάμη Γεώργιον. Ἐνεγράφητε μερίμνη τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεώς
 σας.—Αἰδεσιμώτατον Κων/νον Λαπατᾶν, Δενδροχώριον Κα-
 στορίας. Αἰτηθὲν τεύχος «Ἐκκλησίας» ἀπεστάλη.—Αἰδ. Μπράμην Ἀν-
 τώνιον, Μεσιὸν Κορινθίας. Τὸ περιοδικὸν σᾶς ἀπεστάλη κανονικῶς. Δυ-
 στυχῶς λόγῳ τῆς ἀνωμαλίας εἰς τὰ ταχυδρομεῖα παρετηρήθησαν πολλαὶ καθυ-
 στερήσεις. Πιστεύομεν ὅτι ἤδη θὰ ἔχετε λάβει τὰ καθυστερούμενα τεύχη.—

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Εὐαγγέλου Θεοδώρου, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσ/νίκης,
 Ἡ περὶ μορφώσεως διδασκαλία τῶν Πατέρων τῆς Καππαδοκίας (B). —
**Τοῦ Ἁγίου καὶ Μεγάλου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου τοῦ Ναζιανζην-
 οῦ**, Ὁ περὶ ἱερωσύνης λόγος. Ἀπόδοσις Θεοδόση Σπεράντσα.—**Ἀρχιμ.
 Νικοδήμου Γκατζιρούλη**, Ἱεροκήρυκος Ἱ. Ἀρχ/πῆς Ἀθηνῶν, Οἱ ἀδελ-
 φοί μου οἱ πιστοί. — **Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου**, Ἡ μεγάλη ὠφέλεια
 ποῦ ἔχομε ἀπὸ τῆ μελέτη τῶν Ἁγίων Γραφῶν. Ἀπόδοσις Ἀνθίμου Θεο-
 λογίτη. — **Ἀρχιμ. Προκοπίου Παπαθεοδώρου**, Πλειότερον καὶ καθα-
 ρώτερον φῶς εἰς τὴν νεολαίαν μας. — Ὁρησκευτικὴ καὶ ἠθικὴ μελέτες
 τοῦ ἐν Ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν **Νεκταρίου Αἰγίνης**, «Γνώρισε τὸν ἐαυτό-
 σου». Ἀπόδοσις Θεοδόση Σπεράντσα. — **Βασ. Ἡλιάδη**, Μία γενναία
 καὶ χριστιανικὴ χειρονομία ποῦ ἐξύψωσε τὸν κληρὸν εἰς τὴν ὀρθόδο-
 ξον συνείδησιν. — **Φ.**, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὰ, κανονικὰ καὶ ἄλλες
 ἀπορίες. — **Βασ. Μουστάκη**, Ὁ ἄγνωστος Παῦλος. — **Ἀρχιμ. Χρι-
 στοφόρου Καλύβα**, Ἱεροκήρυκος Ἱ. Μητροπόλεως Χαλκίδος, Κυριακο-
 δρόμον ἐπὶ τῶν Ἀποστολικῶν ἀναγνωσμάτων τοῦ ἐνιαυτοῦ. 6. Πατρικαὶ
 συμβουλαί. — Εἰδήσεις τοῦ TAKE. — Ἀλληλογραφία.

Τύποις : ΤΣΙΡΩΝΗ (Μονοτυπικὰ Συγκροτήματα)

Ὁδὸς Μενάνδρου 4, Ἀθῆναι — Τηλέφ. 311.121

Ἐπεύθυνος Τυπογραφείου: Δημήτριος Β. Δεσποτάκης
 Λεωφόρος Ἡρώων 26, Περιστερὶ